

*Svenska Linné-Sällskapets
Årsskrift*

Årg. XLVI · 1963

SVENSKA
LINNÉ-SÄLLSKAPETS
ÅRSSKRIFT

ÅRGÅNG XLVI · 1963

UPPSALA 1964

PRINTED IN SWEDEN BY

Almqvist & Wiksells

BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG

UPPSALA 1964

INNEHÅLL

Linné och Goethe. Av professor emer. NILS VON HOFSTEN, Uppsala	1
Hur Linnébilden formades (1778–1850). Av fil. magister OLLE FRANZÉN, Stockholm	5
Linnés bruk av bibelord i <i>Nemesis divina</i> . En statistisk undersökning. Av biskop emer. ELIS MALMESTRÖM, Göteborg	42
Sommarros och Frökenstjärna i Linnés lagård. Av f. d. förste intendent SIGURD WALLIN, Stockholm	52
Linnéstugan i Korsberga. Av förlagsredaktör SIGURD LINDMAN, Stockholm	60
Ägde Carl Snoilsky två exemplar av <i>Systema naturae</i> 1735? Av f. d. överbibliotekarie ARNE HOLMBERG, Stockholm	66
Kalm-minnet i Åbo. Av ambassadsekreterare ERIC LINDQVIST, Helsingfors	68

Smärre meddelanden

Nya porträtt på Linnés Hammarby. Av NILS VON HOFSTEN	70
Gåva till Linnémuseet av Linnéättlingen, landshövdingen Ingegerd Beskow. Av SIGURD WALLIN	70
Linnés pärlympningsmetod	70
Charles E. Raven om Linné. Av ELIS MALMESTRÖM	71
Valda avhandlingar av Carl von Linné	73
Summary of contents	74

Linné-Sällskapets egna angelägenheter

Fritiof Söderbäck. Minnesord	76
Styrelsens års- och förvaltningsberättelse för år 1962	77
Skattmästarens berättelse för år 1962.	78
Revisionsberättelse för år 1962	80
Linnéträdgården 1963	80
Svenska Linné-Sällskapets styrelse.	82
Nya medlemmar	83

NILS VON HOFSTEN

LINNÉ OCH GOETHE

För nästan jämnt ett år sedan förklarade jag för Linné-Sällskapets kanske något förvånade medlemmar att det i Linnés personlighet och verklighetsupplevelse ingår så disparata element att han, om han hade förstått det själv, skulle ha kunnat med Faust säga: »Zwei Seelen wohnen, ach, in meiner Brust, die eine will sich von der andern trennen.» Hos mig föranledde goethecitatet ett tankesprång. Kunde det inte, sade jag till mig själv, vara intressant att tala litet om Linné och Goethe? Finns det då något verkligt skäl att jämföra dem? frågar kanske någon. Ja det finns det. Ett uppenbart skäl är att Goethe, vilket numera kan förutsättas vara rätt allmänt bekant, inte bara var diktare utan också en av sin tids främsta naturforskare.

Förhållandet mellan de båda storheterna — eller riktigare uttryckt mellan deras åsikter — var mycket ensidigt. Den unge Goethe och den gamle Linné levde visserligen några år samtidigt, men Goethe nämndes i Sverige första gången i tryck 1775 (i en av Gjörwells tidningar), och Linné var då redan dödsmärkt och kunde knappast tala. Det är därför nästan otänkbart att Linné någonsin hörde talas om Goethe, och i varje fall är det naturligtvis uteslutet att han kände till dennes först långt senare utgivna skrifter i botanik och zoologi. Så mycket mera betydde Linné för Goethe.

Redan som ung student i Strassburg visade Goethe intresse för naturen, inte minst växtvärlden, tillsvidare särskilt i dess samband med medicinen. I Weimar, således från 1775, fick han genom uppdrag som hertigen gav honom och genom inflytelser från dels en lärd apotekare, dels en ung bondson, som var en verkligt framstående växtkännare och amatörbotanist, ett allt starkare intresse för botanik. Han har själv givit en målande skildring av hur det kunde gå till vid de botaniska exkursioner han gjorde, ofta i sällskap med hertig Karl August. Den unge bondebotanisten gick eller sprang vid sidan av vägen och samlade växter och stack då och då in ett knippe genom vagnsfönstret till Goethe. De botaniska studierna omfattade inte bara växtkännedom utan också mera djupgående problem. Vad det än gällde var Linné den store läromästaren. Det framgår av att *Philosophia botanica* och andra skrifter av Linné alltid medfördes både på exkursionerna och på längre resor.

Anförande vid middagen efter Svenska Linné-Sällskapets vårsammankomst söndagen den 24 maj 1964.

Goethe erkände alltid oförbehållsamt sin stora skuld till Linné. Utom Shakespeare och Spinoza, skrev han senare i ett brev till Zeller, vet jag ingen som skulle ha haft en så stark inverkan på mig.

Den stora allmänna likheten mellan Linné och Goethe är att båda var morfologer, ehuru av olika kynne och med olika syften.¹ För Linné var morfologien framför allt ett medel att bygga ett system, varjämte han i *Philosophia botanica* önskade och även lyckades skapa ordning och reda i begrepp och terminologi. Att hans metamorfoslära, ehuru fördunklad av den verklighetsfrämmande mörkmarkspekulationen (som ej behöver beröras här), har varit en viktig inspirationskälla för Goethe, är uppenbart.

För Goethe, som med tiden blev rätt kritisk mot Linnés och linneanernas ensidighet, var morfologien — en term som han själv har skapat — ett medel att få en inblick i den lagbundenhet som visar sig i de levande varelsernas byggnad. Hans morfologi är en konsekvens av hans naturfilosofiskt grundade övertygelse om allt levandes enhet, inte genetiska men i naturens väsen grundade enhet. Första tiden i Italien letade Goethe t. o. m. i botaniska trädgårdar på fullt allvar efter en »urplanta». Det är svårt att förstå hur han föreställde sig denna växt, som i sig skulle förena det gemensamma och väsentliga hos alla växter. »Urplantan» blev också snart mer och mer en logisk nödvändighet, som förverkligats i många gestaltningar. Under en övergångstid skrev Goethe till Herder: Även om några sådana »logiska växter» inte finns, skulle de kunna finnas. Detta uttryck, »skulle kunna finnas», är verkligen dyrbart och kastar ett skarpt ljus ända in i tankeverkstadens centrum. »Urplantan» blev snart endast en tänkt modell, och teorin stod färdig den dag Goethe kastade ned en anteckning: »Hypotes: Allt är blad.» Det var det förlösande ordet, grundtanken i Goethes geniala skrift om växternas metamorfos och förebådad av Linné.

Även i sin zoologiska, närmare bestämt osteologiska forskning var Goethe, fastän han alltid fäste stor vikt vid sambandet mellan form och funktion, en utpräglad morfolog, som sökte enheten i mångfalden. Det var en triumf för honom att hos människan finna mellankäksbenet, vars skenbara frånvaro hos människan man gjort ett stort nummer av; den ansågs tyda på en djup klyfta mellan människa och apor och ge människan den särställning i naturen man av religiösa eller allmänt antropocentriska skäl ansåg måste finnas. Hur stor vikt Goethe lade vid denna upptäckt, som nästan samtidigt och oberoende av honom gjordes av den franske anatomen Vicq d'Azyr, framgår av ett brev till Herder (1784): »Jag har funnit icke guld eller silver men något som gör mig mycket lyckligare, mellankäksbenet hos människan.» Här kan inskjutas att den i sådana sammanhang alltid realistiske och fullkomligt fördomsfrie Linné alldeles säkert skulle ha hälsat denna upptäckt, om den hade gjorts på hans tid, som ett välkommet ehuru från hans synpunkt knappast behövt stöd för hans

¹ *Morfologi* betyder läran eller vetenskapen om formen, dvs. om byggnaden. I zoologien sammanfaller jämförande morfologi till stor del med jämförande anatomi.

sammanförande av apor och människa i en gemensam ordning kallad först Primates, senare Anthropomorpha.

En annan djärv — som det ganska snart visade sig alltför djärv — insats på den zoologiska jämförande morfologiens område var Goethes »Wirbeltheorie des Schädels», som gick ut på att vertebraternas ryggrad ägde en fortsättning i kraniets ben i form av omvandlade kotor. Det berättas ofta efter Goethe själv hur han en dag 1790 under den italienska resan promenerade på havsstranden vid Lido och där hittade en trasig fårskalle, som hade gått sönder på ett så lämpligt sätt att man bekvämt kunde kika in i den. Goethe var inte sen att göra det, och därmed föddes kot-teorien. Riktigt så enkelt gick det nog inte till, utan det var säkert något som Goethe hade grubblat över förut, som genom synintrycket klarnade och tog gestalt i denna teori. Den var felaktig, och Goethe var själv aldrig riktigt övertygad, men den innehöll åtminstone indirekt den viktiga och fruktbara idén att bälens och halsens segmentering fortsätter ett stycke in i huvudet.

I Goethes idéer om en logiskt nödvändig »urplanta» och om i växlande former förverkligade »typer» av växter och djur finns åtskilligt som leder tanken till den förदारwinska naturfilosofiska åskådning som fick namnet »idealistisk morfologi» och som i sina yttersta konsekvenser betraktade allt i den levande naturen som uttryck för en gudomlig skapelseplan.

Många, tidigast Haeckel, har trott sig hos Goethe finna evolutionistiska idéer och i honom sett en föregångare till Darwin. Detta är oriktigt. Han har berett jordmånen för en tro som var motsatt hans egen, men detta är något helt annat. Det är inte bara så att man hos Goethe inte finner någon antydning om tro på en utveckling — en sådan tro skulle ha varit oförenlig med de principiellt statiska dragen i hans natursyn. I den fanns helt enkelt inte plats för en utveckling. Det har sagts att Goethe mot slutet av sitt liv närmade sig tanken på en evolution. Det starkaste argumentet skulle vara att han en gång förklarade att uroxen är en utdöd ras, från vilken både tamboskapen och den ostindiska oxen härstammar. Det behöver väl knappast betonas att ett sådant yttrande inte tyder på en allmän utvecklingsidé. Man kan nästan säga att det här inte var den spekulative morfologen utan en vardagslivets Goethe som talade. Arternas oföränderlighet var ingen orubblig trossats för Goethe, och tanken på ett genetiskt samband mellan två eller tre närstående arter tedde sig helt naturlig för honom. Den rubbade inte alls hans cirklar.

En konfrontation mellan Goethes och Linnés uppfattning i utvecklingsfrågan må avsluta dessa flyktiga anteckningar. Man skulle kanske ha väntat sig mera förståelse för utvecklingsidén hos den store jämförande morfologen än hos Linné, som så ofta har stämplat som en omedgörlig förfäktare av arternas konstans. I verkligheten förhåller det sig tvärtom. Linné, som var obunden av naturfilosofiska doktriner, närmade sig till slut obestridligen en evolutionistisk uppfattning. Men han nådde aldrig fram utan blev stående *ante portas*.

Om Goethe som naturforskare finns en stor litteratur. Omdömena växlar mellan panegyrisk beundran och en närsynt, ibland nästan illvillig kritik. Sanningen kan utan tvekan sägas ligga mycket närmare den förstnämnda än den sistnämnda uppfattningen, ehuru Goethe naturligtvis var påverkad av sin tids idéer och lika självklart gjorde många misstag. Att det ibland, särskilt i botaniken, tycks det, märks att han icke ägde den tränade naturforskarens bakgrund hindrar icke att han genom betydelsefulla insatser och fruktbara idéer var en stor forskare. Det föll ingen in att i honom se en dilettant, utan samtiden betraktade honom utan tvekan som en allvarlig forskare. Goethe ägnade sannolikt lika mycket av sin tid åt mödosam och tålmodig naturforskning som åt diktning.

I stället för en längre diskussion med anförande av belägg och litteratur tillåter jag mig att hänvisa till Lychnos 1950–1951, s. 348–50. Beträffande Goethe kanske jag vågar nämna en redan mer än fyrtioårig essay (Från Cuvier till Darwin, Nordisk Tidskrift, 1922). Om Linné nära gränsen till utvecklingsidén se min uppsats Linnés naturuppfattning, SLÅ 1958. Av övrig litteratur nämner jag endast Rudolf Magnus, Goethe als Naturforscher, 1906, engelsk övers. 1949, med förord av Goethekännaren Günther Schmid.

OLLE FRANZÉN

HUR LINNÉBILDEN FORMADES (1778-1850)

Hundraårsdagen av Linnés födelse blev föga uppmärksammas av det officiella Sverige. Initiativtagare till de festligheter, som dock förekom i Växjö och Uppsala, var Linnélärjungen, medicinalrådet Sven Hedin, som själv i Växjö höll en ståtlig oration till sin lärofaders ära. Denna utkom följande år i tryck under titeln *Minne af von Linné, Fader och Son*, och underrubriken ger en uppfattning om vad som förekom: »Äreminne hållet på Wexjö Gymnasium d. 25 Maj 1807, då till denne Store Naturforskarens ära en Seculaire Fest af Dess Landsmän firades, vid hvilket tillfälle äfven Dess Buste uppsattes.» Till innehållet blir anledning att återkomma. Bland åhörarna satt den trettonårige Elias Fries, som om festligheterna skriver, att »intrycket af densamma fästade författaren här af vid Botaniken».¹

I Uppsala var enligt en samtida iakttare entusiasmen obetydlig. »De Akademiske Fädren i Upsala, wid hwars Universitet von Linné warit lärare, kunde ej underlåta att äfwen där fira en Åminnelsefest. Likwäl woro de ej mycket nöjde med det beswär Hedin förorsakade och hwilket de ej kunde undwika när Konungen redan lämnat sitt samtycke.»² Enligt samma källa angavs på inbjudningskortet att man var inbjuden att bevista »Invigningsact af Nya Orangeri-byggnaden». Denna hade dock varit i bruk ett antal år. Högtidstalet hölls här av en annan Linnélärjunge, professor CARL PETER THUNBERG. Talet omfattar i tryck 46 sidor. Mer än hälften handlar om växthuset, botaniska trädgården och naturvetenskaperna i allmänhet. Thunberg utbreder sig inte om att Linné skulle ha haft någon särskilt svår väg att vandra, innan han nådde sitt mål. Tvärtom uppehåller han sig vid de belöningar och nådevedermälen Linné fick och framhåller, hur han gynnades av höga beskyddare. Han prisar Linné som föreläsare och hans förmåga att värva lärjungar, »hvilke utspridde till alle verldsdelar eröfrat tusende förut osedda Naturens skatter».³ Därefter ger han dessa äran för framsteg på olika områden. Geografin och läkekonsten har vunnit en oväntad tillväxt, filologin ett klarare ljus. Filosofin har blivit »höfsad och för-

¹ E. Fries, *Botaniska utflygter*, 3, 1864, s. 70.

² Stockholms storskola och Upsala universitet vid 1800-talets början. Anteckningar af en gammal student. S. 40. (Personhistorisk tidskrift, 1915.)

³ C. P. Thunberg, *Tal vid invignings-acten af den nya akademiska trädgården*, 1807, s. 58.

ädlad». Förut obekanta födoämnen och frukter pryder nu de svenska borden, och utländska träd och blommor försköna Sveriges lundar. Bland dessa märkliga lärjungar ansåg sig nog Thunberg själv som den främste. Middag äts i orangeriet. Efter middagen läste adjunkten Sjöbring det äreminne som Hedin samma dag föredrog i Växjö.

I övrigt tycktes Linné vara glömd av sina landsmän. Kungl. Vetenskapsakademins protokoll syns inte ha något att förmäla om festligheter eller minnestal.

100 år senare var förhållandet ett annat. Tidningar och tidskrifter går i maj 1907 i Linnés tecken och lämnar frikostigt utrymme för lovtal och hyllningsdikter. T. o. m. Söndags-Nisse ger ut ett Linnénummer med tack från gipsgjutare, vykortsfabrikörer och dagspress. De många festprocessionerna och talen skapade hos allmänheten en förklarlig trötthet, tolkad av Hasse Z. »Det är nu tre små saker, som jag är rätt trött på: den glada änkan, herr Linné och Barnens dag.»¹ Kungl. Biblioteket redovisar i sin katalog mer än femtio skrifter tillkomna med anledning av detta jubileum.

1807 var Linné en man, som många hade personliga minnen och erfarenheter av. En äldre knarrig och ärekär herre med småländskt födgeni. Hans döttrar och mågar levde än. Den avund han tänt pyrd fortfarande. Mot naturvetenskapens hegemoni under Linnés storhetstid kom en kraftig reaktion efter hans död. Man kan citera vad botanisten Clas Adolf Myrin skriver i en artikel, där han går till rätta med dem som sålde Linnés bibliotek och samlingar till London: »Vi vilja blott anmärka, att Linnés förvärfvade ära, som var så stor, att hon icke blott väckte hans Collegers afvund — ty dertill fordrades icke mycket — utan äfven mestadels förmådde tysta denna känsla, likväl icke var nog allsmäktig, för att kunna helt och hållet förjaga det svartaste blodet i den svenska nationens hjerta. Linné hade vid Lärosätet gifvit studierna en annan riktning. Han hade fört Ungdomen från de döda glosorna och toma spetsfundigheterna ut i Guds fria natur, för att der betrakta den Eviges vishet, magt och godhet. Det behagade icke de lärde herrar. Efter Linnés död uppreste de högvisa lärarna, de gamla aristokraterna, åter sin hjessa, och väpnade sig mot Linnés vetenskap, och ville slå honom ihjel, men han blef såld liksom Joseph af sina bröder. Den tid är icke så mycket aflägsen, då det i Upsala ansågs som ett tecken till klen förfstånd, att studera naturvetenskaperna. Det var den period, som följde efter den Linnéiska.»²

Elias Fries lämnar liknande vittnesbörd på tal om de Linnéanska samlingarna. Dessas öde efter Linné d. y:s död är en sorglig historia. »Dervid bör först anmärkas, att redan under fadrens tid grodde bland de klassiska studiernas målsmän en afvoghet att ej säga afvund, emot det framstående rum, Naturvetenskaperna intagit vid Upsala högskola, och med Theologerna låg Linné d. ä. i delo för sina friare åsikter. När den yngre Linné var död, såg man icke ogera,

¹ Söndags-Nisse, 1907, nr 22.

² Skandia, 1834, s. 286 f.

att genom Linnéanska samlingarnes försäljande det onda med roten kunde upp-ryckas.»¹

Det var för övrigt inte bara i Uppsala som naturvetenskapen under denna tid ringaktades både som fiende till den uppenbarade religionen och som befrämjare av all slags lättfärdighet och samhällsupplösning. Det andliga klimatet för ett återupplivande av Linnés minne var inte gynnsamt. Det förbättrades under den tid som följde. Naturvetenskapernas mäktiga uppsving medförde större aktning för dess utövare. 1878 firades Linnéminnet med stora festligheter inte bara i Uppsala utan runt om i världen. Och vid tvåhundraårsjubileet år 1907 firades en annan Linné än hundra år tidigare. Det var den barnafromme, blide blomsterfursten, en symbol för ungdom och vår, som då hyllades. Här i Sverige en symbol för fosterlandets vetenskapliga storhet och kanske för den nationella våg, som förmärktes efter unionsupplösningen. Inga missljud störde hyllningskören.

Den Linnégestalt som presenterades 1907 började skapas under 1700-talets sista decennier och var i det närmaste utbildad redan i mitten av 1800-talet. Avsikten med den efterföljande framställningen är att försöka visa hur detta gick till och utreda vilka som stod bakom den nya Linnébilden.

Under senare delen av sitt liv var Linné av sin omgivning respekterad men knappast omtyckt. Han hade kvar sin förmåga att entusiasmera lärjungar, men trots detta strömmade dessa inte till i lika stora skaror som tidigare. Hans stingslighet och starka självkänsla isolerade honom. Dessa hans negativa sidor har efter den stora yran 1907 diskuterats och Linnébilden har blivit mer nyanserad. »Linné är en modern, nervös människa, i själva verket förvånande modern, utrustad med en diktares rörliga och djupa sensibilitet liksom med vetenskapsmannens skapande kraft. Genus irritabile vatum kan med full rätt räkna honom i sin krets. Bilden av den överlägsne, ljuse, optimistiske behöver retuscheras», skriver Elis Malmeström.² På ett annat ställe diskuterar samme författare ingående Linnés starkt utpräglade självkänsla och kommer till följande slutsats: »Förneka den kan man blott, om man söker bortförklara det för Linné absolut typiska i hans personliga utveckling. — — — Den visar att Linné av en icke övervunnen fruktan för vedersakare och avundsmän behövde hävda sig själv för att kunna tro på sitt verks framgång.»³

I ett brev till Vetenskapsakademiens sekreterare Per Wargentin daterat den 13 november 1764 skriver Linné med anledning av en översänd örtsamling: »Min gunstigaste Herre. Åter har M. H. gjort mig ett karlastycke och låtit mig smaka frukten af en uppriktig, drivande och gällande vän.»⁴ Samme

¹ E. Fries, a. a., s. 63.

² E. Malmeström, *Ur Linnés tankevärld och religiösa liv*, 1932, s. 39.

³ Vita Caroli Linnæi, 1957, s. 39.

⁴ Carl von Linnés svenska arbeten, 1, 1879, s. 365.

Wargentin skriver samma datum samma år till Linnés motståndare Albrecht von Haller: »Je vois par les nouvelles litteraires de Göttingen, que vous êtes de de plus en plus mécontent de Mr Linnæus. Je ne m'en étonne pas. Il faut connoître tout son merite, pour lui pardonner ses caprices. Tout le monde l'estime, mais presque personne ne l'aime, même ici. Cela soit aussi dit entre nous.»¹ I ett brev några år tidigare till mineralogen Axel Cronstedt tycks Wargentin rentav betvivla Linnés vetenskapliga omdömesförmåga: »Finge Linnæus sätta til vägs, så skulle han snart hupothice och efter sitt systeme säga alla vexters nytta, i det han tror, at alla som höra til en Class uti des så kallade Ordo naturalis, hafva i det närmaste samma kraft och nytta. Men jag fruktar, at han då ofta skulle slå bom; derföre är bäst at ei ägga honom därtill, utan låta alt ankomma på Rön, som äro endast säkre domare uti alt hvad til Naturkunigheten hörer.»²

Om Linnés och naturvetenskapens sjunkande anseende i Sverige redan i början av 1760-talet vittnar den danske entomologen, professorn i Kiel Johan Christian Fabricius, som studerade under Linnés ledning åren 1762–64: »Er fand, dass wir seine Wissenschaft liebten, mit Eifer uns darauf legten, und es war ihm angenehm, seiner Nation zu zeigen, dass seine Wissenschaft ausserhalb Landes geschätzt würde, da sie in Schweden anfang zu sinken.»³

Sedermera professorn i Göttingen Johann Beckmann undervisades av Linné 1765, och i hans reseberättelse från Sverige får vi bl. a. veta: »Das Ansehn der NaturHistorie ist nunmehr bey Hofe nicht mehr so gross, ja vielmehr schon ganz verschwunden. Schon Dalin machte den Anfang, es durch Satiren zu schwächen, so wie er auch auf eben die Art die Antiquarios von Hofe jagte.»⁴ Vi får också höra, att Linnés lärjungar inte var välsedda av de övriga professorerna, och att Linné »hat auch selbst niemals vertragen können, wenn diese bey andern Professoren zugleich collegia hören wollen, am wenigsten aber bey Wallerius».⁵

Även främlingar som inte var naturvetenskapsmän sökte upp Linné, när de som turister kom till Sverige. Den berömda mannen var en attraktion av stora mått. Man kan välja engelsmannen Wraxall, som besökte Sverige 1774. Om Uppsala skriver denne bereste man: »I can assure you that Upsal has hardly one inducement to draw a man of taste to visit it, unless from being the residence of a Linnæus.»⁶ När han sedan får träffa Linné, noterar han att denne var liten till växten och bar nordstjärnan i knapphållet på vardagskostymen.

¹ N. V. E. Nordenmark, Per Wilhelm Wargentin, 1939, s. 64.

² Ib. s. 64.

³ J. C. Fabricius, Einige nähere Umstände aus dem Leben des Ritters von Linné, 1780, s. 433. (Deutsches Museum, 1.)

⁴ J. Beckmann, Schwedische Reise, 1911, s. 26.

⁵ Ib. s. 124.

⁶ N. Wraxall, A tour through some of the northern parts of Europe, 1775, s. 168.

Rörande omgivningens inställning till Linné skriver han: »The remark, that a prophet has no honor in his country, is very much verified in him; and I found those persons who were intimately conversant with his life and actions, more inclined to dwell on his personal imperfections, his foibles, and his weaknesses, than to expatiate on his astonishing talents, and extended fame.»¹

Efter Linnés död hedrades hans minne med senare tryckta högtidstal i tre akademier, vilkas ledamot han varit under sin livstid. Att så skulle ske var förutsett, och Linné hade själv sorjt för att författarna av dessa äreminnen inte skulle sakna material genom att förse dem med av honom själv nedskrivna uppgifter och data.

Vid Kungl. Vetenskapsakademiens sammanträde den 5 december 1778 talade i närvaro av bl. a. konungen Linnés trogne vän, arkiatern ABRAHAM BÄCK. I de biografiska uppgifter han lämnar stöder han sig på närmare 40 års bekantskap och på den dödes självbiografi. Hans oration är fri från sentimentalitet, och han ger en levande bild av sin vän och ämbetsbroder. Dennes bekymmer under studietiden, som blev ett så kärt tema för många senare levnadstecknare, poängteras inte, snarare betonar han att den fattige smålänningen hade en god portion tur. Episoden med den märkliga *Furia infernalis*, den sällsamma insekt som, nedfallen ur skyn, under en exkursion skulle ha stungit den unge Linné så svårt i armen att han svävade mellan liv och död, återges utförligt. Bäck prisar den framstående läraren och föreläsaren Linné, som charmerade åhörare och lärjungar. »Vetenskapen flöt med alla sina behagligheter af hans läppar.»² Man kunde med hjälp av Linnés system strax upptäcka namnet på en växt, denna upptäckt beredde glädje, och glädjen gjorde att man tyckte om Linné. Bäck har även en förklaring till att botaniska studier blev en modesak bland damerna. »Hans lätta och lekande method, som visade i blomstren hannar och honor, brudsäng och parning, låckade äfven det vackra Könet, både i England, Frankrike, Tyskland och America, at studera Botaniken.»³ Vi får veta att Linné alltifrån ungdomen plågades av tandvärk, och vi får höra om hans smultronkurer och annat, som tyder på intim bekantskap mellan de båda herrarna. Bäck försvarar sin vän mot dem som påstått honom vara högmodig, maktlysten och girig. Det är sant att »den ädlaste af metaller gladde hans ögon». Varför skulle den då inte samlas av honom, som samlade allt annat naturen gav.⁴ Det ligger väl en viss kritik dold i formuleringarna när han om Linnés doktorsavhandling skriver: »Läsaren må förundra sig öfver hans qvickhet at använda alt til sin menings bestyrkande, och blifva hågad at gifva honom rätt, ehvad tvifvelsmål i hufvudsaken måtte förekomma.»⁵ Men för Linnés insatser på

¹ Ib. s. 173.

² A. Bäck, Åminnelsetal öfver Carl von Linné, 1779, s. 43.

³ Ib. s. 47.

⁴ s. 78.

⁵ s. 20.

andra områden inom naturvetenskaperna är Bäck enbart entusiastisk, och han sammanfattar: »Han hade fått af naturen en själ full af eld, en förträffelig bildningsgåfva och systematiskt genie.»¹

I l'Académie des Sciences högtidlighölls Linnés minne samma år med en *Eloge de M. de Linné*, författad och uppläst av den kände filosofen och matematikern, markisen DE CONDORCET. Dennes viktigaste källa var en självbiografi, som Linné skrivit just för akademiens räkning. Condorcet börjar med att räkna upp de ärebetygelser som kommit Linné till del och framhåller, delvis citerande Linné själv: »De tous ces titres académiques aucun ne l'a autant flatté que celui d'être associé étranger de l'Académie des sciences, dont il a été revêtu le premier de sa nation, et jusqu'à présent le seul.»² Linnés uppväxt- och studietid går han snabbt förbi och behandlar huvudsakligen sexualsystemet och andra av hans vetenskapliga upptäckter. På tal om dessa säger han följande tankvärda ord: »On se dispense trop souvent d'estimer ces travaux immenses, en disant qu'ils ne demandent que de la patience et du temps; mais la vie de ceux qui exécutent ces grandes entreprises est-elle plus longue que celle des autres hommes?»³ Om sexualsystemet tillägger han: »Ce système fit une révolution dans la botanique; la plupart des écoles de l'Europe s'empressèrent de le suivre.»⁴ Han framhåller att Linné inte endast var botanist utan framstående även på andra områden inom naturalhistorien. Hans klassifikation av djur och mineral måste dock ses mot vetenskapens ståndpunkt vid den tid han gjorde dem. Det var ett jättearbete, »et si on peut dans l'exécution lui reprocher quelques défauts, c'est encore un prodige qu'un seul homme ait pu le porter à ce point de perfection».⁵ Han försvarar Linné mot dem som anklagat honom för fåfänga och ärelystnad och undrar: »mais combien peu d'hommes ont comme lui le courage d'avouer ces faiblesses». Det hade Linné inte behövt. »Car, en jugeant M. de Linné d'après sa conduite, personne ne l'eût soupçonné de ces défauts; et pour qu'ils fussent connus, il a fallu qu'il les révélât.»⁶ Han berömmar Linnés stil och prisar honom för hans sällsynta art av vältalighet, »qui consiste à renfermer beaucoup d'idées en peu de mots, et à exprimer dans un style noble et simple des vérités neuves et importantes».⁷

I Société Royale de Médecin höll anatomen FELIX VICQ-D'AZYR ett minnestal över Linné i februari 1779. Han anlägger en del kritiska synpunkter på Linné som vetenskapsman, vilket väckte mycken vrede i Sverige. En författare talar om »Vicq-d'Azyrs skymfande penna», och två småländska prästsöner och

¹ s. 77.

² A. N. de Condorcet, *Oeuvres*, 2, 1847, s. 332.

³ Ib. s. 340.

⁴ s. 341.

⁵ s. 347.

⁶ s. 352.

⁷ s. 354.

Linnélärjungar, Carl Magnus Blom och Sven Anders Hedin, uppträdde med vassa pennor till mästarens försvar. Vicq-d'Azyr är i sin egenskap av anatom kritiskt inställd till Linnés djursystematik. Linnés metoder är bekväma, men för till sådana orimligheter som att människan och fladdermusen förs till samma ordning. Fransmannen tillägger ironiskt: »Il a disposé les plantes suivant la méthode sexuelle, qu'il auroit étendue à tout le règne animal, si un motif de pudeur ne l'avoit retenu.»¹ Efter en historik över den systematiska botaniken och en kritisk granskning av *Fundamenta botanica* och *Bibliotheca botanica* blir omdömet och slutsatsen: »C'est cependant ce système ingénieux et plein de défauts qui lui a acquis le plus de réputation; cetoit aussi celui de ses ouvrages dont il parloit avec le plus de complaisance. Ainsi, un père préfère souvent celui de ses enfans qui, sans être le meilleur, sait le mieux capter sa bienveillance, en flattant son amour-propre.»²

Blom, provinsialläkare i Hedemora, försvarar i polemik mot Vicq-d'Azyr fladdermusens systematiska placering och ställer den retoriska frågan: »Monne sålunda Hr. von Linné icke haft skäl, at föra läderlappen till denne Ordo?»³ Talet om egenkärlek upprör honom: »Såvidt jag genomvandrat Hr. von Linnés skrifter, har jag aldrig sedt, at han tillagt sig något beröm, om icke det, at han här och der sagt, at han varit den förste, som kommit på den eller den tanken ... Skall detta altså kallas för egenkärlek, så har man större fog at påstå, det Hr. Författaren varit intagen af en långt mera framlysande afundsjuka.»⁴

Hårdare omdömen faller Vicq-d'Azyr om Linnés medicinska arbeten. *Materia medica*: »Cette production est peu digne de son auteur.»⁵ *Genera morborum*: »L'auteur a employé, avec une sorte de profusion, des expressions inusitées et barbares pour indiquer et classer les différentes maladies ... de sorte qu'en le lisant il semble que le nombre des maux dont l'espèce humaine est affligée soit au moins augmenté de moitié.» *Clavis medicinæ*: »Il étoit moins permis à M. Linnæus qu'à tout autre d'écrire sur les objets qui lui étoient étrangers, parce qu'il portoit cet esprit de détail et ce style aphoristique et figuré que l'on a regardé comme des défauts, même dans les ouvrages qui ont établi sa réputation.»⁶

Av Linnés olika arbeten vinner dock *Species plantarum* och *Amœnitates academicæ* kritikerns nästan odelade bifall. Om det förra heter det: Genom detta har Linné tillfört botaniken »un très grand nombres d'observations neuves et intéressantes».⁷ Om de senare: »La variété et le choix de cette collection lui

¹ F. Vicq-d'Azyr, *Oeuvres*, I, 1805, s. 178.

² Ib. s. 189.

³ C. M. Blom, *Anmärkningar vid Hr. Vicq d'Azyr's Eloge de Mr. Linnæus*, 1781, s. 261. (Samling af rön och upptäkter, 2.)

⁴ Ib. s. 272 f.

⁵ Vicq-d'Azyr, a. a., s. 195.

⁶ Ib. s. 199.

⁷ s. 198.

ont mérité les suffrages de tous les savans.»¹ Linnés levnadsöden skildras liksom hos Condorcet kortfattat. Furia infernalis har dock kommit med. »En herborisant en 1728, il fut piqué par cette espèce de ver délié.» Om denna tunna mask heter det vidare: »Il tombe du milieu des airs sur les cops des animaux, sans que l'on connoisse la source funeste qui le produit.»² — Summarisk är även bedömningen av Linnés karaktär. Om egenkärleken har tidigare talats. Ett annat karaktärsdrag skymtar: »M. Linnæus regardoit l'étude de la nature comme une sorte de religion, dans laquelle il avoit peut-être le défaut de n'être pas azzes tolérant.»³

Blom kallar Vicq-d'Azyrs kritik av Linnés olika botaniska verk för »ofog» och omdömet om *Materia medica* »lika så vidrigt som otillbörligt».⁴ Detta »äreminne» citeras sällan av de Linnébiografer som följer. Sker det — som t. ex. hos den längre fram nämnde Stöver — så är det för att vederlägga dess kritik.

Den förut nämnde JOHAN CHRISTIAN FABRICIUS, som under studieåren i Uppsala flitigt umgåtts med Linné både på Svartbäcksgatan och på Hammarby, offentliggjorde år 1780 sina minnen av sin lärare. Här läser man för första gången om Nils Linnæus' föregivna planer på att låta sonen bli skomakare. »Seine Lehrer klagten über ihn, und der Vater beschloss, weil er keine Lust zu den Wissenschaften zu haben schien, ihn bei einem Schuster in die Lehre zu geben.»⁵ I en av sina självbiografier berättar Linné: »År 1726 kommer Fadren inresandes till Wexiö Gymnasium, att höra efter sin käre Son, då alla Lectorerna kunde intet längre på sitt samvete råda Fadren att hålla sin Son vid Boken, utan med enhällig Röst styrkte Fadren, att i tida sätta sin Son till någon handtvärkare, til Skomakare, Snickare el. Skräddare, såsom de voro öfvertygade att han med Boken ingen ting kunde uträtta.»⁶ Ordet skomakare är i originalet överstruket. Inte på något annat ställe nämner Linné detta intermezzo, men flera av hans levnadstecknare har ivrigt broderat vidare. Fattigdomen under studietiden är också något som Fabricius framhåller. »Die Armut aber verfolgte ihn aufs äusserste, wozu noch vielleicht ein etwas wildes Leben kam, wozu die muntern Köpfe nur zu viele Neigung haben, welches aber doch mit beständigem Fleisse vereinigt war. Er hat mich oft versichert, dass er in der ganzen Zeit keine Schuhe gehabt, sondern die abgetragenen seiner Mitstudierenden mit Kartenblättern ausgebessert, um seine Füße damit zu bedecken.»⁷ Detta om trasiga skor har ivrigt anammats av andra Linnébiografer, men att »ein etwas wildes Leben» på något sätt skulle ha bidragit till dålig

¹ s. 201.

² s. 172.

³ s. 182.

⁴ Blom, a. a., s. 275.

⁵ Fabricius, a. a., s. 437.

⁶ Vita Caroli Linnæi, s. 92.

⁷ Fabricius, a. a., s. 437 f.

ekonomi läser man ingenstans. Det är ju annars ett vanligt skäl till knappa villkor under studieåren. Fabricius vet också berätta att Linné år 1734 genom intriger av bl. a. Nils Rosén förbjöds meddela akademisk undervisning och då »liess sich durch dieses Verbot so sehr zum Zorn reizen, dass er gegen den Professor Rosén den Degen zog, wie er aus dem Konsistorium kam, und ihn wirklich würde erstochen haben, wenn nicht andere dazwischen gekommen waren ... und er würde gewiss relegirt worden sein wenn nicht der alte Olaus Celsius sich seiner angenommen hätte».

Th. M. Fries sysslar i sin Linnébiografi ingående med detta påstådda »överfall» och dess följder och anser, att D. H. Stöver är den förste som nämnt det.¹ Denne skulle i sin tur fått uppgifterna — stödda på lösa rykten — av medicinalrådet Hedin. Linné i sina självbiografier eller hans samtida i deras anteckningar vet nämligen ingenting om denna händelse. För övrigt kan man läsa härom även hos den engelske prästen och historikern William Coxe, som besökte Sverige 1779. I den resebeskrivning som han gav ut sju år före Stövers Linnébiografi ger han på tjugo sidor ett sammandrag av Linnés liv och gärning.² Han berättar där både om skomakarplanerna och om bräket med Rosén. Som källor för sina uppgifter anger han Bäck och Fabricius. Denna reseskildring utkom i sex olika upplagor på engelska och översattes vidare till franska, holländska, italienska, svenska och tyska. Den bör därför ha haft stor betydelse för Linnébildens utformande.

Fabricius tar även upp de vanliga anklagelserna mot Linné. Han går inte med på att Linné var sniken efter guld. Han och hans kamrater fick tvinga på sin lärare ersättning för den undervisning de fått. Däremot säger han om honom: »Sein Ehrgeiz war unbeschränkt ... er liebte sehr geschmeichelt zu werden, und dies war wirklich seine schwache Seite.» Hans slutomdöme klingar profetiskt: »Die Nachwelt wird den Geist, den Nachdruck, die Kürze, die in allen seinen Schriften herrschen bewundern, da im Gegentheil die stillen Thränen seiner noch lebenden Freunde und Schüler seinem Herzen Ehre machen.»³

I RICHARD PULTENEYS 1781 utgivna *General view of the writings of Linnæus* får man en god överblick av de viktigaste tilldragelserna i Linnés liv. Där finns dessutom en bibliografi, inlägg i diskussionen om de olika botaniska systemen och en resumé av *Systema naturæ* och av avhandlingarna i *Amœnitates academicæ*. Engelsmännens intresse för den svenske botanisten var stort redan innan de fick hand om hans samlingar. I företalet skriver Pulteney: »At

¹ Th. M. Fries, Linné, 1, 1903, s. 176 f.

² W. Coxe, *Travels into Poland, Russia, Sweden, and Denmark*, 3, 1785, s. 394-414.

³ Fabricius, a. a., 2, s. 48. I sin självbiografi (Kieler Blätter, 1819, s. 97) berättar Fabricius, att han vid ett besök i London 1767 blev god vän med Daniel Solander, och att han vid senare vistelser i London somrarna 1772-75 flitigt umgicks med denne. Kanske är en del av Fabricius' minnesbilder influerade av Solander.

present the system of Linnæus possesses the advantage of a general superiority in the public opinion.» Som källor till de biografiska uppgifterna anger han »Linnæus's own writings and other printed works». Av innehållet att döma tycks hans källor ha varit åminnelsetalen av Bäck och Vicq-d'Azyr. Levnads-skildringen är välgörande fri från sentimentalitet och fantasifulla detaljer. Det är allmänt känt att Linné inte gav sig in i polemik. Pulteney ser gillande på denna uraktlåtenhet: »Neither has any writer more cautiously avoided that common error of building his own fame on the ruin of the ruin of another man's.»¹

Den första stora Linnébiografin kom år 1792 och var skriven av den tyske historikern DIETRICH STÖVER.² Denna levnadsteckning och Linnés *Egenhändiga anteckningar* kom under hundra år att vara de standardverk ur vilka Linnébiograferna hämtade sina upplysningar. Längre ansågs det att allt som fanns att säga om Linné här fanns anfört, liksom att det anförda var fullt tillförlitligt.³

Källförteckningen till Stövers arbete upptar bl. a. Bäck, Pulteney och Coxe. Därtill uppgifter av ännu levande vänner och lärjungar till Linné. Författaren talar särskilt om »zwey Freunde in Stockholm», vilka dock inte namnges. Fries misstänker, att den ene av dem var Hedin.⁴

Den mera känslösamma bilden av Linné, både som barn och vuxen, börjar här växa fram. Vi får veta, att »unser Carl war die erste Frucht der Liebe des jungen Ehepaars», samt att »Blumen wurde das Spielwerk, das man dem kleinen Knaben in der Wiege gab».⁵ Omdömeslösheten hos lärarna i Växjö, som inte förstod vilket geni de fått att undervisa, poängteras och resultatet blir, att »der Vater fasste den Vorsatz ihn bey einem Schuster in die Lehre zu geben».⁶ Stöver nämner ingenting om de dåliga vitsord Linné skulle ha fått vid avgången från gymnasiet. Från Lundatiden nämner författaren äventyret med *Furia infernalis*. Detta märkliga djur är hos Stöver en mask med det expressiva namnet Mordwurm.⁷ Universitetsårens fattigdom och svårigheter framställs i skarpa färger. »Er belegte die abgenutzten, ihm geschenkten Schuhe seiner reichern Kameraden inwendig mit Kartenblättern und flickte sie mit Baumrinde, um wenigsten ausgehen, und Pflanzen suchen zu können».⁸ Att Rosén genom intriger temporärt hindrat Linnés akademiska karriär år 1734 fastslås utan angivande av källa, och den dramatiska händelse som skulle ha blivit följderna relateras: »Als Rosén aus dem Consistorium kam, ging er [Linné]

¹ R. Pulteney, *General view of the writings of Linnæus*, 1781, s. 213.

² D. H. Stöver, *Leben des Ritters Carl von Linné*, 1792.

³ Th. M. Fries, a. a., I, s. 200.

⁴ Ib. s. 176.

⁵ Stöver, a. a., I, s. 7.

⁶ Ib. s. 13.

⁷ s. 25.

⁸ s. 31.

wüthend zu ihm, zog den Degen, und war im Begriff, ihn zu durchstechen.»¹ Han tillägger att Olof Celsius genom sitt inflytande avvärjde svårare följder. Det är Fabricius' version, som nu blir knäsat och sedan kommer att gå igen i hundra år. En annan detalj, som Stöver berättar utan angivande av källa, är att Linné vid sitt besök i England under utlandsvistelsen skulle ha blivit kyligt mottagen av presidenten i Royal Society, Hans Sloane, men att denne tinats upp av gästens blygsamhet och charm.² Det är ju inte på något sätt otroligt, men Linné eller hans samtid nämner ingenting om ett sådant mottagande. Uppgiften kom emellertid för att stanna och kan läsas i många senare biografier.

Stöver ägnar 60 sidor åt att bemöta Linnés motståndare på den systematiska botanikens område. Han försvarar honom i allt, och den enda egentliga orsaken han kan se, till att någon här har en avvikande mening, är avund. Hans slutomdöme blir: »Er war der Reformator der Botanik, und er war der grösste und allgeminste Befördrer der Naturgeschichte der je gewesen ist.»³ Han bedömer även Linnés medicinska arbeten. Beträffande *Materia medica* medger han, att större och utförligare verk kommit senare men tillägger: »Aber Linné war es, der die Fackel anzündete, und ein neues, wohlthätiges Licht über das Studium der Wissenschaft verbreitete.»⁴ Han återoppar åtskilliga auktoriteter för att bevisa Linnés storhet även som sjukdomssystematiker i *Genera morborum*.

För att konstatera Linnés frikostighet och goda hjärta hänvisar Stöver till Fabricius och Erhart.⁵ Han medger att den store svensken älskade ära och beröm, men det var som det skulle vara: »Ehre war bey ihm, wie bey allen ausgezeichneten Männern, die Quelle seiner Grösse.»⁶ Vidare prisas Linnés varma religiositet, och paralleller dras med Newton och andra andens stormän. »Er war dadurch der beste Lehrer der Moral; seine Zuhörer bekamen durch ihn einen gleichen Geist der Religion.»⁷

År 1803 utkom i Tyskland ett biografiskt samlingsverk med titeln *Interessante Lebensgemälde der denkwürdigsten Personen des 18. Jahrhunderts* författat av SAMUEL BAUR och efter några år översatt till svenska. Här hittar man rubriker som Mördare, Regeringslystna fruntimmer, Olyckliga prinsar och Ett vidunder av lärda barn. Det bör ha garanterat verket en viss spridning. Linné är med på 13 sidor under rubriken Naturforskare. Baur har läst Stöver men tillfogat en del detaljer. Linné hotades med skomakarlära, och i Uppsala hade han det bedrövligt, men han »förvärfvade sig genom artigheter något understöd af sine medlärjungar, spisade hos dem, och bar deras aflagda kläder, samt ihopsnörde

¹ s. 72.

² s. 160.

³ s. 316.

⁴ Stöver, a. a., 2, s. 9.

⁵ Ib. s. 84 f.

⁶ s. 86.

⁷ s. 90.

LINNÉ SOM GOSSE VID STENBROHULT

Litografi av Lundqvist. Ur Kalender för barn 1830.

deras söndriga skor med trädsbark för sine behof».¹ Överfallet på Rosén finns med, och till slut talas det om Linnés böjelse »att låfva sig sjelf nog mycket» och om hans ovanligt stora sparsamhet.²

Minnesfesten i Växjö 1807 har nämnts redan i början av denna framställning. Det tal som då hölls av medicinalrådet SVEN HEDIN utgavs året därpå i tryck. Det återopas ofta som källa av följande Linnébiografer; som sådan karakteriseras den som grumlig av Malmeström,³ då däremot Elias Fries i *Botaniska utflygter* om samma bok skriver: »Denna är en af de pålitligaste källor för Linnés biografi, grundad på mångårig personlig bekantskap.» Man blir efter genomläsning benägen att ansluta sig till biskop Malmeström.

Hedin går till verket, som om det gällde att bygga upp en helgonlegend. Gossen Carls intresse för blommor grundlades redan före födelsen. Kaplanen Nils Linnæus brukade dagligen ge sin havande hustru de utsöktaste blommor,

¹ Intressanta lefnadsmålningar, I, 1807, s. 239.

² Ib. s. 246.

³ Vita Caroli Linnæi, s. 33.

ty »man måste gifva akt äfven på de tillfälligheter, som verka på qvinnan den tid fostret utvecklar sig i dess moderliga sköte».¹ Om skolgossen Carl berättar Hedin, att han satt »slö med öppen mun och stirrande blickar, då Han skulle beskrifva en Cirkel, utsäga ett Barbara eller resolvera ett Breschit ... och man hade då den hårdheten, att skymfningsvis utstaka Hans plats bland denna väl nyttiga class af medborgare, som sysselsätta sig med skoarbete».² Man får en känsla av att skolpiltar och magistrar som lyssnade till talet inte kunde anse detta fullt så orättvist som Hedin önskade. Han målar för åhörarna Linnés torftiga liv i Uppsala. »Han kände icke, då Han tidigt om morgonen lemnade sitt rum, att hungren var otillräckeligt afspisad med ett stycke torrt bröd och ett glas kallt vatten», och han »måste verkligen nedlåta sig, att bli skoflickare, men också blott åt sig sjelf».³ Även hos Hedin var Linné nära att bli relegerad efter att med blottad värja ha begärt upprättelse av Rosén, den föregivne upphovsmannen till mot Linné anställda förföljelser. Man tycker sig höra Crusenstolpe, när man läser: »Historien säger med visshet, att det berodt af Linnæus att emottaga till Brud Boerhaaves enda dotter med en million Gylden i förmögenhet, och med löfte att efterträda sin Svärfar, såsom Professor i Leyden».⁴ Men den unge Carl ville hem till fosterlandet och sin väntande Sara.

Någon ansats till kritisk bedömning av Linné som människa eller vetenskapsman förekommer inte hos Hedin. Han har rätt när han skriver, »att det sednare Upsala blivit lika vidtfrägdadt af Linnæus och de med Honom samtida store Snillena, som fordom det gamla Upsala af Oden och hans Asar».⁵ Men osäkert och tve tydigt är påståendet, att Linné fick njuta »ämbetsbröders aldrig yppade afund».⁶

Den 11 juni 1811 uppställdes en byst av Linné på Lunds universitets naturalkammare. Den välgörande korta oration som vid detta tillfälle hölls av ANDERS JAHAN RETZIUS ger synpunkter värda att notera. Linné karaktäriseras som »ett snille, som var på vägen at qväfvas, genom Föräldrars och flere Lärars oförmögenhet at urskilja och bedöma det», men som så småningom »vann et namn, som aldrig dör, och som så mycket jag har mig bekant, ingen mer än Aristoteles och Han ärnått».⁷ Det hade skrivits mycket om det testimonium som Linné fick vid avgången från Växjö gymnasium. Enligt en av Linnés egna versioner och flera av biograferna var det närmast nedsättande. Retzius visste tydligen bättre besked, eftersom han skriver: »tog han vägen til Lund, försedd

¹ S. Hedin, Minne af von Linné, fader och son, 1808, s. 6.

² Ib. s. 9.

³ s. 22.

⁴ s. 32.

⁵ s. 83 f.

⁶ s. 118.

⁷ A. J. Retzius, Tal hållit på Kongl. Carolinska academiens naturalkammare, 1811, s. 3 f.

LINNÉ, OMGIVEN AV SINA LÄRJUNGAR, FÖRKLARAR SITT SYSTEM I BOTANIKEN
Anonym litografi.

med et hedrande betyg.»¹ En sida av de sexton handlar om hur Linné blev stucken av något icke närmare angivet, när han botaniserade i »blotta lentygs-ärmarna», och vi får veta att Retzius hört den stuckne själv berätta om olycksödet.

De Linnébiografer som nu senast nämnts hade lyckats skapa en Linnélegend. Den fattige kaplanens son, född och uppvuxen bland blommor i den småländska landsorten. Okunniga lärare med få undantag oförstående för sin snillrike elev. Armod och vidriga öden under studietiden. Avund och mäktiga rivaler. Mött av beundran och aktning i främmande land. Där bjuden guld och ära. Återvänder dock till sitt fosterland och sin väntande brud. När efter kamp sitt eftersträfvade mål — professuren i Uppsala. Strävsamma mannaår. Vänsäll och gudfruktig. Älskad av alla. Dör i januari då naturen sover, begråten som få. Legenden var ännu inte känd av den stora allmänheten, men Linnés beundrare gjorde under de år som följde vad de kunde för att sprida den.

I England och Tyskland hade Linné under första halvseklet efter sin död kanske fler beundrare än i hemlandet. I dessa länder, liksom i Frankrike och i Förenta Staterna, bildades Linnésällskap, som ingalunda rekryterades utslutande bland naturvetenskapsmän. Flera av dessa sällskap firade årliga Linnéfester. Så t. ex. införde den kände utforskaren av Brasiliens flora professor Martius som nybliven professor i München seden att fira Linnés födelsedag med en botanisk exkursion till det romantiska värdshuset Ebenhausen i

¹ Ib. s. 6.

Isardalen, där man sjöng sånger diktade till Linnés ära, höll tal och drack öl.¹

Ett annat exempel. År 1829 firade The New York branch of the Linnean Society of Paris Linnés födelsedag på följande sätt: På morgonen samlades man för en gemensam utflykt till det närliggande samhället Flushing. Denna företogs med slupen *Linnæus*. Vid framkomsten begav man sig till Linnéträdgården. Efter ett föredrag, som av referat att döma var gediget tråkigt, vidtog en högtidlig ceremoni: »A fine bust of Linnæus copied from a coin was crowned with a splendid chaplet of flowers by one of the young ladies, and a poetical chant, composed for the ceremony by another young lady of the company, was recited.»² I middagen som följde deltog 500 personer, bl. a. den svenske konsuln Gahn. Skålar dracks i stort antal, bl. a. för Linnés sexualsystem.

Försök att på liknande sätt hugfästa Linnés minne i hans hemland gick vid denna tid dåligt. I Uppsala stiftades år 1800 av några för Linnés vetenskap intresserade unga studerande ett sällskap kallat *Societas pro historia naturali*. Linnés födelsedag firades med exkursioner och grunden till en naturaliesamling lades. 1807 bytte sällskapet namn och kallade sig *Linnéska Institutet*. 100-årsdagen samma år firades bl. a. med att en Linnémedalj präglades och utdelades. Mot slutet av året kom så första häftet av Linnéska Institutets skrifter. Brisande medel, oroliga tider och slappnande intresse orsakade dock att inga fler häften utkom.³

Ett liknande samfund bildades på Gotland omkring 1806. Det flyttade till Stockholm, där det dog ut med de fåtaliga ledamöterna.⁴

Den 23 maj 1832 stiftades i Stockholm *Linnéska Samfundet*. Inte heller detta orkade med mer än en årgång av en planerad skriftserie.⁵ I detta sällsкаps verksamhetsprogram var det frihetstidens nyttosynpunkter på naturvetenskapen som gick igen. Man hade storartade planer. Till Sverige skulle införas den »utsträckta Fyrhörnsörten, den skallösa Hafren och den ulliga Skönråttan».⁶ En egendom skulle anskaffas för djur- och växtförsök. Ett stort museum med intendenter, trädgårdsmästare och djurskötare skulle skapas.⁷ Medlemsförteckningen om 700 namn är imponerande. Excellenser och biskopar med fruar, men även handlande och trädgårdsmästare. Tegnér och Franzén, en rysk general, professorerna Nees von Esenbeck far och son, Humboldt m. fl. Men man saknar andra, t. ex. Geijer, Elias Fries, C. A. Agardh och Göran Wahlenberg. Enligt handlingarna hölls det sista sammanträdet den 6 april 1833. Därefter blir det tyst.

Helt säkert har den försynyta propaganda för Linné och hans vetenskap som

¹ G. Schmid, *Linné-Gedichte*, s. 117. (SLÅ 1929.)

² J. M. Hulth i *Linnéska institutets skrifter ånyo utgifvet*, 1906, s. 1 f.

³ Biografiskt lexikon, 8, 1876, s. 435.

⁴ *Linnéska samfundets handlingar för år 1832, 1833.*

⁵ Ib. s. 7.

⁶ s. 10.

⁷ s. 12.

LINNÉ PÅ ÄLDERDOMEN

Anonymt träsnitt. Ur Linnéa, tidning för barn, nr 1, 1862.

bedrevs från de svenska prästgårdarna under slutet av 1700-talet och större delen av 1800-talet betytt mycket för svenska folkets syn på Linné. Kunskap om naturen hörde inte till den vanliga utrustningen hos prästerskapet före Linnés tid. Samuel Ödmann berättar om prosten Lenæus i Delsbo, att denne hade en särdeles håg för naturalhistorien och tillägger, att detta var en hos präster sällsynt kärlek.¹ Hos de prästgenerationer som följde blev den mångas hobby och hos några en passion. Linné skriver i ett brev till baron Bielke på Löfstad om en präst som biskop Beronius rekommenderat: »På Beronii begäran nämner jag honom, men intercederar aldrig för någon prest, som ej har venam botanicam [håg för botaniken]. Gud ske lof, här är godt förråd på andligt folk.»² Han ansåg att präster innan de utexaminerades borde få någon botanisk utbildning, som satte dem i stånd att på olika sätt vara till nytta i sina församlingar

¹ S. Ödmann, Hågkomster, 1957, s. 82.

² Bref och skrivelser, 1: 3, 1909, s. 201.

både som jordbrukare och läkare. Under Linnés tid som inspektor för Smålands nation hörde det till god ton bland landsmännen att åhöra hans föreläsningar, och på själva nationen hölls föredrag för teologerna om naturvetenskapernas nytta.¹

Längre fram förde SAMUEL ÖDMANN traditionen vidare. Han utövade i olika befattningar vid teologiska fakulteten under åren från 1790 till sin död 1829 stort inflytande på prästutbildningen i Uppsala. Han menade att äkta naturkännare sällan var fallna för utsvävningar, och att naturvetenskaperna (väl därför) borde höra till prästernas vetenskapliga utrustning. Detta enligt hans senaste biografi, som tillägger, att man hos Ödmann finner samma krav på prästernas utbildning som hos hans lärofader.² Det kan i detta sammanhang vara av intresse att dra fram något av vad man i tryckta källor kan läsa om Ödmanns åsikter om Linné. Ödmann skriver sålunda i ett brev av den 5 nov. 1813 till professor Olof Swartz: »Svårigen kan jag smälta den oförrätt vår store Linnés namn och vettenskap lider i vårt fädernesland. I nya Skol-Ordningen lemnas blott en timma i veckan åt Naturalhistorien och denna timma läses af Adjunkter, som ej en gång känna Hundlokan ...»³ I ett åminnelsetal över Linnélärjungen Per Osbeck, hållet i Vetenskapsakademien 1815, talar Ödmann om Linnés stora reformation, »som består, när alla systemer dela det oundvikliga ödet att falla».⁴ »Flere Vetenskaper bäfvade vid hans Botaniska vandringar», berättar han vidare och kröner sin passus om Linné med en mindre vanlig metafor: »Linné, kall och orörlig, lik lejonet, som förlitar sig på sin egen styrka, segrade icke med stridskrifter, som mot sanningens kraft vanligt förråda sin vanmägt, utan med den ägidiska sköld, naturen givit åt hans arm allena.»⁵

Så spreds över Sverige från Uppsala flera generationer präster med naturvetenskapliga intressen, som de kunde odla i sin lantliga omgivning och därvid känna att banden med akademien inte klipptes av. De kunde ägna sig åt pastoratets fauna och flora och återopande den fromme Linné skänka sin sysselsättning ett skimmer av andakt. Många av dem författade nu eftersökta arbeten av bestående värde. I Karesuando ägnade sig Lars Levi Laestadius åt *Papaver* och *Carex*. Hans bror Petrus ger oss på omkring 1 000 sidor en skildring av sitt liv som lappmarkspräst, en skildring fylld av biologiska rön och klassiska citat. Kyrkoherden Carl Ulrik Ekström publicerade 1828 *Beskrifning öfver Mörkö socken i Södermanland*, till stor del fylld av botanik och zoologi. På Öland redogjorde prosten Abraham Ahlqvist för hemsocknens växtvärld i *Flora Run-*

¹ G. A. Aldén, Linné såsom student och inspektor för Smålands nation, s. 186. (Festen till Carl von Linnés minne, 1878.)

² H. Wijkmark, Samuel Ödmann, 1923, s. 84 f.

³ Tryckt i M. J. Crusenstolpe, Karakteristiker, 1851, s. 332.

⁴ S. Ödmann, Åminnelsetal öfver Pehr Osbeck, 1815, s. 4.

⁵ Ib. s. 5.

stenensis, utgiven 1815–17. Detta bara några exempel.¹ Man kan förmoda, att dessa präster i samtal med sockenbor och vid textutläggning i högtidliga sammanhang prisade inte bara blomstren på marken och skaparens vishet utan även den fromme Linné, och att de hämtade lärorika liknelser ur hans livs historia.

År 1820 fann Svenska Akademien tiden lämplig att som prisämne »i vältaligheten» utlysa *Äreminne öfver Arkiatern och Professoren vid Upsala Akademi, Carl von Linné*. Tegnér är entusiastisk i ett brev till Nils von Rosenstein i november samma år. »Äreminnet öfver Linné åter anser jag för ett Nationalämne. Det är vårt största litteraira namn, det är Svenska Snillets ära personifierad. Den store blomsterkungen, den ädle Inkräktaren i tankens verld, som fört det Svenska namnet till jordens ändar, är otvifvelaktigt värd att prisas så fullkomligt som Nationen för närvarande kan åstadkomma.»²

Vid akademiens sammanträde den 20 dec. 1821 hade fem äreminnen inkommit. Mention honorable tilldelades komministern och hymnologen JOHAN WILHELM BECKMAN för två olika äreminnen, som han själv senare lät trycka. I företalet säger han sig vänta förebräelser för att han »till de många skrifterna om von Linné ej blott lagt en utan till och med tvenne», men sedan låter han vältaligheten rulla på 204 sidor. Några nya synpunkter på den apoteoserade är svåra att finna, författarens källor är de vanliga, Bäck, Stöver och Hedin. En nutida läsare får ofta intryck av pekoral. Man frestas citera: »Således kunde Linné räkna flera af det vackra könet på begge sidor om Atlantiska hafvet ej blott såsom älskarinnor utan äfven såsom insigtsfulla idkare af sitt yrke. Hans arbeten ansågos ej då ovärdiga att hvila främst på toaletten, och de vexlade brefven voro ömsesidigt de käraste souvenirer.»³ I glödande presens historicum berättar Beckman även om en exkursion längs Fyrisåns stränder. Vid soluppgången »tillkännagifver den ur böljan uppstigande näckrosen uppbrottstimman», och mot aftonen »slutar Linné undervisningen om naturen med en vördnadsfull och tacksam suck till dess höga Herre; ty Honom vördar han både först och sist».⁴ Författaren har hört att Linné beskyllts för egenkärlek, äregirighet och härsklystnad. Att Linné insåg sitt eget värde beror dock på »att han stod upplyftad uti den ljusa rymd, hvarifrån han ej blott skådade klart utom utan äfven uti sig sjelf». Man bör då inte förebrå honom hans egenkärlek, »som till och med ej illa anstår honom». Ärelystnad må man fritt tillvita honom. Den är närmast nyttig och klädsam, och att tala om härsklystnad hos en lärd man är löjligt.⁵

Akademiens dubbla stora pris tilldelades professorn i naturalhistoria i Lund

¹ Se härom Knut Hagberg, *Carl Linnaeus. Den linneanska traditionen*, 1951, passim.

² E. Tegnér, *Samlade skrifter*, 3, 1922, s. 432.

³ J. W. Beckman, *Minnen af lediga stunder*, 1824, s. 93.

⁴ Ib. s. 195 ff.

⁵ s. 200 f.

CARL ADOLPH AGARDH. Dennes äreminne utgavs i flera editioner och bör således ha kommit under mångas ögon. Agardh hade stora sympatier för den naturfilosofiska skolan, vilket han visar bl. a. i den tilläggnan på tyska, som inleder hans *Lärobok i Botanik*, och vars rubrik lyder »An den Herrn Geheimen Hof-Rath Dr von Schelling». Agardh skriver där: »Wie die Philosophie hat die Naturkunde lange Zeit ihr wahres Ziel verkannt. Sie glaubte, die Natur, die doch ein organisches Ganz ist, in ihren verstümmelten Gliedern studieren zu können. Linné und Goethe, die beyden grössten Geister der Germanischen Kultur, zeigten vergebens hin auf einen anderen Weg.» Varthän han menade att de stora andarna pekat, kan man läsa ut längre fram i texten: »Jetzt fängt die Naturforschung an, nicht mehr die Formen des Todes, sondern die Gesetze des Lebens als Ziel der Naturkunde zu suchen.»¹ Samma inställning hos författaren kommer fram när han ägnar femton sidor av äreminnet åt att bevisa, att Linné är den egentlige upphovsmannen till tanken på ett naturligt system inom växtriket, och att detta är eller åtminstone borde vara det varpå hans odödlighet vilade. Linné fastställde detta systems grunder »långt förr än vettenskapen var mogen dertill, a priori liksom Kepler verldslagarne».² I fortsättningen framhålls mästarens övriga vetenskapliga förtjänster. Hans förmåga att på en gång i helhet och i detalj uppfatta naturen. Den binära nomenklaturen och hans språkliga nybildningar på det naturvetenskapliga området, som möjliggjorde att erfarenheter utbyttes vetenskapsmän emellan.³ Författaren konstaterar, att »Linnés landsman blef en titel, som öfverallt gällde högre än Börden och Rikedom» och ger sin samtid en känga med orden »hans otacksamma efterverld lyser ännu af den dager, som han fordom spridt».⁴ De av Linnés arbeten vilka inte gällde botaniken sätter Agardh inte högt. De var »icke annat än elementer i naturvettenskapens historie, och hade således blott en flygtig tillvarelse, som underhölls dels genom författarens namn, dels derigenom, att ingen på den tiden mäktade klandra dem, långt mindre frambringa något bättre i samma väg».⁵ Reseskildringarna nämns inte. Linnés yttre levnadsomständigheter ägnas en stor del av utrymmet. Utgångsläget var det sämsta tänkbara. »Född i det aflägsna landets aflägsnaste vrå, förskjuten från början af dem, som skulle uppmuntra honom, beständigt mött med förebråelser för oduglighet och villfarelse, afvist från läroverken och tryckt af den yttersta fattigdom, genomvandrade han ungdomens första år.»⁶ Agardh nämner planerna på att sätta ynglingen i hantverkslära och de dåliga vitsord Linné skulle ha fått av gymnasiets rektor: »Oaktadt den värnlöse lyckligen undgick denna slafhandel, kunde han dock ej på annat sätt affärdas till Akademien, än stämplad

¹ C. A. Agardh, *Lärobok i botanik*, 1, 1829–30.

² Svenska akademiens handlingar ifrån år 1796, 10, 1826, s. 72.

³ Ib. s. 79.

⁴ s. 50 f.

⁵ s. 85 f.

⁶ s. 62.

med ett vanärande intyg.»¹ *Furia infernalis* finns dock inte med. Den var kanske för stark för naturvetaren Agardh. Man finner inte heller något om att Rosén skulle ha stått bakom förbudet för Linné att föreläsa. Vad övrigt är, är huvudsakligen Stöver. Om Linnés karaktär vet Agardh berätta, att den store mannen var ärelysten och svag för smicker, och att hans barnsliga och öppna sinne inte gjorde det möjligt att dölja detta. Han var fåfång, »ja äfven mer än hvad man af en så utmärkt man skulle väntat; men icke högmodig: fåfång som ett barn, ej som en qvinna».² Man grips av den energi och finess Agardh och många andra lagt ned på att bortförklara de mänskliga svagheter hos Linné. Det kunde ha varit lika bra att konstatera dem och minnas, att han delar dem med många av världens store.

Agardhs äreminne torde ha uppskattats av Svenska Akademiens flertal. Det fann dock icke nåd inför allas ögon. I brev till den förtrogne vännen Jakob Adlerbeth i december 1821 skriver Geijer: »Linnés äreminne af Agardh är förmodligen en artig parasitväxt nog växt på den själfägande odalgrunden af Linnés stora ryckte. När skola dessa barnsligheter upphöra. Det förekommer mig, som om man satte en barntrumpet i Famas hand.»³ Det framgår inte om det är den överdrivna vältaligheten eller innehållet som missshagar. Gordon Stiernstedt berättar, att Geijer enligt fru Anna-Lisas anteckningar flitigt umgicks med den gamle nationskamraten Göran Wahlenberg och med honom diskuterade naturvetenskapliga spörsmål.⁴

WAHLENBERG var en lika varm Linnébeundrare som Agardh, men på ett annat plan. Skillnaden mellan de två kommer bäst fram om man citerar vad Gunnar Eriksson i sin avhandling om Elias Fries skriver om botanisten Johan Haquin Wallman: »Romantikern Wallman bekänner sig till en annan Linné än den som dennes egna lärjungar sökte att efterlikna. De är, tillspetsat uttryckt, inte namngivaren och organisatorn Linné som Wallman hyllar, utan det intuitivt arbetande geniet och spåmannen.»⁵ Ett i samma arbete citerat brevuttalande från Wallman till Fries visar tydligt Wahlenbergs inställning till naturfilosofien: Wahlenberg gick år 1815 och brummade »öfver Tyska Botanisterne, öfver de Svenska, ja öfver allt som intet är Wahlenberg, i synnerhet om det på närmare eller längre håll har att göra med naturfilosofi, som han hatar och flyr som pesten».⁶ Enligt Elias Fries ansåg Wahlenberg sig som den siste äkta Linnéanen, och säkert är att han slöt sig strängare till Linnés metod än Linné själv.⁷ Sin företrädare Thunberg ville han inte erkänna som äkta

¹ s. 91.

² s. 105.

³ E. G. Geijer, Samlade skrifter, 13, 1931, s. 324.

⁴ G. Stiernstedt, Två släktled berätta, 1947, s. 140.

⁵ G. Eriksson, Elias Fries och den romantiska biologien, 1962, s. 101.

⁶ Ib. s. 58.

⁷ E. Fries, a. a., 3, s. 97.

Linnéan, eftersom denne dog under sommaren och inte under vintern som Linné själv.¹ Själv lyckades Wahlenberg bättre. Han dog den 22 mars 1851.

Denne man kunde inte tåga, när nu en lundensisk professor, som därtill var en av Schellings profeter, lade embargo på Linné. Han tog till orda, och det blev, som han själv skriver, under arbetets gång mera ett tal än en avhandling.² Han nämner varken Agardh eller Lund, men han har båda i sina tankar. Det är ett tal, men till oratoriska rymder söker han sig inte, utom när han, själv sin tids störste lapplandskännare, i minnet återvänder till Lapplands ljusa sommarnätter och fjällens korta blomflödande somrar. Linnés storhet, menar Wahlenberg, ligger framförallt i hans sexualsystem, vilket karakteriseras som »naturens och konstens förenade mästerverk».³ Vidare gav Linné växterna en nomenklatur, »som är så allmänt antagen, att den längre än något system utbredd sig, och äfven hos dem, som inte fattat systemet, såsom största delen af Franska Botanisterna, funnit föga motstånd, samt i framtiden mera outplånliga skall bevara Linnés namn än något annat».⁴ Framförallt däri bestod Linnés »Reformation af Botaniska vetenskapen; en reformation, hvars like väl aldrig någon utfört i en så fri vetenskap».⁵ Linné hade namngivit, han hade skapat ordning och reda. Möjligheterna att finna ett naturligt system anser Wahlenberg vara i det närmaste obefintliga. En av anledningarna därtill anser han vara »stora natur-revolutioner, som utödt måhända hela växtfamiljer».⁶ 1821 hade J. M. Stjernstolpes översättning av Cuviers *Recherches* kommit ut. Kanske har den där framställda katastrofteorien anammats av Wahlenberg. Slutsatsen blir emellertid: »Det naturliga systemet i Botaniken tyckes i betydlig mån vara att sammanlikna med perpetuum mobile i physiken, quadratura circuli i Mathematiken, kanske också de vises sten i Philosophien.»⁷ Även en annan fransman tycks Wahlenberg ha studerat, ty han ägnar sig åt grundliga betraktelser över klimatets och naturens inflytande på människan och hennes handlingar och framhåller, att dylika funderingar för honom äger »stort behag och värde».⁸ Det är inte en slump att sexualsystemet skapades i Sverige. Det fullbordades under dess upphovsmans resa i landets nordligaste delar, under färden till Lappland. »Der går icke Phoebus att hvila i Thetis sköte, utan hans ljusa bild dansar i beständiga ringar omkring himlarymden, och gjuter inom sin kretsformiga bana ett ljus värdigt dess beständiga hemvist, en klarhet som är verkligen himmelsk.»⁹ Och under den nordiska vintern, som inte är någon

¹ s. 70.

² G. Wahlenberg, Linné och hans vetenskap, s. 85 f. (Svea, 1822.)

³ Ib. s. 80.

⁴ s. 83.

⁵ s. 84.

⁶ s. 78.

⁷ s. 116.

⁸ s. 92.

⁹ s. 89 f.

dvalans tid som i södern, får människan »en mer samlad och till de inre delarna drifven kraft, och i mån som sinnligheten derjemte förlorar föremål, tilltager förstånds-kraften». Så är Linné ett »foster af fäderneslandets natur».¹ Att Linné kom till Uppsala betydde mycket för hans utveckling. Stadens belägenhet är tjänlig att utveckla både mod och förstånd.² Luften på slättlandsbackar är nämligen »både torrare och mera i rörelse, hvarigenom den blir mera retande och tjenlig att sätta sensuella lifvet i verksamhet, hvilket kommer bättre till pass i ynglingaåren, sedan kroppen förut fått nog stadga sig».³ Linné hade »ett innerligt behof af att njuta naturen», ja han var en »naturens vällusting». Detta njutande berodde på en »liflig sinnlighet», han »så tillsägende insög naturens lif genom ögonen». I nära samband med denna egenskap stod hans inbillningskraft, nödvändig för en stor botanist. »Deraf kom bland annat att han såg likhet, och förenade der som andra, i saknad af en sådan kraft, endast se olikheter och söndra tills blotta fragmenter af natur återstå.»⁴

Linnés skrivsätt uppmärksammas av Wahlenberg, som dock inte är särskilt entusiastisk över hans stil. Linnés språk är bildrikt och hans reseberättelser vitsordar hans känsla för naturen.⁵ I zoologien »stå hvarken Linnæiska principer eller deras användning så fasta som i Botaniken».⁶ Inom medicinen klar gjorde Linné »många svagare men finare inhemska medels brukbarhet» och han gjorde »Läkarekonstens Lärjungar till naturvänner». Detta, konstaterar Wahlenberg, har en senare tid uppskattat, »då den upphöjt Linnæa till svenska Läkarnes sinnebild».⁷ Linnés levnadsomständigheter ägnas obetydligt utrymme. Man lägger märke till, att Wahlenberg menar att Linnés besvärligheter i skolan har blivit »i visst afseende allt för mycket betraktade».⁸ Han försvarar Linné mot dem som tadlade honom för egennytta och andra fel. Högt drivna egenskaper får alltid någon dunkel sida, »och vid denna förstå nog mörksens vänner att fästa sig». Blott medelmåttan är oklanderlig, men, summerar Wahlenberg, »såvitt vill jag icke neka, att vid Linné också häftade fläckar, som måhända kunnat vara borta».⁹ — Den ende tidigare biograf Wahlenberg hänvisar till är Stöver.

Linnés självbiografiska anteckningar hade i olika versioner använts av tidigare levnadstecknare som t. ex. Vicq-d'Azyr, Condorcet och Pulteney. Först 1823 kom en samlad utgåva av dessa i tryck.¹⁰ Utgivare var Linnélärjungen, professor

¹ s. 91.

² s. 93.

³ s. 125.

⁴ s. 95.

⁵ s. 101.

⁶ s. 107.

⁷ s. 108. Se även B. Strandell, Läkaren och medicine professorn Carl von Linné, s. 20 f. (SLÅ 1961.)

⁸ s. 122.

⁹ s. 102 f.

¹⁰ Egenhändiga anteckningar af Carl Linnæus om sig sjelf med anmärkningar och tillägg, 1823.

ADAM AFZELIUS. Det är en volym på närmare 300 sidor, prydd med vackra stick. Texttolkningen lämnar en del övrigt att önska. Man förstår varför, när man ser det prov på Linnés handstil som bifogas. Dessutom har utgivaren i stor välvilja gjort den del textförändringar. Om Afzelius' framställning av de olika manuskriptens beskaffenhet säger Th. M. Fries, att den »är ej blott ofullständig utan ock tämligen oredig och delvis oriktig».¹ Hans samtid kritiserade honom hårdare: »Öfver den plan, enligt hvilken han utgaf C. v. Linnés 'egenh. anteckningar om sig sjelf', utföll omdömet knappt olika. Vi hafva ej hört någon gilla detta sätt att straffa v. L. för det största fel, den store mannen egde, genom att utur hans enskilda för barn och barnbarn säkerligen ensamt bestämda anteckningar plocka de mest puerila sjelffförtjusningsuttrycken.»²

Det går inte att rangera in Afzelius bland naturfilosoferna, men inte heller bland dessas hätska motståndare. Han var till sin religiösa läggning swedenborgare,³ och som botanist bekände han sig till det naturliga systemet.⁴ Att han åtog sig det besvärliga arbetet att redigera Linnés självbiografier kan bero på att han gjorde det »på Hög befallning», som en källa uppger.⁵ Av subskriptionslistan framgår, att kungen tecknat sig för 50 exemplar och kronprinsen för 25. Listan är beaktansvärd även i andra avseenden. Omkring 1 500 personer har tecknat sig för ett eller flera exemplar. Av de svenska beställarna hör närmare en tredjedel — omkring 350 — till prästeståndet, vilket väl vittnar om prästerskapets intresse för Linné och naturalhistorien. Man finner i förteckningen statsministern von Engeström, men också mässingsslagare Bohman och ett antal trädgårdsmästare.

Malmeström framhåller, att Linnés levnadsöden skulle vara väl kända även utan dessa autobiografier.⁶ Men Afzelius' utgåva aktualiserade Linné och gav forskningen nya impulser.⁷ Volymen innehåller åtskilligt mer än de egenhändiga anteckningarna. Där finns en skildring av Linnés sista levnadsår, död och begravning, som har brukat citeras mer eller mindre ordagrant i de Linnébiografier som följde. Några personliga Linnéminnen ger annars Afzelius inte här. Ett antal Linnébrev publiceras dock, och ur medicinska fakultetens protokoll har han plockat fram namnen på 30 män, »som både enskildt och offentligen åtnjutit denne odödliga Mans undervisning».⁸ Man kan nog tänka sig att denna förteckning betraktats som en Linnéanernas adelskalender.

¹ Th. M. Fries, a. a., 1, bilaga 1.

² Svenskt biografiskt lexikon, N. F., 1, 1857-58, s. 48.

³ S. Lindroth, Adam Afzelius, s. 29. (Lychnos, 1944-45.)

⁴ G. Eriksson, a. a., s. 63.

⁵ Biografiskt lexikon, 1, 1835, s. 93.

⁶ E. Malmeström, a. a., s. 17.

⁷ Senare kom en tysk översättning, som hade stor framgång. I förordet, av K. A. Rudolphi, läser man bl. a.: »Dies Buch ist ein reicher Gewinn für die Litterärsgeschichte und jeder Jüngling sollte es lesen, seinen Muth zu stählen und seinen Lauf zu beflügeln, um nicht in der Mittelmässigkeit unterzugehen.»

⁸ Egenhändiga anteckningar, s. 157.

Sten Lindroth berättar i sin uppsats *Svensk naturforskning kring 1800-talets mitt* om de professorer, som då undervisade i naturvetenskaperna i Uppsala. »Bland dem var Elias Fries, också i bokstavlig mening, huvudet högre än de andra, dessutom med sin gladlynta, lite naiva charm älskad av studenterna och redan därigenom en makt i deras intellektuella och kanske också moraliska tillvaro.»¹ — ELIAS FRIES var från barndomen till ålderns höst fylld av Linné. Han var småländsk prästson. Han hade, som tidigare nämnts, som elev vid Växjö gymnasium varit åhörare vid Hedins oration 1807 och tagit djupt intryck därav. Vi vet att han 1812 skaffade sig Linnés *Philosophia botanica* — speciellt uppskattad av de svenska romantikerna — jämte två exemplar av Retzius' tidigare nämnda tal, vilket han för övrigt fann för kort.² Han drömde om att bli en ny Linné. Han började brevväxla och umgås med romantiker som Agardh, Wallman och bröderna Stenhammar. Det intresse för ett naturligt system i botaniken, vilket följde honom livet ut, började nu vakna. I ett brev till Christian Stenhammar 1821 skriver han: »Blott tvenne författare hafva, mig vetterligen, fattat det naturliga systemets anda, neml. Linné och Oken.»³ Hans naturfilosofiska iver svalnade längre fram av olika skäl. Han kom i konflikt med Agardh.⁴ Vidare sökte han en professur i Uppsala, där då Wahlenberg satt i konsistoriet, och då gällde det att inte uppträda som en alltför ivrig romantiker.⁵ Sammanträffandet på naturforskarmötet i Berlin med Lorenz Oken och Chr. Nees von Esenbeck bidrog också till att dämpa entusiasmen för dessas idéer. Den förre beskriver han i brev som »en fantasth», och om den senare heter det, att han hade »ett jemmerligt utseende».⁶ Under resten av sitt liv skulle Fries kanske kunna kallas moderat romantiker. Trots små förlöpningsar skulle han säkert även av Wahlenberg ha blivit godkänd vid en slutredovisning. Han dog i februari 1878.

Fries' *Botaniska utflygter*, med underrubriken *Strödda tillfällighetsskrifter*, innehåller populärvetenskapliga avhandlingar, minnesteckningar och tal. De utkom i tre delar åren 1843, 1852 och 1864. Första delen upplevde en andra upplaga 1853, varken då eller nu vanligt för en populärvetenskaplig bok, som kräver eftertanke och vissa förkunskaper. Genom detta arbete kom Fries' inflytande att sträcka sig utanför botanisternas och studenternas krets och därigenom bidra till botanikens och Linnés ökade anseende.

Vitt skilda saker behandlas i dessa uppsatser, »Minnesteckning öfver Erik Gustaf Geijer» och »Öfver potatesfarsotens orsaker». Men under nästan alla rubriker får man veta något om Linné. Han citeras och kommenteras. Anekdoter och mild kritik. I *Grunddragen af Aristotelis växtlära* skriver Fries på

¹ S. Lindroth, *Fru Lusta och Fru Dygd*, 1957, s. 179.

² G. Eriksson, a. a., s. 143.

³ Ib. s. 232.

⁴ s. 215 f.

⁵ s. 289.

⁶ s. 296.

tal om den binära nomenklaturen: »Linnés reform låg till sin embryo fullt utbildad i den unga studenten Caroli Linnæi själ, som ännu ingen materiell upptäckt gjort. Just enkelheten i Linnés reform gör, att så många icke kunna inse dess stora vikt. Linné var vida mindre ett skapande, än ett ordnande snille; ett naturens söndagsbarn, som med klar blick i meningarnes hvimmel alltid träffade det enklaste, det naturligaste, följaktligen äfven det sannaste. Deraf detta naiva, bestämda periodlösa språk, utan pomp och ståt, utan skymt af anspråk på djupsinnighet, så att ett barn kan fatta dess mening, men få inse dess djup; det är naturens egen bild, man ser i språkets spegel.»¹ Man känner nästan igen Agardh när man läser: »Linnés storhet hvilar långt mindre på hans sexualsystem, än på hans insigt i det fulländade naturliga systemet.»² Vi får i samma uppsats, daterad 1840, Fries' syn på de olika riktningarna inom tidens biologi. Empirikerna, säger han, utgår från natur till filosofi, naturfilosoferna från filosofi till natur, och de två borde mötas. Så gör de inte, och Fries fortsätter: »Tills vidare vore väl bäst, att hvardera utan öfvermod bedömde hvarandra. Äfven de flesta naturforskare torde hafva genomlevvat en löftesrikare vår, då äfven de hänfördes af mensklige snillet skapelser; men, ofta svikna i förhoppningar, söka de heldre stafva tillsammans naturens enkla sanningar, utan att likväl derföre hvarken förbise eller fördömma filosofiens högre flykt.»³ Fries' litet kärva inställning till den moderna biologin kommer fram, när han skriver om Linnés *Calendarium Floræ*: »Vår tids Fysiologi anse dylika ämnen föga värda sin uppmärksamhet, emedan de fordra långvarig, ihärdig aktgifvelse på lifvet i dess självverksamhet, och dessa fenomen icke låta deducera sig af mekaniska lagar, utan måste härledas af lifvets väsende; men just dessa frågor anse vi vara de viktigaste för biologien.»⁴

I *Naturens perfectibilitet* framlägger Fries ett slags utvecklingshypotes grundad på den biogenetiska lagen och vänder sig i detta sammanhang mot Linnés slutsats: »Tot numeramus species, quot in principio creatæ formæ.» »Vi känna icke någon skarpare petitio principii än denna Linnés regel för artbegreppets bestämmande; man kan likasåväl hänvisa forskaren till månen som till urtiden för att utreda de verkliga arterne.»⁵ Det är romantikern åter som för pennan, när Fries på ett annat ställe skriver: »Hos egentliga natursnillen, såsom Linné, ligger alltid något högre profetiskt, som samtiden ej fattar; en inre ousäglig känsla af det rätta, som undfaller mängden och derföre anses för nyck och inconsequens, men afhåller dem från den ytterlighet, som är oskiljaktig från allt blindt fasthängande vid abstracta principer i concreta frågor.»⁶

Till den filosofie doktorspromotion som firades i Uppsala 1848, utgav Fries

¹ E. Fries, a. a., 2, 2 uppl., 1853, s. 137 f.

² Ib. s. 140.

³ s. 128.

⁴ s. 322.

⁵ s. 31.

⁶ s. 198 f.

som inbjudningsskrift en redogörelse för Linnés då nyligen återfunna anteckningar över *Nemesis Divina*. Den väckte stort intresse, översattes delvis till danska och intogs sedermera i oförändrad form i andra bandet av *Botaniska utflygter*. I förordet skriver Fries, att läran om en hämnande *Nemesis* är mänsklighetens äldsta folktro och att den hyllats speciellt av naturforskare, som ju är inställda på att varje handling har sin lagbundna följd. Han fortsätter: »Äfven Linné, den nyare Naturalhistoriens fader, var en varm anhängare af denna lära. Han slöt sig väl troget till kyrkans lärobyggnad; men en orubblig tro på en oundviklig *Nemesis*, hvilken han äfven benämner *Autopathia*, var hans själs innersta religiösa öfvertygelse.»¹ Fries redogör i fortsättningen för anteckningarnas öden och framhåller, att de inte kunnat återges ordagrant och fullständigt, men han anser att de även i föreliggande form lämnar »ett viktigt bidrag till kännedomen af Linnés personlighet och hans inre djupt religiösa sinne, under det hela hans livs verksamhet var upptagen i betraktandet af den yttre naturens vexlande gestalter».² Linnés varma gudsfuktan framhålls av Fries även i andra sammanhang.

ISRAEL HWASSER var under många år en Linnékultens överstepräst i Uppsala. Hans biografer är eniga om det stora inflytande han utövade på framförallt därvarande medicine studerande; inte i så hög grad genom sina idéer och läror som genom sin personlighet. »Generationer av svenskar fingo genom Hwasser sin uppfattning icke bara om läkarens kall utan om livets grundläggande villkor. Hela den mäktiga andeströmning, som vi kalla svensk idealism, har i Hwasser en av sina grundläggare och stora profeter», skriver Knut Hagberg.³ Att få något grepp om hans idéer om sjukdom, liv och död är svårt. Det hela rör sig om en slags naturfilosofi. Lindroth skriver: »Hans medicinska världsåskådning utgör en ogenomtränglig snårskog av schellingiansk mystik, den har ingenting med den sinnliga eller kliniska verkligheten att göra.»⁴

Man blir andligen omtumlad av att läsa Hwassers *Valda skrifter*. Man får veta mycket om Walter Scott, äktenskapet och Sveriges framtid, men knappast var man skall söka författarens lärofäder. Man blir benägen att instämma i hans eget påstående i ett brev till professor Ilmoni i Helsingfors: »Jag är en originell vetenskaplig character.»⁵ Han polemiserar mot levande och döda filosofer, läkare och naturvetare, ibland motvilligt: »Jag återupprepar att jag med djup smärta uppfyller skyldigheten att yttra detta klander mot Sydenham»,⁶ men inte sällan med glädje och frenesi. Ofta är han otidig och då begripelig, men inte sällan otydbar för den filosofiskt oskolade. Två naturvetenskaps-

¹ s. 300.

² s. 303.

³ K. Hagberg, a. a., s. 19.

⁴ S. Lindroth, a. a., s. 190.

⁵ I. Hwasser, *Valda skrifter*, 1, 1868, s. 119.

⁶ Ib., 4, 1870, s. 104.

män visade han odelad aktning, den i unga år döde franske histologen Bichat och Linné. Hos den senare sökte han inte blomsterkännaren, ordnaren och namngivaren. I ett tal vid det skandinaviska studentmötet 1856 som han höll i gamla botaniska trädgården vid Svartbäcksgatan — med Linnés lagerkransade porträtt i bakgrunden — gav han en samlad bild av sin syn på Linné och av vad denne betytt för honom. Han beklagar, att blomstervärlden är ett för honom älskat men främmande land, men en verklig Linnéan kan man vara, även om man aldrig examinerat en blomma. Linnéanismen är nämligen en »verklig verldsåsig»,¹ så originell att den knappast av någon blivit insedd och till sitt verkliga värde uppskattad. Utgångspunkten för denna är, att blomningen utgör en omedelbar uppenbarelse av livet, »att alstringen är till sitt väsende och sin inre grund evig, ett omedelbart uttryck af den absoluta och skapande verksamhet, hvaraf verlden uppkommer och består, och i följd deraf är blomningen, som utgör alstringsprocessens första act, en uppenbarelse af Gud, omedelbart utgående ur hans oupphörligt fortfarande skapande verksamhet».² På denna grundtanke syftar Linnés »Deum omnipotentem a tergo transeuntem vidi et obstupui». I fortsättningen härleder Hwasser sina grundläggande principer från Linné och beklagar, att inte medicinen övertagit Linnés grundtankar. Där härskar i stället den krassa kemin, säger han, säkerligen med en arg tanke på den döde Berzelius. Men om sig själv och de 38 år han innehaft medicinsk lärostol i Finland och i Sverige säger Hwasser: »Under hela denna långa tid har Linneanismens princip, såsom jag uppfattat den, utgjort den verkliga ledstjärnan för min forskning, mina betraktelser och min lärareverksamhet.»³

Till Linné återkommer Hwasser i många sammanhang, och han sparar då aldrig på lovord. Han skriver på ett ställe, att Linné är den ende som kan jämföras med Hippokrates.⁴ I ett annat sammanhang kommer han in på den själsfrändskap som existerar mellan dessa två läkare: »Begge åskådade, ehuru den förre i tillfriskningen och den sednare uti den ur knoppen framskjutande blomman, den eviga skapelseact, som upprätthåller verlden; de invigde naturen till ett tempel åt den Eviges dyrkan, och ännu förblifva de inom detta tempel det heligas högsta vårdare.»⁵ När Hwasser i en uppsats pläderar för modernare undervisningsmetoder vid universitetet, åberopar han Linné.⁶ Även när han skriver *Om landtbrukets förhållande till civilisationen och bildningen*, åberopar han Linné och »blomningsaktens inre grund» mot dem som på konstlad väg vill framställa dubbla blommor, färgvarianter o. dyl.⁷

Vi har sett hur naturvetenskapsmän, som brukar anses höra till den natur-

¹ s. 243.

² s. 244 f.

³ s. 251 f.

⁴ Ib., 3, s. 214.

⁵ s. 223.

⁶ s. 255.

⁷ s. 339 f.

filosofiska och romantiska skolan, hos Linné funnit stöd för sina teorier och mer eller mindre betraktat honom som sin andlige lärofader. Men så gjorde även Wahlenberg, som under inga omständigheter kan placeras i samma fack som t. ex. Agardh eller Hwasser. Att Wahlenberg från omkring 1815 blev anhängare av Hahnemans homeopatiska läror hade ingenting med naturfilosofi att göra. Homeopatin var för honom en återgång till den enklare Linnéanska–Rosensteinska medicinen.¹ Hwassers åsikt om denna lära kan vara värd att citeras — även som exempel på hans sätt att polemisera: »Den uti Tyskland uppkomna så kallade Homöopatiska åsikten är, så vidt jag förmår bedöma den, ett så haltlöst och oförsämmt sladder, att den, genom sin blotta tillvarelse och förmåga att vinna anhängare, vittnar huru djupt Medicinen i vetenskapligt afseende för det närvarande är sjunken.»² Wahlenberg ser i homeopatin linnéanska tankegångar, och Hwasser anser det hela vara oförsämt sladder! Det brukar heta: Jeder liest seinen Goethe. Detta gäller i hög grad även om Linné. Ytterligare exempel kan anföras. Den tidigare nämnde professor Martius säger i ett tal i samband med en Linnéhögtidlighet: »Denn nicht bloss die Welt des Leiblichen, auch die des Geistes gehört in dem Bereich des Wissens. Sie wird aber sicherlich nicht durch Spekulation, sondern nur auf dem Wege der Analogie und Induction, d. h. durch eine natürliche Methode mehr und mehr aufgehehlt und erkannt werden. Mit anderen Worten: wir haben auch hier nur einen Weg weiter zu kommen und das ist der psychologisch-induktive, oder wenn man so sagen will, der natur-historische. Eine solche Behandlung der Wissenschaft des Uebersinnlichen ist im Sinne Linnés die einzig wahre, die einzig mögliche.» Han talar i fortsättningen om naturfilosofernas virriga skrikande, som huvudsakligen är popularitetsjakt, och hoppas att man småningom skall nå fram till en sund och nykter filosofi. Om Linnés inställning till en sådan säger Martius: »Er hat sie anerkannt und gewürdigt, da er in seinem Natursysteme den Menschen Homo sapiens nannte und das einzige Wort hinzufügte nosce te ipsum.»³

Linnéintresset utanför Sveriges gränser var alltså stort och flera biografier gavs ut under åren 1820–50. Det av J. E. Smith publicerade brevurvalet, den under titeln *Lachesis Laponica* utgivna engelska översättningen av lappska resan jämte de till tyska översatta egenhändiga anteckningarna hade givit författarna nytt stoff. Antalet resenärer till Sverige med ambitioner att skriva ned sina intryck av det sedda ökade, och en av landets turistattraktioner var obestriddligen Uppsala med dess Linnéminnen. Ett anmärkningsvärt stort utrymme gavs åt Linné i de encyklopedier och biografiska lexikon, som nu gavs ut på kontinenten. Å andra sidan hade den inhemska Linnéforskningen blivit självständigare, och de utländska Linnébiografernas betydelse för svenska folkets syn på sin landsman minskade.

¹ Biografiskt lexikon, 19, 1852, s. 199.

² P. Hwasser, Om Carolinska institutet, 1829, s. 45.

³ Flora, 1842, s. 401.

År 1827 utkom i London en volym i bönboksformat med titeln *A sketch of the life of Linnæus*. Framställningen är sentimental och romantisk. Man blir inte förvånad över att bakom pseudonymen C. Vernon finna en Miss S. WARING. Det är en biografi i brevform, enligt titeln »designed for young persons» och enligt förordet inspirerad av Stöver och Lachesis Lapponica. Skomakaren finns med: »Alas! to that of a cobbler!»,¹ och författarinnan berättar utförligt om »duellen» med Rosén: »— — — and drawing his sword, would have run him through the body, had not the by-standers interfered, and wrested the weapon from the infuriated student».² Här finns dock ansatser till en lätt kritik, och vi får veta att »the besetting sin of Linnæus is said to have been the love of money».³

Sju år senare kom en utförligare Linnéskildring på engelska av WILLIAM MACGILLIVRAY. Man känner igen mycket från Stöver, men författarens bedömning av Linné som vetenskapsman är självständig. Låt oss se vad han tror om *Furia infernalis*: »On one of these expeditions he was, or imagined himself to have been, stung by a venomous worm, said to be not uncommon in some parts of Sweden.»⁴ Vid sitt referat av *Systema naturæ* klagar han, liksom tidigare Vicq-d'Azyr, över att människan kopplas samman med fladdermusen: »There could hardly be a more unnatural association.»⁵ Linnés indelning av mineralriket blir heller inte godkänd: »His views, however, are extremely fanciful and cannot be said to have produced any beneficial effect on the study of this science.»⁶ Anklagelserna för snålhet och självberöm tillbakavisas däremot. Linnés ekonomiska sinne härrörde från de svåra åren i ungdomen och gick aldrig till girighet.⁷ Och var han glad åt beröm och pris, så var han även frikostig med den varan mot andra.⁸ Linnés storhet som stilist och föreläsare ställs utom all tvivel: »He was more desirous to instruct than to entertain, and therefore his expressions are weighed but not ornamented.»⁹

Den första Linnébiografien på franska kom år 1832, författad av botanikprofessorn i Strasbourg ANTOINE FÉE. På 380 sidor ger han en detaljrik skildring byggd på Stöver och Afzelius i tysk översättning. Linnés brev till Thunberg ansåg han vara så värdefulla, att han lät översätta dem till franska. De i boken anförda anekdoterna är alla välkända utom den som berättar att Linné kom i förbindelse med Clifford genom att först arbeta hos denne som trädgårdsdräng.¹⁰ Under rubriken *Couronne poétique de Linné* finner man flera franska poeter,

¹ a. a., s. 28.

² s. 78.

³ s. 134.

⁴ W. Macgillivray, *Lives of eminent zoologists*, 1834, s. 198.

⁵ Ib. s. 276.

⁶ s. 300.

⁷ s. 365.

⁸ s. 368.

⁹ s. 370.

¹⁰ A. Fée, *Vie de Linné*, 1832, s. 303.

som strängt sin lyra till den store svenskens ära. Bland dem den för icke litteraturhistoriker sorgligt okända madame Amable Tastu, »l'honneur de notre parnasse et la première femme vraiment poète qu'ait eue la France».¹ Hur lång denna dikt är i ursprungligt skick har inte gått att utreda. 13 strofer citeras, men många fler måste ha funnits. De fyra första tyder på ingående kännedom om Sveriges klimat. Därefter följer en skildring av Linnés liv från hans första lekar till ålderdomen. Till slut anropar skaldinnan sitt franska fosterland:

Du génie étranger honore la mémoire!
En vain le monde entier proclamerait sa gloire,
Si l'amour de tes fils manquait à ses autels!

I sjätte upplagan av *Encyclopaedia Britannica*, som kom ut på 1820-talet, skildrar J. E. Smith Linné på elva spalter. Motsvarande tyska verk, *Allgemeine Hand-Encyclopädie* (Brockhaus), fjärde upplagan från ungefär samma tid, ägnar honom närmare fem sidor, medan Newton får nöja sig med en och en halv. Framställningen är byggd på Stöver; vilken källa som använts för skildringen av en Lapplandsresa nummer två är dock okänt.² I *Dictionnaire de la conversation*, 1837, behandlas Linné på elva spalter signerade av läkaren och vetenskapshistorikern J. J. Virey. Här kallas Linné — av Jussieu och Buffons landsman! — »le plus grand réformateur de l'histoire naturelle depuis Aristote jusqu'au 18e siècle». Att han en tid skulle ha varit skomakare betraktas som ett faktum, liksom att Stobæus skulle ha använt honom som ett slags kontorist.

C. V. Jacobowsky har hävdad att det är Levertins Linnéstudie som givit upphovet till sysslandet med Linné som människa, historisk person, författare och vad som helst »utom med Linné som naturvetenskapsman».³ Även senare finner man samma åsikt uttryckt. »Kungsådran i svensk diktning brusade förbi honom, och först sedan romantiken avlösts av en ny realism, upplevde han en renässans och fann åter hängivna beundrare, bland dem Oscar Levertin», skriver t. ex. Tigerstedt.⁴ Denna mening är inte riktig. För Linné som människa har så gott som samtliga tidigare biografer visat stort intresse, och som författare har han uppmärksamats av många bland dem. Romantiken brusade honom inte förbi.

PETER WIESELGREN uppmärksammar i sin stora och brett hållna litteraturhistoria även den betydelse skribenter i naturvetenskapliga ämnen haft för svenska litteraturens utveckling och recenserar dem alla, från Linné till Elsa Beata Wrede. Om Linné skriver han: »Det är som stiftare af en vitter schola i vår vältalighet vi här främst vilja bemärka honom. Det är uppenbart, att han

¹ Ib. s. 331 f.

² a. a., 5, s. 694.

³ C. V. Jacobowsky, Linné och Levertin. (GHT 16 maj 1929.)

⁴ E. N. Tigerstedt, Svensk litteraturhistoria, 1960, s. 167.

ej tog sitt originella språk af någon annan, äldre eller samtida, utan bildade det ur sitt eget rika snille.» Språket är dock något manierat, »och stundom något i maniereringen, som kan gränsa till det sökta barnsliga».¹ För övrigt kan inte heller Wieselgren avhålla sig från att deltaga i diskussionen kring Linnés moraliska egenskaper. Han citerar det ställe i självbiografin, där Linné talar om att Herren utrotat alla hans fiender och gjort honom till ett stort namn, och kommenterar: »Är dylik egenkärlek säkrare bevis på högmod än det välbekanta svensk-akademiska sjelfförringandet?»²

BERNHARD ELIS MALMSTRÖMS litteraturhistoria, som utkom under 1860-talet, grundar sig på föreläsningar hållna decenniet innan. Malmström ger följande goda karakteristik av Linnés stil: »Den är det naturliga snillet: inga spår af konst, af öfverläggning eller arbete. Man finner deri snarare den otvungna konversationen än det skrifna ordets vältalighet. Den är i förundransvärd grad ledig, saftfull och fantasirik. Dess naivitet är stundom så stor, att man måste skratta deråt såsom åt ett barns.»³

Så långt romantikens litteraturhistoriker. De skönlitterära författarna glömde heller inte bort Linné. Romantikens skalder älskade blommor, i deras dikter finns det gott om sykomorer, oranger, violer och rosor, men deras faktiska växtkännedom var ofta inte så stor, även om alla inte var så skrala i botaniken som Johan Nybom. Om honom berättar Louis De Geer i sina *Minnen*: »Han kunde icke skilja råg och hvete, icke tall och gran, knappast björk och ek, men skref de mest glödande naturbeskrifningar.»⁴

TEGNÉR har, som Knut Hagberg flerstädes framhållit, i sin *Akademisång* målat den bild av Linné som de flesta svenskar fortfarande ser framför sig.

Den svenska äran bröt sig nya banor
i tankens obesökta land: Linné
stod segersäll bland sina blomsterfanor
oskyldig, älskvärd, konstlös liksom de.

Tegnérns intresse för sin landsman Linné visade sig i flera sammanhang. Det hade kanske sin grund i ungdomsvänskapen med Agardh och i en efterhand framväxande småländsk patriotism. Han höll vid många tillfällen tal i Linnés gamla skola och invigde den nya kyrkan i hans barndomsbygd. I riksdagen verkade han för ett statsinköp av Råshults komministergård. Vid skolavslutningarna i Växjö framhöll han Linné som föredöme för både lärare och elever. I oförlikneliga ord då han säger: »Icke en bland millioner kan blifva som han; ty naturen hvilat sig länge sedan hon frambragt en sådan man.»⁵ Vid jubelfesten 1843 apostroferade han pånytt Linné i bunden form:

¹ P. Wieselgren, Sveriges sköna litteratur, 4, 1847, s. 144.

² Ib. s. 149.

³ B. E. Malmström, Grunddragen af svenska vitterhetens historia, 1, 1866, s. 458.

⁴ a. a., 1, 1892, s. 33.

⁵ E. Tegnér, a. a. 4, 1922, s. 133.

Hvad var Linné då han i Wexjö gick
och hans Linnæa odöpt stod i skogen?
En Genius, men med sammanlagda vingar,
och ingen visste ännu, att de funnos.

— — —
Gif akt, du Lärare, förr'n du fördömmar.¹

Och vid samma tillfälle pläderade han för ökad undervisning i naturvetenskap: »Kan det vara förnuftigt att göra sig hemmastadd i Grekland och Rom och deremot leka främmande i den verld, som omgifver oss från vaggan till grafven. — — — Att åtminstone Botaniken ej har en egen lärostol i Linnés fosterbygd är mer än besynnerligt.»²

Andra skalder i hyllningskören var den nyss nämnde Johan Nybom, den småländske prästsonen G. G. Ingelman och den produktive författaren G. H. Mellin. Böttiger skrev dikter till både Göran Wahlenberg och Elias Fries, i vilka Linné inte var bortglömd. I Atterboms dikt *Linnéa* kallas han »naturens präst, med fromma och glada anletsdrag». Alla dessa Linnédikter är mer eller mindre schablonaktiga och ger inga nya synpunkter. De nämns här som symptom på det stora Linnéintresset under 1840- och 50-talen. B. E. Malmström och C. J. Bergman gav t. ex. ut en poetisk kalender, som de döpte till just *Linnæa borealis*. I första årgången, 1840, finns ett poem av NYBOM med samma titel, *Linnéa borealis*, och en strof därur må citeras:

Du silfverljus i rosengård,
Perlsmycke på *Den Stores* vård,
Som gömmer bort din egen glans
Jungfruligt skygg i *Hans*.³

Hör man därtill något av INGELMAN, har man fått veta det mesta om den sortens kväden:

Med liljespira uti hand
En Ericsgata kring ditt rike
Du gör hvar vår från strand till strand;
Ty ofödd är ännu din like
I alla land.

För dig, naturens högste prest,
För dig vi offerskålen fylla,
Sitt ned bland oss, din är vår fest,
Der vi ditt namn med stolthet hylla.
Din skål, Linné!⁴

År 1842 figurerar Linné för första gången i egenskap av romanhjärte. Författare var den arge romantikern CARL VON ZEIPEL i Järlåsa. Boken heter *Två herrar*

¹ Ib. 9, s. 243.

² s. 345 f.

³ a. a., s. 110.

⁴ G. G. Ingelman, Walda skaldeförsök, 1843, s. 171 f.

och en narr, och herrarna är Linné och Artedi, narren Gösta Rudbeck, son till Olof d. y. Tre kärlekshistorier med lyckligt slut finns med mellan pärmarna och det tydliga mönstret för romanen är Walter Scott. Författaren tar sig vissa friheter och låter den unge Carl första gången träffa Sara-Lisa, då han räddar henne från några busar vid Vaksala tull.

GEIJER har inte skrivit någon dikt till Linnés ära, men under sitt rektorat 1822 organiserade han studentkårens insamling till ett minnesmärke över honom. Resultatet blev den av Byström utförda statyn, som 1829 under stora högtidligheter avtäcktes i botaniska institutionens stora hall. Den står som bekant numera i Carolinas förhall. Ur ett referat i tidningen *Heimdall* från festligheterna vid statyns avtäckning kan följande vara av intresse att anföra: Geijer talade å nationskuratorernas vägnar i närvaro av bl. a. Linnés tre döttrar, mågar och barnbarn, kronprinsen, bröderna Adam och Johan Afzelius, ärkebiskopen, biskopen Tegnér och flera andra av prästeståndets uppresta ledamöter från riksdagen. »Han behöfver ej vårt beröm. Hans namn går så långt, som europeisk odling kännes. Hans eröfringar äro större, än de störste af våra stora konungars — och varaktigare», sade vid detta tillfälle den historiker efter vilken man brukar citera »Sveriges historia är dess konungars». Fyra sånger avsjöngs under dagens festligheter, varav en i gamla botaniska trädgården vid Svartbäcksgatan. Här löd avslutningsstrofen.

Minnet än i daggens skålar,
Än på fästet namnen målar:
Carl från stjernevagnen strålar,
Blomman tecknar blygt: *Linné*.

Täckelset föll vid fanfarer och kanoners dån. På eftermiddagen avåts stor måltid i Gillets lokal. På kvällen var botaniska trädgården upplyst av marschaller och på nationssalarna dracks skålar för festföremålet, konstnären och insamlingens organisator. Tegnér, Geijer och Byström tömde sina på Värmlands nation. Referenten i *Heimdall* slutar: »Den man, hvars rygte är vidsträckt som Skandiens, har nu i sitt fädernesland och inom det lärosäte, der han offrat sin lefnad för vetenskapen, en minnesvärd, sedan han hos främlingen länge haft sådana ... Då för icke många år sedan Sveas Ständer nekade en offentlig hyllning åt Sveriges mest fräjdade namn, är det en heder för den Studerande korpsen i Upsala, att ha gäldat denna skatt åt ett odödligt rygte.»¹ Ur en tidigare använd källa kan hämtas ytterligare något värt att nämna om statyns närmast följande öden. »På en senare tid har Linnés statue af marmor på studenternes bekostnad blifwit satt på plats. Längre blef den af den lärde men sträfwe Botanices Professoren Göran Wahlenberg med större omsorg inläst än St. Erics ben i deras silfwerskrin i Domkyrkan. Han satte upp ett staket framför statuen och wille att studenterne skulle bekosta detsamma. De medgäfw

¹ Heimdall, 1829, s. 177-180. Om Byströms staty se även Uggle, Linnéstatyn i Uppsala Botanicum. (SLÅ 1930.)

fessorns fodran med willkor, att staketet blef borttaget.» Wahlenberg visade inte gärna statyn för besökare. »För en Grefwinna, som var mycket enträgen i sin begäran, öppnade Wahlenberg, denne lärde björn, i wredesmod dörrarne och ropade: Se så, gapa nu.»¹

Uppsalastudenternas ökade Linnéintresse manifesterades även i ett annat sammanhang. Den 25 maj 1846 — i anslutning till Linnés födelsedag — hölls i gamla botaniska trädgården det första sammanträdet i den förening, som sedan utvecklades till Uppsala studentkår. Högtidstalare var dåvarande docenten W. E. Svedelius, som senare om detta anförande menade, att det var »bland det bästa jag har talat och skrivit».² I talets början erfar vi, att Linné är »den störste man, som inom vetenskapens verld förherrligat det Svenska namnet, och öfver det Universitet, hvars lärjungar vi äro, spridt en glans, sådan det före honom aldrig egt och sent — om någonsin — lär återfå. Jag vet icke att någon dag med större skäl än Linnés födelsedag bort väljas för det första högtidsmötet inom det förbund vi stiftat.»³ Sedan citeras både Israel Hwasser och Johannes' uppenbarelse, så det är litet oklart varför just denna dag var den lämpligaste, men tydligt är, att Linnés namn vid denna tid kunde användas som enande symbol för Uppsala studenter.

Under förra hälften av 1800-talet började svenska biografiska samlingsverk och uppslagsböcker tryckas till för allmänheten överkomliga priser. Så kostade t. ex. G. H. Mellins *Sveriges store män, snillen, statsmän, hjeltar och fosterlands-vänner*, tryckt 1840, 12 sk. b:co per häfte. Här skildras Linnés verk och liv i romantiska vändningar, och med Stöver och längre fram Afzelius som de viktigaste källorna. Genomgående talas om de dåliga lärarna i Växjö och om Linnés stora fromhet. Varken ovan nämnde författare eller prosten J. J. Thomaeus i *Svensk Plutarch* från 1820 talar om något bråk med Rosén, men W. F. Holmgren i *Porträttgalleri af svenska lärde, snillen och konstnärer* berättar, att Linné gav sig på Rosén med värjan, men förlägger denna händelse till tiden före Lapplandsresan. Dessutom får man här också veta, att Boerhaave hade velat ha Linné till måg.⁴

År 1842 utkom *Biographiskt lexicon* med åttonde bandet, i vilket återfinns biografien över Linné. Afzelius, Agardh och Bäck är de huvudsakliga källorna, och stilen och tonen är denna: »När våren 1707 ånyo smyckat sig uti sin blomster-skud, föddes den 13 Maj Carl Linnæus, hos hvilken faderns och moderns blomsterkärlek, så att säga, förenats till ett för blommorna och hela naturen hängifvet snille, hvars klara naturblick snart skulle finna den Ariadnetråd, hvarefter så många före honom förgäfves letat.»⁵ Man saknar i denna levnads-

¹ Se ovan s. 1, not d, a. a., s. 41 f.

² W. E. Svedelius, Anteckningar om mitt förflutna lif, 1889, s. 443.

³ W. E. Svedelius, Smärre skrifter, 1, 1872, s. 28.

⁴ a. a., s. 5 f.

⁵ a. a., s. 278.

teckning *Furia infernalis*, men den blottade värjan finns där. Linnés fromhet prisas och jämföres med den man finner hos Newton och Boyle.

Antalet turistande främlingar i Sverige är i vår tid många gånger större än under första hälften av 1800-talet, men den del som efter hemkomsten satte sig ned för att i en reseskildring sammanfatta sina intryck av det upplevda var utan tvivel större då än nu. De flesta av dessa Sverigeresenärer besökte också Uppsala, letade där efter minnen av Linné och berättade sedan för sina landsmän om den berömde svensken. Den ende som besökte Uppsala utan att ens nämna Linné tycks ha varit skotten Samuel Laing, som i sin *Tour in Sweden* från 1839 huvudsakligen uppehöll sig vid svenskarnas dåliga moral. Han är undantaget. Det vanliga är, som hans landsman ROBERT BREMNER skriver, att »there are few foreigners who enter Upsala in whose breast the memory of Linnæus will not be the uppermost thought».¹ Denne resande blev hänförd, när han vid sitt sökande efter Linnéminnen fick träffa fröken Lovisa von Linné, som han ingående beskriver. Fröken Linné var gammal och svag — 87 år — och hennes kläder »spoke of a bygone taste», men den blick hon gav honom när hon bjöd på snus var skarp och genomträngande. Efter att ha tagit avsked av »our venerable Louisa», skrev Bremner om hennes far: »One of the greatest benefactors of mankind. So many millions are indebted to his labours for the happiest hours of their existence.»² En annan resenär, ROBERT COLTON, påpekar, att man får reda på mer om Linné genom att besöka Linnean Society i London än genom att fråga hans landsmän. Han ägnar ett kapitel i sin reseskildring åt en karakteristik av Linné byggd på grafologi och åt svärmiskt tal om botaniska studier.³

Fransmännen ägnar sig inte med samma energi åt Linné, men bortglömd blir han inte. Hos PROSPER SIBUET finner man en färgad skildring av hur det gick till när Linnésamlingarna såldes till England, en skildring som han fick av Afzelius.⁴ ALEXANDRE DAUMONT fick på en »familjesoirée» i Växjö höra en del om Linnés ungdom, vilket han samvetsgrant återger.⁵ Bremner hade klagat över, att ingen i Uppsala visste var Linné hade bott, men PH. LE BAS skriver: »Point de Suédois à Upsal qui ne vous dise, le sourire de l'orgueil sur les lèvres, et l'oeil étincelant d'enthousiasme: Voici la maison qu'il habitait.»⁶

Holländaren JAN VAN DER HOEVEN besökte Uppsala 1842. Bibliotekarien Schröder visade biblioteket, som just flyttat in i det nybyggda Carolina. Här upplevde den holländske botanisten ett lyckligt ögonblick, när »t gelukte mij echter, de aantekeningen van Linnæus voor eenige oogenblikken zelf in

¹ R. Bremner, *Excursions in Denmark, Norway, and Sweden*, 2, 1840, s. 300.

² Ib. s. 319.

³ R. Colton, *Rambles in Sweden and Gottland by Sylvanus (pseud.)*, 1847, s. 107–114.

⁴ P. Sibuet, *Voyage dans la presqu'île Scandinavie*, 1848, s. 275.

⁵ A. Daumont, *Resa i Sverige år 1830*, s. 1835, s. 297 ff.

⁶ Ph. Le Bas, *Suède et Norwège*, 1838, s. 478.

handen te krijgen».¹ Dansken CHRISTIAN MOLBECH besökte också Uppsala detta år. Han drar en parallell mellan Holberg och Linné med avseende på deras historiska vikt och nationella betydelse: »Linnés Navn er uforgængeligt levende i den svenske Nations Bevidsthed; paa hans Arbeider, paa deres Udbytte och Eftervirkning hviler en stor Deel af den hele videnskabelige Activitet og Celebritet, som Sverrige frembyder i de sidstforløbne otte Decennier.»² I fortsättningen anklagar han universitetet för bristande pietet, då det inte bevarat Linnés hem och trädgård. Hans minne har hållits mera levande i andra länder, och ingen engelsk resande försummar att bese det hus i vilket Linnés dotter bodde, säger Molbech.

Även ett par damer kan nämnas i sammanhanget. De verkar mycket plikt-skyldigt ha »gjort» Uppsala. IDA PFEIFFER beundrar botaniska trädgården och uppsöker Linnés epitafium i domkyrkan.³ Och grevinnan IDA HAHN-HAHN åstadkommer en reseberättelse, som väckte mycken ovilja i Sverige. Hon anmärker på det mesta: vägar, mat, svenskarnas utseende och det svenska klimatet. Hon är missbelåten med solnedgången i Uppsala, som hon jämför med solnedgången i Cadiz, men Linnéstatyn finner dock nåd för hennes ögon. Hennes synpunkter på Linné är i viss mån originella: »Kurios ist's auf wie viel Weisen man zum Ruhm gelangt! Linné hat Pflanzen betrachtet, recht genau, recht aufmerksam, hat ihre Staubfaden gezählt, hat die zusammengebracht welche eine gleiche Anzahl haben, hat gefunden, dass sie in 24 Abtheilungen unterzubringen sind — und sein Ruhm ist gemacht. Das sieht wie nichts aus und muss doch sehr viel sein; denn um und für nichts bleibt Niemand 100 Jahr nach seinem Tode in einer so friedlichen, wenig Lärm machenden Wissenschaft berühmt.»⁴

Listan på främmande resenärer, som skrivit om Linné är betydligt längre. Man kunde välja andra än de här citerade. Men de har alla haft sin stora betydelse för kunskapen om och bilden av Linné både i utlandet och här hemma.

Här ovan har ett försök gjorts att få fram den bild av Linné som hans yngre samtida och den närmast följande generationerna hade. I Sverige gick det till en början trögt att lansera honom som en storhet av första rangen. Några av hans kvarlevande vänner och lärjungar försökte men rön-te ringa gensvar. Från vissa håll stötte de på motstånd. Utanför landets gränser gick det lättare. Stövers uppskattande, välskrivna och vitt spridda biografi öppnade ögonen på många svenskar för Linnés storhet och för den nationella tillgång hans namn och rykte utgjorde. Ännu mer betydde det att hans minne togs om hand av romantikerna med män som Geijer, Elias Fries och Israel Hwasser i spetsen, män som utövade stort inflytande på studenter, som senare fick sin verksamhet

¹ J. van der Hoeven, Herinneringen aan eene reis naar Stockholm, 1843, s. 38.

² C. Molbech, Lund, Upsala og Stockholm i Sommeren 1842. 1844, s. 100.

³ I. Pfeiffer, Reise nach dem skandinavischen Norden, 2, 1846, s. 195.

⁴ I. Hahn-Hahn, Ein Reiseversuch im Norden, 1843, s. 111.

förlagd till alla delar av landet och dit förde sina lärofäders åsikter med sig. Prästernas intresse för naturvetenskap — lovligt på grund av Linnés erkända fromhet — spred hans rykte till de avlägsnaste hörn. Skalder av den romantiska skolan, men även Tegnér, gav honom en profil lätt att minnas. Den sistnämndes fyra rader ur akademisången målar nog den bild av Linné som blev flertalets. Under följande halvsekel påsmetades en myckenhet nationell patina, de tjockaste skikten omkring festligheterna 1878 och 1907. Bortskrapandet av denna påbörjades dock tämligen snart därefter, ty en Linné med mänskliga svagheter och med fördomar betingade av den tid i vilken han levde är ju lika väl värd vår beundran som den bild av ett i det närmaste ofelbart snille Linné själv och en del av hans lovprisare velat ge samtid och eftervärld.

ELIS MALMESTRÖM

LINNÉS BRUK AV BIBELORD
I NEMESIS DIVINA
EN STATISTISK UNDERSÖKNING

Linnés vetenskapliga uppfattning och hans personliga livsåskådning kan inte förstås utan att man ger akt på inflytandet från Bibeln och dess ord. De egendomliga och för honom mycket karakteristiska spänningar, som hans tänkande över tillvarons problem företer, har ofta sin utgångspunkt i hans beroende av Bibelns syn på sådana stora frågor som skapelsen, arternas konstans, deras spridning, kampen för tillvaron inom djurvärlden, fossilen och tideräkningen, harmonin i världen, också människovärlden, den moraliska levnadsordningen och liknande problem. Även för dietläran spelar inflytandet från Skriften in, då Linné ända från utkastet *Diæta naturalis* 1733 intill den sista av föreläsningarna i dietetiken argumenterar med bibelcitat och gör hänvisningar till föreskrifter i flera av Bibelns böcker. Det omfattande *Lachesis*-manuskriptet innehåller flera sidor bibelcitat, främst ur den gammaltestamentliga vishetslitteraturen, även bland de apokryfiska skrifterna, som Linné flitigt skattade på utsagor. De är väl värda en undersökning, men den skall i varje fall inte nu företagas.

Vid ett studium av Linnés livsåskådning finner man också, att många av Linnés kända uttalanden i trosfrågor rör sig med ett bibelstoff, som inte alltid omedelbart röjer sitt ursprung men likväl har ett bibliskt sådant. Jag har i flera skrifter om Linné haft tillfälle att erinra därom och peka på beroenden av bibelord, som säkerligen haft en direkt utlösande betydelse för val av tonläge och tankar. Därtill kommer det förhållandet, att Linné vid utvecklandet av en tankegång där han t. ex. har haft stöd i stoicismen, bl. a. dess lära om de fyra elementen, i längden inte vidhåller dess tankeräcka utan böjer av i biblisk riktning. Som ett mycket belysande exempel kan anföras hans uppfattning av en ändamålsstyrd verklighet, där den yngre, romerska stoicismen fått tillhandahålla utgångspunkten, men där Linné inte hävdar en med denna överensstämmande föreställning om försynen utan går över till den kristna trons sätt att fatta Guds omvårdnad om skapelsen och människan. Bibliska tankar

I anslutning till den utgåva av Linnés *Nemesis divina* som biskop Malmeström har under händer har han haft vänligheten att till Årsskriften lämna detta bidrag rörande en speciell aspekt på den märkliga handskriften.

och ord har då spelat sin roll, och man kan i vissa sammanhang till och med säga var övergången till en biblisk uppfattning skett och vilket ord i Skriften, som kan ha varit motiv för denna.

Under sådana förhållanden skall det alltid finnas anledning att vid Linnéstudiet och särskilt vid en undersökning av Linnés åskådning rörande både natur och människoliv — det senare även i dess moraliska och i viss mån också historiska egenart — giva akt på bibelordets bruk och inflytande. Det är nog helt uppenbart, att en grundlig undersökning av det problem som här berörts inte gärna kan och knappast heller behöver överallt i detalj genomföras. Men lika tydligt är det, att den på bestämda områden måste komma till stånd.

Ett sådant område är Linnés anteckningar om *Nemesis divina*. Hans bruk av bibelordet i denna skrift hör till de företeelser som måste undersökas, om man vill förstå det i personligt avseende vid sidan av självbiografierna och vissa brev mest egenartade dokument Linné låtit oss få del av. Så som saken nu ligger till bör ju detta manuskript till alla delar vara tillgängligt för vetenskapligt studium och även eljest. Det kan ju omöjligen tolkas som uttryck för en egenhet hos Linné, som man kan finna underlig hos detta geni, denna rikt utrustade och sammansatta människa. I så fall kunde man rycka på axlarna däråt och hänvisa det till en föreställningsvärld, som hos den store mannen måste betraktas som mindre konsekvent och otillåtet naiv, en svaghet att blott i förbigående omnämna och för övrigt närmast bedja om ursäkt för. Det motsatta förfarandet måste vara det rätta, detta så mycket mer som det noggranna studiet av anteckningarna visar, hur konsekvent dessa redogör för en betydelsefull del av Linnés tankevärld, vilken alldeles organiskt ansluter sig till den centrala och bärande stommen av denna. Därmed är också sagt, att det finns element i Linnés tankevärld, som inte äger denna organiska anslutning, element som i stället röjer missriktade ansatser. Det är ju helt naturligt, så mycket som Linné skrivit om.

I de hittills utgivna upplagorna av *Nemesis divina* finns inga fullständiga uppgifter på de av Linné antecknade bibelställena och dessas verser. Elias och Thore Fries' upplaga av 1878 är vid hänvisningen till bibelställena alltså jämt den säkraste men den är långt ifrån fullständig. I Knut Barrs upplaga av 1923 har inträffat något, som med avseende på redovisningen av bibelorden i *Nemesis divina* med ett hyggligt ordval kan betecknas som ett fatalt missöde. Där står på sidan 36 att läsa följande:

Ps. CXIX, 137, 75.

Dotter Babel, du ödeläggelsens stad, säll är den som vedergäller dig allt vad du har gjort oss.

Vi tacka dig, o Gud, vi tacka dig, ty ditt namn är oss nära, man förtäljer dina under.
»Jag skall taga den rätta tiden i allt, jag skall döma med rättvisa.

Jorden är i upplösning och alla som bo därpå, men jag är den som håller hennes pelare stadiga.» (De tre senaste raderna ej i Ps. 119.)

Linné skriver nästan genomgående kapitelnumren med romerska siffror och versnumren med arabiska. Han gör det enligt kyrkobibelns tryck. Alltså står på blad 26 i manuskriptet en hänvisning till Ps. 119: 137, 75, varvid de två senare talen anger *verser* inom denna långa psalm. Det är två verser av nästan exakt samma innehåll, och det är detta Linné återger. Men vad som följer under psalmangivelserna hos Barr är av honom själv valda citat ur *psalmerna* 137 och 75, av vilka psalmer Linné i anteckningarna inte har återgivit ett enda ord. De här återgivna, dessutom delvis felaktigt avskrivna orden har intet sammanhang med psalmen 119. Den har Barr icke låtit komma till tals, den lämnas helt ur sikte. Ytterligare minst ett tiotal felaktiga bibelhänvisningar finns i denna upplaga.

I föreliggande undersökning är ej tal om en granskning av innehållet i bibelorden i *Nemesis divina*. En sådan skulle, om den gjordes grundligt, kräva ett stort utrymme men också med visshet skänka betydande klarhet över Linnés tankar i det intressanta manuskriptet. Den är i och för sig mycket önskvärd, men kan ej utföras nu.¹ Här redovisas blott en statistisk undersökning av alla i *Nemesis divina* förekommande bibelord. Redovisningen framlägges i två delar. En redogör för ord ur Gamla testamentet, dit ju enligt kyrkobibeln de av Linné ofta citerade apokryferna också hör. Det är ett rätt vidlyftigt material. För Nya testamentet redovisas ett vida anspråkslösare sådant. Här återgives emellertid textens lydelse enligt manuskriptet. Skälen härtill är två. Då detta mindre omfattande material är hämtat ur Nya testamentet, är det värdefullt att redovisa det i full utsträckning. Redovisningen av Gal. 6:7, som återkommer i tre delar på fyra ställen, kan överskådligast ske på denna väg. Hänvisning till rubrikerna och bladen — sidorna i manuskriptet är ej paginerade — gör en jämförelse mellan orden i de båda testamentena lätt. Det är sålunda ingen svårighet att placera in de nytestamentliga orden i den längre, gammaltestamentliga serien.

Nemesis-manuskriptet i Uppsala universitetsbibliotek är inte särskilt omfattande. Det föreligger sedan lång tid tillbaka bundet och består av 203 blad i oktavformat. Språket är, såsom ofta hos Linné i fråga om hastigt nedkastade tankar eller i koncept, både svenska och latin, alldeles övervägande det förra, då de många berättelserna om en vedergällande rättfärdighet nästan genomgående är skrivna på Linnés eget språk. Detta meddelas som ledning vid bedömandet av antalet bibelord i förhållande till manuskriptets omfattning. Sidorna är ej alltid fullskrivna men i en hel del fall ytterst väl utnyttjade med anteckningar i Linnés inte alltid lättlästa handstil.

Först meddelas alltså här en uppställning av hänvisningar till ord ur *Gamla testamentet med dess apokryfer*.

¹ Den är delvis gjord i mitt arbete Carl von Linné. Geniets kamp för klarhet, 1964.

Rubrik och blad i Nemesis- manuskriptet	Bok, kapitel och vers i Gamla testamentet	Skall vara här antecknad vers eller verser	Anmärkningar och förklaringar
<i>Abimelek</i>	5 [1 Mos.] 50: 19, 20		
	8 Dom. 9: 56		
<i>Adulterium</i>	10 [Syr.] 23: 25, [26] 28		v. 28 ej riktigt avskriven.
	Job 31: 9, 10		
	2 Sam. 12: 14		Ej direkt citat.
	16: 22		» » »
	Syr. 23: 32		Linnés ord motsvarar unge- fär vv. 32, 34-36.
	Vish. 3: 16		
<i>Uxor</i>	11 2 Sam. 12: 11, 12	v. 2	v. 11 från »jag skall taga».
	Syr. 25: 1		Ej direkt citat.
	Ordspr. 31: 12		
	Syr. 26: 16		
	Ordspr. 19: 12	v. 14	
	Syr. 26: 19		Ingår ej i nuvarande kyrko- bibel.
	36: 24		
	26: 1, 3, 4	vv. 1-4	
	Pred. 9: 9		Blott senare delen.
	Ordspr. 5: 18		v. 26 senare delen.
	Syr. 25: 32, 31, 26		Ej direkt citat.
	Ordspr. 27: 15		Ej hela v. 1.
	14: 1		Ej direkt citat; förra delen.
	6: 24		
	Syr. 9: 2		
	Ordspr. 25: 24		
	Syr. 25: 23		
	25: 32		Finns också överst på samma sida.
	26: 9, [10]		v. 20 fritt omskriven.
	12 23: 20, 23, 22		Samma vv. på bl. 5.
<i>Divitiæ</i>	13 1 Mos. 50: 19, 20	vv. 22, 23	Sammandrag.
	17 Pred. 2: 22		Senare delen.
	5: 11	6: 5, 6	v. 6 fritt omskriven.
	5: 5, 6		Ej direkt citat.
	5: 12		» » »
	5: 9		
	5: 2		
	2: 21		Fritt omskriven.
	2: 18, 19		» »
	5: 13, 14, 15		» »
	4: 8		» »
	Syr. 14: 4, 5, 6, 9		
<i>Amicitia</i>	20 6: 8		
	37: 4		Överstruken, finns på bl. 60.
	Ordspr. 17: 13		
	22 Ps. 34: 8		

Rubrik och blad i Nemesis- manuskriptet	Bok, kapitel och vers i Gamla testamentet	Skall vara här antecknad vers eller verser	Anmärkingar och förklaringar
<i>Nemesis Divina</i> 26	119: 137, 75 Ordspr. 12: 14 Vish. 16: 15 Pred. 3: 9 Ps. 73 Vish. 16: 15 Jes. 10: 5-15 [Ps. 37: 5] Vish. 11: 17 [Ps. 94: 9]	Pred. 12: 14?	Det för båda vv. gemen- samma anföres. Förkortat. Ordet överstruket.
27	1 Sam. 16: 7 Ordspr. 21: 30	17	Blott psalmnumret anteck- nat. Överstruken. Finns på blad 32. Sammansatt av Linné ur vv. 15, 12 och 5. Av Linné ofta citerat ord. Senare delen. Av Linné ofta citerat ord.
29	Job 15: 8 12: 23 Ordspr. 15: 3 Syr. 16: 15, [16] 23: 26, 28 Ordspr. 5: 21 Job 34: 21 Jerem. 16: 17 Syr. 17: 13 Job 33: 29 Vish. 2: 21 Job 8: 3 34: 11 4: 7 Pred. 9: 11 Job 4: 7 12: 14 Pred. 9: 9	Överstrukna	Den sista meningen i v. 17. Hela bl. 29 överstruket. De flesta orden omskrivna på andra blad. Bl. 31. Bl. 31. Bl. 32. Bl. 32. Bl. 32. Bl. 32. Bl. 32. Bl. 32. Bl. 31. Bl. 31. Bl. 31. Bl. 31. Bl. 32, se även 26, 61. Bl. 31. Bl. 32?
<i>Innocue vivito, Numen adest</i> 31	Job 12: 23 15: 8 8: 3 Syr. 17: 13 Vish. 2: 21 Job 4: 7 Ordspr. 12: 14 Job 34: 11	[3: 9?]	Från bl. 29. » » » » » » » » Skall möjl. vara Pred. 12: 14? Från bl. 29.

Rubrik och blad i Nemesis- manuskriptet	Bok, kapitel och vers i Gamla testamentet	Skall vara här antecknad vers eller verser	Anmärkningar och förklaringar
<i>Innocue vivito,</i> <i>Numen adest</i>			
31	Job 4: 7	4: 8	Från bl. 29.
	Vish. 9: 17		
32	Syr. 17: 15	16: 15, 16	16: 15, 16 ingår ej i den nu- varande kyrkobibeln.
	23: 26, 28		Från bl. 29.
	Ordspr. 15: 3		» »
	Job 34: 21		» »
	Jerem. 16: 17		» »
	Ordspr. 5: 21		» »
	Ps. 73		Se bl. 26, blott psalmens nummer antecknat.
	Vish. 16: 16		
	Ordspr. 12: 14		
	Pred. 9	3: 9	Från bl. 29?
	9: 11		Från bl. 29.
33	Syr. 26: 1-4 [16, 22]		
	Ordspr. 31: 12		
	19: 14		
	Pred. 9: 9		
	Ordspr. 5: 18		
	Syr. 6: 11	7: 12	Stilen bär i anteckningarna ur Syr. på bl. 33 prägel av brådska.
	18: 2, 3	18: 4	
	22: 27		
	21: 24	21: 22	
	21: 29		
	4: 35	4: 30	Bl. 59
34	Syr. 25: 23		Bl. 34 överstruket. Mot- svarande anteckningar på bl. 11.
	25: 32		
	25: 26		
	25: 31		
	Ordspr. 25: 24		
	27: 15		
	26: 9		
	14: 1		
	6: 24		
	Syr. 9: 2		
38	Dom. 1: 6, 7		
41	Vish. 2: 2, 3		
	Syr. 33: 12, 13		
<i>Superbia</i>	42		
	Ordspr. 18: 18		
	18: 12		

Rubrik och blad i Nemesis- manuskriptet		Bok, kapitel och vers i Gamla testamentet	Skall vara här antecknad vers eller verser	Anmärkingar och förklaringar
<i>Superbia</i>	42	Tob. 4: 14 Syr. 10: 7 [10]: 14, 15 Ordspr. 29: 23	4: 13 9: 7 9: 12, 13	
<i>Naturalismus</i>	50	Vish. 2: 2, 3		
<i>Obitus</i>	54	1 Krön. 34: 28		
<i>Malitia</i>	56	Syr. 26: 29 4: 35 Job 31: 39 Syr. 34: 25 2 Mos. 22: 22-24 Syr. 35: 21 Ordspr. 17: 5 Syr. 6: 11 3: 7 [Pred. 8: 15]	7: 12 Pred. 5: 13	
<i>Lætitia</i>	59	Syr. 30: 23 Pred. 11: 9 3: 12, 22 2: 24 3: 13 8: [15] 5: 17, 18 9: 7, 9 Syr. 21: 29 Ordspr. 17: 13 Syr. 7: 29 Tob. 4: [4] Syr. 3: 18 5 Mos. 27: 16 Ordspr. 19: 26 20: 20	30: 22	Sammandrag. »
<i>Ingratitudo</i>	60	Pred. 9: 11 3: 9	7: 27 3: 16	Första delen.
<i>Industria</i>	61	Pred. 9: 11 3: 9	Ps. 127: 2	Troligen minnesfel hos Linné.
<i>Lætitia</i>	62	Syr. 30: 23 2 Sam. 12: 14		Referat.
<i>Kierman</i>	64	Pred. 8: 9 Job 12: 23		Senare delen.
<i>Walleria</i>	85	[Ps. 127: 1]		Refererande.
<i>Backmansson</i>	95	[2 Mos. 20: 7]		
<i>Smidt</i>	120	Ordspr. 6: 29		Senare delen, skrivet på latin.
<i>Selin</i>	121	Syr. 33: 12, 13		v. 13 referat.
<i>Fr. Dahlman</i>	134	Ordspr. 17: 5		

Rubrik och blad i Nemesis- manuskriptet	Bok, kapitel och vers i Gamla testamentet	Skall vara här antecknad vers eller verser	Anmärkningar och förklaringar
<i>Fr. Dahlman</i> 134	Job 31: 29 Syr. 7: 12		Belsassars gästabud, kort referat av vv. 1, 2, 5, 24-30.
<i>Florin</i> 141	Ordspr. 19: 26		
<i>Kong Gustav</i> 147	Dan. 5: [1 ff.]		
<i>Julinschiöld</i> 164	Job 16: 12		
<i>Onanæi</i> 172	1 Mos. 38: 9		
<i>Kyronius</i> 185	Syr. 35: 18, [19]		
<i>Ihre</i> 187	Syr. 11: 17, [20]		

Härefter meddelas en uppställning av ord, som i Nemesis-manuskriptet tagits ur *Nya testamentet*.

Rubrik och blad i Nemesis- manuskriptet	Bok, kapitel och vers i Nya testamentet. Textens lydelse	Anmärkningar och förklaringar
<i>Uxor</i> 11	1 Kor. 7: 2 at undfly boeri, hafwe hwar och en sin hustru och man 7: 9 ty kunna the icke holla sig, så gifte sig 7: 3 Mannen skall låta få hustrune skyl- dig willoghet och sammalunda hust- run mannanom 7: 4 Hustrun hafwe icke sielf macht öfwer sin egen kropp utan mannen; sammalunda mannen hafwe icke macht öfwer sin egen kropp utan hustrun. Hon bör så ställa sig att hon må be- haga sin man att the måge lefwa i sämja och kiärlighet thet alla af hiertat böra tillönska	1 Kor. 7: 3, 4 finns också på bl. 19.
<i>Nemesis Divina</i> 26	Gal. 6: 7 Hwad som man sått, skall man uppskiära [Rom. 9: 16] Non est volentis nec cur- rentis sed miserentis Dei [Gal. 6: 7] Faren icke wille, Gud låter icke gäcka sig [1 Kor. 3: 7] Intet är den som plöger, intet som sår utan then som växten gifwer	1 Kor. 7: 34 b? Se bl. 31. Faderns ord till Linné i stamboken, sedan av Linné ofta upprepat. Se bl. 32. Återfinns på bl. 32 och 61; ofta av Linné upprepat.

Rubrik och blad i Nemesis- manuskriptet	Bok, kapitel och vers i Nya testamentet. Textens lydelse	Anmärkningar och förklaringar
27 <i>Innocue vivito,</i> <i>Numen adest</i>	[Matt. 5: 5] gå sacht. De sachtmodige besitta landet	2 gånger; ofta av Linné upprepat.
31	Gal. 6: 7 Hwad man sått, skall man upskiära	Se bl. 26.
32	[Gal. 6: 7] Faren icke wille. Gud låter icke giäcka sig	» » »
42 <i>Superbia</i>	[Luk. 12: 20] tu dåre, i denna natt skall din siähl ifrån tig tagen warda	
61 <i>Industria</i>	[Matt. 20: 9] Den som kom [i] sista timan, fick så wähl dagsp[enni]gn, som den första	

Linné gör alltså genom angivande av kapitel och vers eller verser — helt eller delvis, stundom i sammandrag — 146 hänvisningar till ställen i Gamla testamentet. Han har skrivit av minst 221 verser. På bladen 29 och 34 har han strukit över hela sidan med alla språken och sedan fört över de flesta av dem till bladen 11, 31 och 32. De som överförts till de nämnda bladen har i statistiken här blott räknats en gång. Flera av bibelhänvisningarna gäller samma ord, t. ex. Pred. 9: 9, 9: 11 och Syr. 23: 26 och 25: 32. Därjämte har Linné två gånger hänvisat till Ps. 73, varvid man har rätt att förmoda, att han framförallt avsett verserna 23–28, ord vari Psalmernas bok når en av sina ojämförliga höjdpunkter. För Linné kan det tänkas, att de haft sitt värde därigenom, att de utgör en sådan uppgörelse med teodicéns problem, att dess begränsning här har övervunnits, vilket har skett i en akt av oreserverad förtröstan. Ordet hör till dem, som Linné även i andra sammanhang har citerat. Orden ur Jes. 10: 5–15 och Dan. 5 har Linné refererat kort; ordet ur Daniel, om Belsassars gästabad, återger han huvudsakligen med stöd av verserna 1, 2, 5 och 23–30. Den dramatiska skildringen synes livligt ha tilltalat hans sinne. Därjämte är värt att lägga märke till, att Linné utan hänvisning till kapitel och vers stundom anför någon del eller ett uttryck av ett bibelord, som han så införlivat med sina erfarenheter, att han blott antyder dem, t. ex. ur Psalmernas bok 37: 5, 94: 9 och 127: 2. Bibelallusioner har här ej medräknats.

Ur Nya testamentet har Linné blott citerat 10 språk, ett par av dem dock mer än en gång. Gal. 6: 7, som han även eljest i annat sammanhang har anført, har han styckat i tre delar; det återkommer på fyra ställen.¹

¹ Se härom E. Malmeström, Det nytestamentliga inslaget i Carl von Linnés skrifter, tr. i Från Småland och Hellas. Studier tillägnade Bror Olsson den 6 augusti 1959. Malmö s. å., s. 271–275 och 278. Några där lämnade uppgifter har här kunnat korrigeras; det gäller dock obetydligheter.

Skillnaden i omfattning av ord i Gamla och Nya testamentet återgår på själva uppfattningen om det religiösa och etiska innehållet. Bortsett från det förhållandet, att Linné i Skriften söker stöd för dietetiska förhållningssätt och levnadsmaximer, har han för anteckningarnas syfte funnit mer att tillvarata i Gamla än i Nya testamentet. Anledningen härtill har jag redan principiellt redovisat i min avhandling *Carl von Linnés religiösa åskådning*, 1926. Mer därom torde komma att offentliggöras, och den omfattande, bakomliggande frågan kan ej nu upptagas till närmare behandling.

Allt som allt har vi således i *Nemesis divina*-manuskriptet att räkna med avskrifter av eller hänvisningar till 156 skriftställen, omfattande på ett ungefär 230 verser. De på blad 29 och 34 överstrukna orden har här alltså inte medräknats, men ord, som i skilda sammanhang har kommit med mer än en gång, har räknats för var gång de anförts. Det gäller blott ett mindretal. Principen har då varit, att de haft sin betydelse på grund av sammanhanget och detta har vid en senare nedteckning aldrig varit exakt detsamma som vid den första.

Som en jämförelse kan angivas, att i *Elias och Thore Fries'* upplaga av *Nemesis divina*, 1878, finns ett 90-tal hänvisningar till ställen i Skriften. Beräkningen är, så långt möjligt varit, gjord efter samma grunder som här har angivits. Blott manuskriptet självt kan bära vittnesbörd om Linnés bibelbruk och bibelkunighet.

De bibelböcker varur Linné har hämtat sina citat har varit följande: 1, 2 och 5 Mosebok, Domareboken, 1 och 2 Samuels bok, 1 Krönikeboken, Jobs bok, Psaltaren, Ordspråksboken, Predikaren, Jesaja, Jeremia, Daniel, Visheten, Tobit och Syrak i Gamla testamentet, de tre senare ur dess apokryfiska skrifter, vidare Evangelium enligt Matteus, Paulus' brev till romarna, hans första brev till korintierna och brevet till galaterna; 17 gammaltestamentliga och 6 nytestamentliga böcker.

Ett par citat ur apokryferna återfinns inte i vår senaste översättning av apokryferna, då översättningen av 1921 utmönstrat vissa partier, som visat sig för 1703 års översättning ha återgått på mindre tillförlitliga källskrifter.

Den flitigast anförda boken är Syraks bok, därnäst och i bredd med varandra kommer Ordspråksboken och Predikaren, sedan — också på ungefär samma nivå — Jobs bok, Psaltaren och Visheten. Böckerna är helt naturligt till omfånget olika; Syrak, Job och Psaltaren är de största. Det är alltså, helt väntat och naturligt, den gammaltestamentliga vishetslitteraturen som överväger.

Ser man på Linnés produktion i stort, synes hans mest brukade psalmord vara följande: 37: 5, 71: 17, 92: 6, 94: 9, 104: 24, 127: 2 och 139: 17. Av dem har Linné i *Nemesis*-manuskriptet blott tagit med 37: 5, 94: 9 och 127: 2. De psalmord som i anslutning till naturens ordning och skönhet beprisar Guds storhet, makt och vishet har i *Nemesis divina* inte fått något rum.

Men manuskriptet röjer ett livligt och omfattande bibelstudium, ett studium som inte innebar ett tillfälligt sökande i Skriften utan ett som varit utsträckt under en lång följd av år. Bibelcitaten i *Diæta naturalis* 1733 är många; inte få nedteckningar i *Nemesis divina* är från 1770-talet.

SIGURD WALLIN

SOMMARROS OCH FRÖKEN-STJÄRNA I LINNÉS LAGÅRD

Att namnen på korna i Linnés bouppteckning »väl ej voro säregna för bloms-terkonungens ladugårdsbesättning, men antagligen voro valda av honom eller hans döttrar» är Carl Forsstrands reflektion vid genomgången av kvarlåtenskapen i årsskriften 1922. Samtalsvis tycks Adolf Noreen ha upptagit synpunkten vänligt men påpekat att de flesta av namnen voro sedan länge bekanta och brukliga konamn.¹ Saken kan fränkännas allt egentligt intresse, men som fröet till en traditionsbildning har detta yttrande grobara egenskaper kanske just i den Linneanska miljön. Ty denna krets med sin tidigt grundade familjetradition har visat vissa exempel på stadgad oföränderlighet, som ingalunda är allmänkaraktäristisk för den muntliga traderingen med dess oftast drömligt flytande kombinationsvanor. Ny sagobildning kunde just i en sådan atmosfär tänkas uppstå ur ett förmodande, som bleve stående obestyrt. Och en granskande blick på förhållandet kan därför möjligen vara motiverad i väntan på den önskvärda namnhistoriska behandling som området i stort sett synes sakna.

I Linnés bouppteckning 1778 heta korna Sommarros, Fagerkinna, Jungfrukinna, Stjärnros, Stållsa, Bonätte, Lilja, Rosenkinna, Blomstra, Hammarros, Morlik, Frökenstjärna, Gonos och Gullgumma. Tjuguåtta år senare, efter fru Linnés död, har motsvarande lista följande utseende: Fagerling, Stjernros, Grefvinnan, Deija, Röleija, Linros, Sommarros, Snutros, Feros, Rosenlilja, Everos, Gumma, Stadsros, Broka, Kulla, Kammarros, Prinsessa, Phian, Lopnos och kalven lilla Selinda. Ytterligare en lagårdsbesättning inom familjen redovisas med namnlista i bouppteckningen, nämligen kaptenskan Sara Christina Duses vid Gränby i Vaksala år 1835: Gullvifvan, Fröken, Svar-tan, Liljan, Majros, Skönen och Lotta.²

Linnéfamiliens kreatursbestånd är främst betingat av bosättningen i lantsocknarna. Professors-hushållet i staden hade säkert liksom andra även behov av kor, men bouppteckningen gör härvid ingen uppdelning och änkefrun hade endast lanthushåll. Samtida jämförelsematerial borde man finna i Uppsala och i de socknar, där familjen hade gårdar, eller kanske allra främst hos professorskollegerna, som i regel tillämpade samma kombinerade stads- och lanthushåll.

Bouppteckningsmaterialet från de årtionden som här äro aktuella — 1780-

¹ SLÅ 1922, s. 78 f.

² SLÅ 1950-51, s. 84, 1953, s. 104, 1954-55, s. 154.

och 1790-talen — är emellertid inte fullt likformigt. För stadens borgerskap fungerade vissa dess tjänstemän reguljärt som boutredningsmän, och dessa ha för vana att uppta nötkreaturen till antalet men utan angivande av egennamnen. Besättningarna äro oftast små, blott ett par kor, men undantagsfall med annan boutredningsman visa att korna hade namn även i stadsförhållandena. I Vaksala härads bouppteckningar är förhållandet det motsatta. Namnlistor äro där regel och från 1780- och 90-talen finnes ett hundratal sådana, företrädesvis från bondgårdar. Akademistatens förhållanden visa mer omväxling. Den talrika betjäntepersonalen är närmast lik borgerskapet med små besättningar utan angivna namn. Professorshusen och med dem jämnställda ha ofta betydande stadsgårdar och tämligen allmänt lantegendomar i socknarna kring staden. Bouppteckningarna variera, men oftast är det lantgårdarna som uppvisa namnlistor. Elva sådana ha här antecknats.

En tablå, som här bifogas, har sammanställts ur de tre grupperna bouppteckningar, Linnéfamiljens, de övriga professorshusens och Vaksala härads. Namnen ha ordnats efter frekvens inom hela beståndet samt alfabetiskt inom grupperna med lika antal. I Linnés kolumn särskiljes hans egen lista (L) från fruns (F) och kaptenskan Duses (D).

Sedd i detta sammanhang framstår Linnés namnlista ganska hemmahörande i sin naturliga omgivning. Av de fjorton namnen 1778 är halva antalet gemensamt med de övriga ägarekategorierna och däribland ett par av de allra vanligaste, Morlik, Lillja, Stållsa. Gissningen om personlig originalitet begränsas således till några rena strönamn, företrädesvis sammansättningar av de allmänt populära formerna på -ros och -kinna. Hammarbylagården under fru Linnés änketid utgör en naturlig fortsättning i fråga om sambandet med omgivningen men visar också en glidning över till övervikt för strönamnen. Man observerar särskilt en ymnig variation av sammansättningar på -ros, Everos, Feros, Kammarros, Linros, Snutros, Stadsros och därtill Rosenlilja. Av kaptenskan Duses sju kor stå de sex högt på listan bland de vanligare hos bönder och professorer.

Om alltså sammanställningen med den närmaste omgivningen snarast ger utslag i riktning mot samhörighet mellan Linné och hans grannskap, så är dock jämförelsematerialet långt ifrån tillräckligt för några allmängiltiga omdömen. Detta var ju ej heller ändamålet, vilket får anses uppnått om ur den uppställda tablå kan utläsas Linnés och hans familjs helt normala uppträdande i denna speciella husliga angelägenhet. Detta utesluter givetvis icke personliga insatser och inverkan av vissa rent lokala förhållanden, något som kan väntas snarare bland professorerna än häradets bönder. »Nobelian» t. ex., som tydligen är bildat på ett personnamn, uppträder endast hos domprostfamiljen Hydrén men där vid skilda tidpunkter. Andra bildningar på ort- eller personnamn förekomma enstaka hos professorerna som t. ex. Veckholman, Upmanskan, men också hos bönderna: Löfblomskan, Röbergskan etc. Enkel anknytning till djurens kropps-

»Grundval till en god avel vid Fiholmen den 14 mars 1796.» Skämtbild över familjen Ridderstolpes medlemmar och vänner.

liga egenskaper, färg, teckning, storlek etc. är det mest osökta underlaget för namngivningen och fördelar sig till synes i jämna proportioner över hela linjen. En grupp av sammansättningar på -kinna, Brunkinna, Fagerkinna etc. bör naturligen räknas till detta sammanhang men för också över till de större grupperna av sammansättningar, de på -ros och de på -gås. Båda uppträda här i betydligt antal, omkring ett tjog vardera. Men medan namnen på -gås förekomma helt strövis, en à två gånger var, stå flera av sammansättningarna på -ros högt upp på frekvenslistan. En till synes klar åtskillnad är här att observera, nämligen att gås-namnen helt saknas i Linnés kolumn medan rosnamnen ju

överflöda. Vill man ur detta söka antydningar om en allmän utveckling, skulle det kunna tydas så att gås-namnen, som under ett tidigare skede varit allmänna på bred front i landet,¹ vid denna tid voro på återgång och hade sina sista utlöpare kvar huvudsakligen bland bönderna, medan ros-namnen samtidigt voro en namntyp i tillväxt. Några hade hunnit bli allmänna inom området medan det hörde till dagens mod att göra nya variationer på temat. Här skulle det då erbjuda sig en möjlighet att passa in ett personligt initiativ på Hammarbys lagårdsbesättning från den helt kvinnliga familjen Linnés medlemmar. Sommarros och Stjärnros funnos där redan på husfaderns tid liksom den väl säkert infödda Hammarros.

Förstinnan, Prinsessan, Grevinnan, Fröken, Jungfrun, Mamsell och sammansättningsnamnet Frökenstjerna bilda en namngrupp av mänskliga titlar, som i denna omgivning tycks ha sin egentliga hemort i professorslagårdarna. Men därmed kan det vara på tiden att sluta med förnumstiga gissningar för att ej förfalla helt till just det som här skulle motarbetas.²

Som ett exempel på det mångsidigt uppträdande intresset för lagårdsbesättningen i 1700-talets tongivande kretsar och samtidigt en påminnelse om vanskligheten att dra slutsatser på ett språkhistoriskt outrett område kan tjäna en säregen kotavla, som bevaras på det Västmanländska Fiholm i Rytterne socken. Det är ett pappersark inrutat i tjugufem fält, vartdera med bilden av ett nötkreatur, försett med namn och nummer. Fältet har överskrift »Grund Wal, Till en God Afvel vid Fiholmmen d. 14 Marsti 1796» och nedtill står »Vore det flära att tilgå på Taflan, vore endå flära bekanta Namen för Hanx Ecelence, att Glädia Sig af hogkomsten af Samlade förtroliga Vänners Glätughet». Namnen på de tjugufem äro enligt nummerordningen »Rix Rådet, Rix Rådninan, Genralskan, Gustafva, Lifv Hussarn, Lilla Fröken, Stora Fröken, Genraln, Baronässan, Scröderheims Iana, Artilgeristen, Bergs Fiskaln Gustafv, Kamreraren, Hår Friseurn, Inxigeurn, Vackra Pigan, Vackra Frun, Fröken Ulla fordom väsmanläniska, nu upläniska, Vackt Mästarn, Mamsel, Iumfrun, Ägna Iana, Dockan, Vackra Hedda G:, Liten Kom Sist». Det är en annan karaktär över denna namnlista än den nyss anförda raden av damtitlar från Uppsala-horisont. Här spåras en familje- eller umgängeskrets, som av ett djursagolitterärt infall klätts i pastoral djurhamn. Formen av en spelbräda för ett sällskapsspel av Biribisort för tanken till en hemmagjord variant, som sätter en extra piff på nöjet genom att återge deltagarna själva med en förvandlingssagas

¹ Sigurd Erixon, Skultuna bruks historia, 2, 1935, s. 358.

² Svensk litteratur om husdjursnamn är långt ifrån omfattande. Här kan nämnas ett par exempel, dock endast berörande resp. författares egen samtid. Johan Nordlander, Norrländska husdjursnamn. Svenska landsmål, band 1, 9, 1880. — O. W. Sundén, Allmogelivet i en Västgötasocken under 1800-talet [Solberga sn, Redvägs hd]. Göteborgs K. Vetenskaps- och vitterhetssamhälles handlingar, fjärde följden, h. 5-6, 1903. — Joh. Kalén, Halländska husdjursnamn [Fagereds sn]. Skrifter utg. av Institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola, 4, 1926. — J. A. Lundell, Studier i skånsk litteratur rörande skånskt namnskick. Svenska landsmål, B-serien, 44, 1932-44. — Utförligt material ur äldre bouppteckningar, systematiserat, ges i Ernst Nordström, Svenska husdjursnamn i Finland under svenska tiden. Hem och Hembygd 1921, 1920, s. 89 ff.

respektlöshet. Den 14 mars 1796 var Fiholms herrskap riksrådet friherre Fredrik Vilhelm Ridderstolpe och grevinnan Eleonora Lovisa Antoinetta Dohna. Deras barn voro Carl Ulrik, sedan den 3 januari ryttmästare vid Livhusarregementet, Fredrik Ludvig, underlöjtnant vid Artilleriregementet, Gustaf, student i Uppsala, sedermera stor bruksägare, och dottern Hedvig Ulrika. Redan detta tycks ju stämma alltför bra för att vara betydelselöst. För fortsättningen behövde man känna familjens vänumgänge, men man kan åtminstone konstatera att Schröderheims Iana kan häntyda på Karlstadsbiskopen Herman Schröderheims fru eller dotter, vilka båda hette Johanna.

Konamn

hos Linnés familj, hans professorskolleger och hans grannar inom Vaksala härad, enligt bevarade bouppteckningar.

Namnen ordnade efter antalet förekomst inom det samlade beståndet, alfabetiskt inom grupperna med lika antal.

I Linnés kolumn betyder L bouppteckningen 1778 efter honom själv, F fruns år 1806 och D kaptenskan Duses 1835.

Andra kolumnen upptar elva professorsbouppteckningar från tiden 1772-1799, tredje kolumnen 98 bouppteckningar från Vaksala härad (Danmarks, Vaksala och Gamla Uppsala socknar) under tiden 1780-1799.

Bouppteckningarna för Uppsala stad och för Vaksala härad förvaras i Uppsala landsarkiv, för akademistaten hos Universitetet i Konsistoriernas, Rektorsämbetets och Akademiska kansliets arkiv F XI, adelsmännens i Svea hovrätts arkiv i Riksarkivet.

De här använda professorsbouppteckningarna äro följande. Professor Jonas Meldercreutz' fru, friherinnan Fredrika Yxkull, Ärby säteri, Ramsta, 1772 (Riksarkivet). — Domprostinnan Hydrén, född Regina Liung, Stabby, 1780. — Professor Carl Asp, Vitulsberg, Vaksala, 1782. — Professor Mårten Strömers änka Anna Maria Elvia, Gottsunda säteri, 1784. — Professor Johan Gottschalk Wallerius, 1786. — Professor Erik Hydrén, Vallhofs säteri, Junkil, 1786. — Professor Nils Risell, Schediga säteri, Bälunge, 1789. — Professor Johan Floderus, Vahlhammar, Årentuna, 1789. — Domprosten Lars Hydrén, Husby säteri, Bondkyrka sn, 1789. — Professor Eric Kinmark, Hagby prostgård, 1794. — Professor Jonas Sidrén, 1799.

Konamn	Pro- fes- Bön- sorer der			Konamn	Pro- fes- Bön- sorer der		
	Linné	S:a	S:a		Linné	S:a	S:a
Höfda, -an ¹		2	24	Monta, Mänta		2	7
Morlik, Morlika, -an, Molika ²	L	3	22	Kulla	F	1	6
Rödläja, -an, Röleija ³	F	1	22	Sköna, -an	D	1	6
Hjertros		1	13	Vissa ⁷			8
Bläsa, -an ¹		6	7	Brunta		1	6
Gullros		2	10	Krona, -an		1	6
Svartan	D	4	6	Rygga		1	6
Krusa ⁵		1	9	Stållsa, Stoltsa,	L	2	4
Broka	F		8	Stålta, Stålsla ⁸			
Fagerlinna, -lind			9	Blacka		1	5
Hvithöfda, Vithöfda ⁶			9	Bleka, -an		1	5
Lilja, -an	L D	1	6	Docka, -an, Däckan		2	4
			9	Fröken	D	1	4

Konamn	Linné	Pro-fes- sor	Bön- der	S:a	Konamn	Linné	Pro-fes- sor	Bön- der	S:a
Rödros, Röros			6	6	Bonätte	L			I
Stjerna		2	4	6	Breintan		I		I
Grila, Grilla			5	5	Brunetta			I	I
Blomma, -an		2	2	4	Brungås		I		I
Brunkinna		I	3	4	Brunlinna			I	I
Kransa, -an		I	3	4	Brunros			I	I
Nobelja, -an		4		4	Brunänga		I		I
Skällkon, Skällekon			4	4	Brupigan		I		I
Sommarros ⁹	L F	I	I	4	Bålla			I	I
Vandra ¹⁰		I	3	4	Damma ¹⁸		I		I
Blomstra, -an	L	I	I	3	Deija	F			I
Brehorna		I	2	3	Djurgås		I		I
Bruna, -an		I	2	3	Dotter		I		I
Fagerkinna, -kind	L	I	I	3	Everos	F			I
Gullvifva, -an	D	I	I	3	Fagerling	F			I
Jungfrun		I	2	3	Feros	F			I
Lillsvartan		I	2	3	Fonstran		I		I
Majros	D		2	3	Fregås ¹⁹		I		I
Rödan			3	3	Frilla		I		I
Sala ¹¹			3	3	Friros			I	I
Brunka, Brunnka ¹²			2	2	Frun			I	I
Brunsidan		2		2	Frökenstjärna	L			I
Bönan		I	I	2	Förstinnan		I		I
Flicka, -an		2		2	Geten		I		I
Gonos, Godnos	L		I	2	Grisnebba		I		I
Grefvinnan	F		I	2	Gråta		I		I
Krongås ¹³		2		2	Gröngås			I	I
Lillblåsan, Lilla Blåsan			2	2	Gullgumman	L			I
Loppan, Låppan		I	I	2	Gullnos		I		I
Läggros			2	2	Gullnäsa		I		I
Nygås		I	I	2	Gumma	F			I
Ringöga		I	I	2	Haga ²⁰			I	I
Rosenkinna, -kind	L	I		2	Hammarros ²¹	L			I
Röfager			2	2	Huska ²²			I	I
Sommargås ¹⁴			2	2	Hussban ²²		I		I
Somran ¹⁴			2	2	Hvitbrokan		I		I
Stjärnros	L F			2	Hvitlömska			I	I
Storkon			2	2	Hvitsida			I	I
Storsvartan		I	I	2	Hysja ²³			I	I
Svala			2	2	Illrödan		I		I
Svana			2	2	Julgås ²⁴			I	I
Svigås ¹⁵			2	2	Jungfrukinna	L			I
Tärna			2	2	Kanmarros	F			I
Vallros		I	I	2	Kantiljan		I		I
Äppelgås		I	I	2	Kjöngås ²⁵			I	I
Bengtza ¹⁶			I	I	Kjöpkon ²⁶		I		I
Bertlan ¹⁷		I		I	Kjöpmanskan		I		I

Konamn	Pro- fes- Linné	Bön- sor	der	S:a	Konamn	Pro- fes- Linné	Bön- sor	der	S:a
Krockhorna ²⁷			I	I	Rosenlilja	F			I
Kruskrona			I	I	Rydja			I	I
Kruslocka		I		I	Röbergskan			I	I
Krusnos		I		I	Rödblomma			I	I
Kugga			I	I	Rödbläsigt			I	I
Lagerlind		I		I	Rödbönan			I	I
Lilla Nobelian		I		I	Rödsida			I	I
Lilla näff		I		I	Rökon			I	I
Lillbrunan		I		I	Rölinda			I	I
Lillbrunta			I	I	Rölisa			I	I
Lillbrännan			I	I	Salman			I	I
Lillgås			I	I	Selinda	F			I
Lillkon			I	I	Setra			I	I
Lillsporrän			I	I	Silverros			I	I
Lilltippa			I	I	Skomakaren			I	I
Lina			I	I	Skucka			I	I
Linros	F			I	Slantöga			I	I
Liskon			I	I	Släman	I			I
Liskransa			I	I	Slätter	I			I
Lopnos	F			I	Snutros	F			I
Lotta	D			I	Sprecknäbban		I		I
Luna			I	I	Springlätta			I	I
Låggan ²⁸			I	I	Stabban ³²		I		I
Låvägen			I	I	Stabros ³²			I	I
Löfblomskan			I	I	Stadsros ³³	F			I
Löfva			I	I	Starna			I	I
Lömska			I	I	Stora must	I			I
Mamsell		I		I	Storbennan			I	I
Massa			I	I	Storrödan			I	I
Miögla			I	I	Striman ³⁴		I		I
Mälla			I	I	Stumpa			I	I
Månsa			I	I	Stussa			I	I
Nattros ²⁹			I	I	Svanka			I	I
Nubb		I		I	Södan			I	I
Nuppan ³⁰		I		I	Sötgås			I	I
Nätta			I	I	Torgås			I	I
Olika ³¹			I	I	Trana			I	I
Ondgås			I	I	Trilla		I		I
Perla		I		I	Trubba			I	I
Phian	F			I	Trullan		I		I
Phila			I	I	Tryman		I		I
Plommongås			I	I	Trägås			I	I
Prinsessa	F			I	Tumma			I	I
Pullros			I	I	Upmanskan		I		I
Pöljan		I		I	Veckholman		I		I
Ringa			I	I	Äppelnos			I	I
Rofvan		I		I	Äppla			I	I

Docent Sigurd Fries har — på främmande ort och utan tillgång till litteratur och excerpter i den utsträckning som önskvärt vore — ändock haft godheten att i korthet förklara betydelsen av några i denna förteckning nämnda konamn.

Red.

1. 'den »hövdade», kulliga?' (Jfr Hvithöfda.)	16. Bengt-sa, bildat till Bengt
2. 'som liknar sin mor'	17. Bildat till Bertil el. 'ko i Berthåga'?
3. 'med röda läggår, ben'	18. Bildat till <i>dam</i> , fra. <i>dame</i> ?
4. 'med blås'	19. 'född en fredag'
5. 'den småfläckiga'	20. 'ko på Hagby'?
6. 'med vitt huvud'	21. 'ko på Hammarby'
7. Vit-sa 'den vita'? (Jfr Stållsa.)	22. 'ko på Husby'?
8. Stolt-sa 'den stolta'	23. 'den spräckliga'
9. 'född på sommaren'	24. 'född vid jultiden'
10. 'köpt ur fädrift'	25. 'den kloka o. snälla'
11. Sadla 'med sadelformig figur på ryggen'	26. 'den köpta'
12. 'den bruna'	27. 'med krokiga horn'?
13. 'med krona', dvs. horn. Den i detta liksom i många andra namn förekommande leden - <i>gås</i> torde vara en berömmande benämning på ko, som sannolikt tar fasta på kons förmåga att ge så fet mjölk, att mycket smör, i många dialekter kallat <i>gås</i> , utvinnes.	28. 'den låga'?
14. 'född på sommaren'	29. 'född om natten'
15. kor i Svja by, Vaksala sn?	30. <i>nuppa</i> el. <i>noppa</i> 'liten flicka' o. dyl.
	31. 'som är olik sin mor'
	32. 'ko i Stabby'?
	33. 'ko i el. från staden'
	34. 'den strimmiga'

I en förberedande form ingick denna uppsats i en handskriven festskrift till Albert Eskeröd 9 5 1954 från hans kolleger vid Nordiska museet och Skansen.

SIGURD LINDMAN

LINNÉSTUGAN I KORSBERGA

I Korsberga socken i Småland finns en vacker gammal byggnad med anknytning till minnet av Carl von Linné. Det är Linnéstugan, en välbibehållen förutvarande prästgårdsbyggnad, förtjänt av att uppmärksammas med några rader.

Korsberga är en lövrik trakt i sydöstra delen av Jönköpings län. Den ligger en dryg mil söder om Vetlanda och gränsar mot Kronobergs län. Tåtorten kring kyrkan heter Österkorsberga. Till prästgården kom Linné, då han 1749 reste genom Sverige för att i Skåne »på höga överhetens befallning» studera naturtillgångarna i detta landskap och göra »rön och anmärkningar uti ekonomien, naturalier, antikviteter, seder, levnads-sätt». Kyrkoherden i församlingen var honom sedan länge väl bekant. Han hette Johan Telander, var född i Stenbrohults grannsocken Virestad 1694, blev kyrkoherde i Korsberga 1744 och prost 1753 samt avled där 1763. Telander hade som gymnasist blivit den ännu ej sjuårige Linnés informator i Stenbrohult i februari 1714 och flyttat med honom till Växjö i september samma år samt undervisat sin elev, tills denne i maj 1716 inskrevs i Växjö skola. Om sin forne lärare och hans handgripliga undervisning har Linné givit flera omdömen. Han kallar Telander en »hård infcormator, som ej med lockande utan med stryk lärde honom läsa», och en »slagdjäkne», som »ej förstod att umgåås med barn» och därför snart bröt »den håg han förnämligast borde söka och uppmuntra». Trots detta hade Linné efter hand kommit i ett gott vänskapsförhållande till Telander, och det var tydligen naturligt för honom att på genomresan den 6 maj stanna i Korsberga prästgård. I sin »Skånska resa» nämner han intet personligt om sin värd, men han gör ett annat uttalande: »Timret i de gamle husen vid Korsberga hos pastor Johan Telander var det allra utvaldaste, ty man fann, att diametern av stocken var ofta över en aln. Sådant timmer finnes numera svåriligen, sedan lantmannen så mycket sveder skogarna till lyckor.» Än i dag förvaras i Linnéstugan stycken av ett par väldiga timmerstockar, som ge utmärkta prov på kärnvirket i den forna prästgården. Stockarna äro av furu; den grövre har en bredd av jämnt 50 centimeter. Enligt sakkunnig beräkning bör den gamla tallen (rödtall) ha grott på 1200-talet.

Linnéstugan utgjorde under lång tid, sannolikt bortåt 200 år, kyrkoherdebostället

Förlagsredaktör Sigurd Lindman, som avled den 3 mars 1964 vid 67 års ålder, var under en följd av år en av Svenska Linné-Sällskapets revisorer. Son till den kände botanisten C. A. M. Lindman visade han alltid Sällskapet och dess ändamål ett hängivet intresse och därtill en omtanke och välvilja som han på olika sätt visade in i det sista. Endast helt kort före sin död lämnade han manuskriptet till denna uppsats om »Linnéstugan» i Korsberga. Det är med glädje Årsskriften låter trycka dessa rader, som på ett så vackert sätt återkallar minnet av den entusiastiske och varmt kännande Linnéälskaren Sigurd Lindman.

Red.

Linnéstugan i Korsberga. Foto L. Wirén, Holsbybrunn.

Traneryd i Korsberga och var belägen 1,5 kilometer från kyrkan vid vägen öster ut till Lemnhult. Den skall enligt uppgift ha uppförts i slutet av 1500-talet. De bastanta timmerstockarna ha i vår tid brädfodrats. Taket var tredubbelt: innerst av jord, därutån på av näver och ytterst av tegel. Rumsindelningen var ursprungligen densamma som i kaplansbostället Råshult i Stenbrohult, men sedermera borttogs tvärväggen mellan de båda rummen i den södra gaveln, så att ett enda, stort rum bildades tvärs över hela huset. Vid besöket i Korsberga 1749 antecknade Linné, att timmer till en ny prästgård i Traneryd hade framkörts. År 1768 insynades den och togs därpå i bruk. Den hade uppförts i rät vinkel mot den förutvarande prästgården, som kom att te sig som en västlig flygelbyggnad. Det bör i sammanhanget nämnas, att den nya byggnaden användes som prästgård till 1929, då den blev arrendebostad och en tredje prästgård, Korsbergas nuvarande, stod färdig vid planen strax söder om kyrkan.

Telanders efterträdare i Korsberga blev Anders Unge, född 1718, kyrkoherde 1768 (tjänstledig från 1793), häradsprost 1772 (tjänstledig från 1787) och död 1796; han var den siste präst, som bebodde det gamla huset. Dettas byggnadsstil ändrades på 1700-talet, varvid huset i stort sett fick det utseende det alltjämt har. Sannolikt hade pastoratet tidigare varit ägare av fastigheten, men i fortsättningen inlöstes den av de olika kyrkoherdarna. Den siste präst, som disponerade byggnaden, var Johannes Lundh, född 1856, kyrkoherde i Korsberga 1911–1934 och död 1937. Pastoratet utarrenderade 1919 gården till Medicinalstyrelsen, och kyrkoherde Lundh sålde 1930

stugan till arrendatorn-Medicinalstyrelsen, som använde den till förrådsrum framåt 1939, då arrendet utgick. Detta år köptes byggnaden av kyrkoherde Lundhs dotter fröken Frideborg Lundh. Hon lät samma år flytta den från Traneryd till dess nuvarande plats strax norr om Korsberga kyrka och restaurerade den på ett pietetsfullt sätt; därvid försågs den rödmålade byggnaden med vita fönsterluckor och i övre våningen med en för söder- och västersol öppen balkong. Framför huset uppsattes en flaggstång, och över den fristående entrétrappan restes en båge, där den slingrande humlen visar sitt dekorativa bladverk. Fröken Lundh bebor själv den förutvarande prästgården, som hon använder till gästhem och som hon har givit namnet Linnéstugan.

För besökaren förefaller det naturligt och välfunnet, att huset heter Linnéstugan. Det bringar i erinran icke blott, att den store naturforskaren en gång var gäst där, utan också, att han i Korsberga gjorde olika naturvetenskapliga iakttagelser, t. ex. rörande en svamp, en mossas och en bergart. Linné, som har skrivit lysande och alltjämt lästa och beundrade skildringar av sina resor i flera svenska landskap, har beträffande Småland blott lämnat spridda, fragmentariska anteckningar. Dessa utgöras huvudsakligen av smärre partier i några av reseskildringarna och av det korta, naturhistoriska avsnittet i Samuel Rogbergs »Historisk beskrifning om Småland». I sin sistnämnda framställning skriver Linné, att han av Småland »knappast sett mera än Stenbrohult, min födelseplats, och Växjö, min första skola, dem jag bägge lämnade, förrän jag var fullvuxen, och har sedermera icke annorledes sett det än en förbiflygande vildgås eller sträckfågel, då jag ett par gånger hastigt rest där igenom utan uppehåll». Denna anspråkslöshet motsägs dock av att Linné, långsammare i färdssättet och om möjligt mer skarpögd än en flygande fågel, gjorde utförliga och noggranna anteckningar om vad han observerade. Hans naturiakttagelser och reflexioner fingo mången gång mitt i sakligheten ett poetiskt skimmer. Då han en tidig majmorgon red ut från Vetlanda, blev skildringen ett stycke naturlyrik: »Vädret var ganska vackert, allt tyst och lugnt. Dimman stod som små moln över kärren men kunde ej upplyftas, och det spåda gräset var daggfullt. Orrarne kuttrade långt borta. Trasterna mystrade i träan ... Rätt som vi kommo till Alsheda kyrka, rann solen upp genom ett smalt moln.» Också en annan smålandsbild fångade Linné i poetiska ord: »Munkesjön, som ligger på västra sidan straxt jämte Ekesjö, viste nu i lugnt väder oss för ögonen, huru förträffeligen Skaparen inrättat vår värld. Vattnet stod nu stilla och klart som en spegel och representerade uti sig en konkav himmel med strödda moln och en glimmande sol, som låg mitt emot den övre, men inemot stranderna framviste det en skön skog med upp- och nedvända träan. Fiskarna, som hoppade, blänkte i vattenbrynen, och änderna rodde på vattnet. Allt detta var så härligt, att jag vet intet, som därvid förliknas kan.» Starkast i känslan äro hos Linné en rad uttalanden om Stenbrohult, där han föddes »just i vackraste våren, då göken utropat sommaren», och där den av fadern anlagda trädgården hade »med modernmjölken inflammerat min håg med en outsläcktlig kärlek till örter». Genom livet behöll Linné också kärleken till hembygden. Hur vill man ej önska, att han hade kommit i tillfälle att sammanhängande utforska sitt

En vägg i Linnéstugan. På byrån Carl Eldhs modell till en skulptur av den unge Linné.

eget landskap, 1700-talets Småland! Ingen dåtida hade som han kunnat lämna en rik och levande beskrivning av denna kostbara och betydande provins.

Det är mot denna bakgrund Linnéstugan skall betraktas. Den vill bidra till att hålla namnet Linné levande i småländska bygder. Den är icke ett museum utan ett hem. Genom minnesföremålen anknyter den till gångna tider, och redan namnet visar, att Linné ställes i första rummet. Det ljusa och med utsökt smak inredda hemmet hyser möbler och många andra slags saker, som utgöra arvegods och stundom förvärv från olika prästgårdar i Växjö stift — Korsberga (Lundh, Pontén), Södra Solberga (Lindvall), Norra Ljunga (Lundh), Långaryd (Bexell), Östra Torsås (Bexell) och Reftele (Bexell). Släktporträtten visa främst präster, ty fröken Lundh har prästerliga anor såväl på fädernet som i flera generationer på mödernet; bland dem ses hennes morfar den fromme och myndige andlige folktalaren, kyrkoherden i Långaryd Josef Bexell, hennes morbror den hängivne missionären, biskopen över Tamulkyrkan David Bexell och hennes fader den på samma gång kraftfulle och blide humoristen, kyrkoherden i Korsberga Johannes Lundh.

Väggarna i Linnéstugan prydas med gammalt vackert porslin och framför allt med kanske hundratalet porträtt av svenska män och kvinnor i ledande ställning, huvud-

sakligen från 1600-, 1700- och 1800-talen. De hänga såväl i de stora rummen i botten-våningen som i hallen, i trappan och i det stora rummet i övre våningen. Dessa porträtt ge ett tvärsnitt genom sekler av vårt lands politiska, religiösa och kulturella historia. Där möta de flesta av våra regenter från och med Gustav Vasa samt flera av drottningarna. Jämte dessa senare ses blott en enda kvinna; hon bär ett namn, som lyser med stark och varaktig glans — Jenny Lind. I det rika bildgalleriet av stormän kunna nämnas statsmännen Johan Skytte och Magnus Gabriel De la Gardie, fältmarskalkarna Jacob De la Gardie, Gustaf Horn, Lennart Torstensson, Gustaf Otto Stenbock, Erik Dahlbergh, Magnus Stenbock, Augustin Ehrensvärd och Johan Sandels, ärkebiskoparna Eric Benzelius d. ä., Haquin Spegel, Jacob Benzelius och Johan Olof Wallin samt biskoparna Johannes Rudbeckius, Johannes Terserus, Jesper Swedberg, Andreas Rydelius, Andreas Rhyzelius, Olof Wallquist och Magnus Lehnberg. Andra berömda namn äro fornforskarna Olof Verelius och Johan Hadorph, historikerna Jöran Nordberg, Sven Lagerbring och Erik Gustaf Geijer, skalderna Carl Michael Bellman, Johan Gabriel Oxenstierna och Esaias Tegnér, naturforskarna Olof Rudbeck d. ä. och Olof Rudbeck d. y., uppfinnaren Christopher Polhem, religionsfilosofen Emanuel Swedenborg, filosofen Benjamin Höijer, språkforskaren Johan Ihre, hovmannen Gustaf Mauritz Armfelt och Göta kanals byggherre Baltzar von Platen.

Det största intresset knyter sig emellertid till Linnéporträtten. De utgöra lika litet som de övriga historiska porträtten original utan äro reproduktioner, oftast i svart och vitt men i några fall i färg, av oljemålningar, gouacher, pasteller, kopparstick, teckningar m. m. Med stor skicklighet ha de sammanställts, och betraktaren torde känna igen åtskilliga av de berömda verken.

En vägg i stora vardagsrummet, åt söder, visar en grupp sådana avbildningar. Bland de utmärktaste och mest kända ses där Johan Henrik Scheffels oljemålning av Linné i svart rock (1755), Per Krafft d. ä:s i blå rock (1774) och Alexander Roslins i violett rock (1775). På de båda första håller Linné en blommande linnea i handen, på den tredje sitter blomman i knapphållet, och på alla tre finns dessutom Nordstjärneorden, som Linné var stolt över och gärna bar; linnean och Nordstjärnan äro troget återkommande attribut på flertalet Linnémålningar. Scheffels porträtt torde vara mycket likt liksom också hans tidigare oljemålning, brudgumsporträttet, i röd rock (1739), som hänger i hallen. Själv tyckte Linné, att Roslin hade lyckats bäst: »så förtreffeligt at intet kan wara likare», och i en annan anteckning fastslog han: »Roslins porträtt är det bästa.» Medicinalrådet Sven Hedin ansåg tydligen Kraffts bild vara mest porträttlik: »Ehuru likt och ypperligt måladt detta [Roslins] Portrait är, så torde man kunna påstå, att det original, som blifvit gjordt af Krafft den äldre ..., täflar i likhet med det förra.» De nämnda bilderna äro måhända de vackraste. Men också andra äro högst betagande, främst Gustaf Lundbergs pastell (omkring 1753). Dessutom vill man gärna nämna Martin Hoffmans kända oljemålning av Linné i lappdräkt (1737), Augustin Ehrensvärds kopparstick (1740), en sannolikt av Niclas Lafrensen d. ä. gjord gouache (1748), Fredrich Branders oljemålning (senare hälften av 1760-

talet) och Lorens Pasch d. y:s oljemålning (kopia efter Roslin). Uppmärksamheten måste slutligen fästas vid en blyertsteckning av okänd hand. Den ritades i Holland 1737 och utgör med all sannolikhet det äldsta kända autentiska porträttet av Linné. Endast huvudet är fullständigt utfört, medan peruken och kroppen blott ha antytts.

På en vägg i matrummet dominerar Oskar I i olja, och därunder har Clément Bervics gravyr av Linné (omvänd kopia efter Roslin) blivit placerad mellan Gustav Vasa och Karl IX. På väggen mittemot tronar drottning Josefina, likaledes i olja, ovanför Erik Gustaf Geijer, Esaias Tegnér och Linné.

Bland bilderna i hallen märks en litografi, gjord efter blyertsteckning av Jean Eric Rehn (1747). Den visar Linné i helfigur, utan huvudbonad, i tidens dräkt, med värja och rökande långpipa samt vill återgiva honom i vardagslag. Dock torde den ej likna honom mycket men har intresse ur dräktskickets synpunkt. Vidare ses bl. a. Torsten Schonbergs litografi Carolus Linnæus i sviten »Svenska stormän» (1905) och det tidigare nämnda brudgumsporträttet av Scheffel.

Även i trappan och i övre våningen möta många bilder av Linné. Särskilt dröjer betraktaren vid de vackra medaljongerna av Carl Fredrik Inlander (1773) och Johan Tobias Sergel (1794); den senare medaljongen finnes på minnesvärden i Uppsala domkyrka.

Högst intressant är det att i Linnéstugan bese Carl Eldhs modell till en staty över Linné. Den benådade konstnären hade gripits av det stora minnet, men det var ej den mogne mannen utan ynglingen eller gossen, som lockade hans skaparkraft. Han utförde den vackra staty av den unge Linné, vilken restes i Älmhult 1946. Det är bekant, att prins Eugen fann så stort behag i Eldhs graciösa konstverk, att han önskade förvärva en replik. Eldh framkastade då tanken att forma en ännu yngre Linné, skolgossen; den avtäcktes 1950 utanför blomsterrummet på Waldemarsudde. Sedan 1957 finns dessutom i parken vid Carolina rediviva i Uppsala en replik av statyn i Älmhult. Modellen till denna var färdig redan 1930, och det är den, som efter grundlig omarbeting kom till utförande. Sedan många år finns modellen i Linnéstugan. Den är av gips och har med sockeln en höjd av 31 centimeter; statyetten ensam är 28,5 centimeter hög. I ett brev av den 19 oktober 1940 till fröken Frideborg Lundh överlämnade Eldh statyetten. Den visar, hur Linné med noggrannhet och skärpa studerar ett växtfynd, och Eldh har givit den namnet »Den unge Linné har gjort en upptäckt i Smålands skogar». Helt naturligt utgör statyetten ett värdefullt konstverk.

Den, som har blivit delaktig av gracen att träda innanför den gamla prästgårdens dörr och vandra omkring i de ljusa rummen, känner detta som en upplevelse och tycker sig kanske ha mött Linné själv. En gång gick också han här, och besökaren förnimmar, att efter mer än tvåhundra år något av hans ande dröjer kvar och berättigar huset att bära namnet Linnéstugan.

ARNE HOLMBERG

ÄGDE CARL SNOILSKY TVÅ EXEMPLAR AV SYSTEMA NATURAE 1735?

Enligt Birger Strandells år 1958 utgivna »Caroli Linnaei Systema naturae 1735» (i Berömda Böcker, Saml. 2) kunna 12 exemplar lokaliseras i Sverige, däribland två i Kungl. Vetenskapsakademiens bibliotek och ett i Göteborgs universitetsbibliotek. Av dessa är Göteborgs samt det ena av vetenskapsakademiens försedda med Snoilskys exlibris. Man kan icke förutsätta, att Snoilsky hade något intresse att äga mer än ett exemplar, och en närmare undersökning ger vid handen, att han icke har ägt de båda exemplaren samtidigt.

I en år 1846 tryckt katalog över dupletter i vetenskapsakademiens bibliotek är ett ex. Systema naturae 1735 förtecknat. Katalogen hade upprättats av akademiens dåvarande bibliotekarie P. E. Svedbom, som hade hoppats kunna avyttra en stor del av de förtecknade böckerna under en resa, som han företog till utlandet vid denna tid. Någon sådan försäljning kom icke till stånd, lika dåligt stod det till med avsättningsmöjligheterna inom Sverige, och år 1851 beslöt akademien, att de i den tryckta katalogen upptagna böckerna skulle få säljas, »i den mån antagliga anbud derå erhållas». Bibliotekarien skulle få bestämma priset.

Då akademibibliotekets duplettsamling år 1958 såldes på auktion i Stockholm, fanns icke något ex. av Systema naturae 1735 kvar i denna samling, och det förefaller sannolikt, att det ena av bibliotekets nuvarande exemplar (ex. B») är identiskt med duplett-katalogens av 1846. Det har Carl Gustaf Tessins egenhändiga namnteckning samt dessutom namnteckningen »Carl Stål», skriven av översten Carl Stål (1803–84), och Carl Snoilskys exlibris.

Den 16 november 1881 skrev Snoilsky, som då vistades i Florens, till Klemming, som då var Kungl. bibliotekets chef, att han genom en bekant erfarit, att Ahlstrand, vetenskapsakademiens dåvarande bibliotekarie, uttryckt en förmodan, att Snoilskys exemplar av Systema naturae hade stulits från akademien och därför borde lämnas dit för det pris, som Snoilsky själv hade betalt. Denne hade i början av 1870-talet köpt det av en viss Eskilsson¹ för 10 eller 20 kr. (!) och var beredd att skänka det till akademien, om det bevisligen hade kommit därför. Men exemplaret var nedpackat och kunde endast med stor svårighet skaffas fram. Till svar skrev Klemming den 24 i samma månad bl. a.:²

¹ Bokhandlaren Nils Eskilsson (1840–98), som började sin verksamhet i Lund, kom 1867 till Stockholm, där han blev anställd hos Samson & Wallin; han övertog 1870 Fahlstedts bokhandel (vid nuvarande Västerlånggatan, hörnet av Storkyrkobrinken), och var under några år delägare i Klemmingsantikvariat.

² Citerat efter originalet i Kungl. biblioteket. Den tryckta utgåvan av Snoilskys och Klemmings brev-växling, 1919, är på denna punkt ofullständig.

Jag hade knappt fått läsa ditt brev, förr än jag fick se Ahlstrand efter ett par års mellanskof. Jag fick af honom veta, att det är han som förlorat Systema, *icke* Vet. Ak. Han hade lånat ex[emplaret] af prof. Stål,¹ för att fotografera det; hos eller med fotografen försvante det. Utan tvifvel är det samma ex. som Eskils-son köpte; men deraf följer ingen skyldighet för Dig att afstå det. Ahlstrand hade ämnat att lemna det till Vet. Ak., och för att tillfredsställa dess behof lemnade jag ett annat i stället, så att Akad. nu har 3 exemplar (2 originaltryck och ett fotolitografiskt facsimile) och dermed må det väl vara nog ...

Den 30 skrev Snoilsky och tackade Klemming för arrangemanget samt förklarade, att han var »glad, att den lille herrn blifvit stäld till freds».

Saken var dock icke utagerad därmed. Ahlstrand har synbarligen varit angelägen att få just det av Snoilsky förvärfvade exemplaret och icke varit nöjd med det av Klemming erbjudna. Saken omnämnes ej i Snoilskys och Klemmings brevväxling efter år 1881 men har troligtvis avhandlats mellan dem muntligen, då den förre besökte Stockholm sommaren 1885. Den 14 juli 1885 skrev Snoilsky till Ahlstrand från Stockholm:²

Jag har nöjet kunna underrätta dig att transaktionen med Klemming lemnade det af oss önskade resultatet, hvadan jag, enligt löfte, skall från Dresden, då jag i senare hälften af September dit återvändt, sända dig det f. d. Stålska exemplaret af Systema Naturae i *vikt* folio. Måtte du nu vara till fullo belåten med min medgörlighet!

Drygt ett år därefter, den 24 oktober 1886, skrev Snoilsky från Dresden till Ahlstrand:

Genom Seligmann erhöj jag i går de båda sällsynta böcker, som du haft vänligheten att för mig inropa på Linköpings Stiftsbiblioteks duplettauktion. Genom denna värdefulla gåfva har du rundligt uppvägt det saldo som ännu till min förmån kunde återstå på affären med Systema Naturae.

I förbigående må nämnas, att de båda sällsynta böckerna voro »Tryal of Königsmark», Lond. 1682, och »Olai Petri mot gudsförmädelser», 1539 (Brev från Snoilsky till Klemming 2/10 1886), av vilka enligt ett brev från Klemming till Snoilsky den 6 november samma år »The Trial gick till 15 kr., och svordomarna till 40, så nog var det en artig mellangift».

Vad den ovan antydda »transaktionen med Klemming» innebar, meddelas icke i något brev. Det kan icke ha varit något annat, än att Snoilsky fick övertaga det exemplar av Systema naturae, som Klemming hade givit (eller lovat?) Ahlstrand till ersättning för det som hade tillhört Stål. Hela Snoilskys boksamling övertogs efter hans död av Göteborgs stadsbibliotek (nuvarande Universitetsbiblioteket), varvid Kungl. bibliotekets förutvarande exemplar, försett med Snoilskys exlibris, följde med. Detta bevisas också av den omständigheten, att Kungl. biblioteket nu har endast ett exemplar.

Enligt en år 1917 gjord anteckning i vetenskapsakademiens exemplar B uttogs då en tabula³ och flyttades över till ex. A. Förmodligen visste Ahlstrand, att det av Snoilsky förvärfvade »Stålska» exemplaret var mer komplett, vilket förklarar, att han just ville ha detta. Detta skulle (möjligen jämte Tessins namnteckning) förklara hans »artiga mellangift».

¹ Översten Carl Ståls son med samma förnamn (1833–78), föreståndare för riksmuseets entomologiska avdelning. Han hade 1859 blifvit anställd som assistent vid museet, och då Ahlstrand sommaren 1860 begärde två månaders tjänstledighet, åtog sig Stål att under denna tid »vaka öfver Bibliotheket samt sköta förekommande göromål». Ahlstrand hade således gamla och av allt att döma vänskapliga förbindelser med den lärde entomologen.

² Breven från Snoilsky till Ahlstrand i Kungl. biblioteket.

³ »Caroli Linnæi classes s. literæ», Ehrets berömda plansch.

ERIC LINDQVIST

KALM-MINNET I ÅBO

När professorn, doktorn och prosten i S:ta Maria utanför Åbo, Pehr Kalm, avlidit den 16 november 1779 fick han som församlingens aktade herde självfallet och efter tidens sed sitt sista vilorum i dess gamla 1300-talskyrka, ett gråstenstempel påfallande likt en del av våra landskyrkor i Uppland. Mot slutet av förra århundradet härjades denna kyrka av en våldsam eldsvåda som förstörde mycket värdefullt, men alltså finns den vackra 1600-talspredikstol kvar, från vilken linnélärjungen och majoren i Floras armé på finska dundrade för brödet och bönderna, säkert med efter årstiden lämpade anknytningar till naturvetenskapen. S:ta Maria eller Räntämäki kyrka ligger i våra dagar inom Åbo stads råmärken i en storförsamling på omkring 20 000 själar.

Utmed den gamla kyrkogårdsmuren löper en landsväg på vars andra sida prästgården med sin trädgård är belägen. Bostadsbyggnaden till den kalmska prästgården finns inte kvar, men på dess grund byggdes några år efter Kalms död, »i Gustaf III:s 16:e regeringsår», enligt en minnestavla på huset, det alltså bebodda kyrkoherdebostället från vars övervåning man har en ståtlig utsikt. Denna bör i hög grad ha påmint Kalm om vyn över Uppsala-slätten från exempelvis baron Bielkes Löfstad, med den skillnaden att han här såg Åbo-domens mäktiga torn skjuta upp i fjärran i stället för Uppsala domkyrkas dubbeltorn.

I den trädgård som förmodligen kostade Kalm mycken svett och möda visar vid ett besök den nuvarande kyrkoherden, prosten Jaakko Antero Haavio, en man med sinne för traditionerna, en gammal urholkad och krokig lind, alltså friskt grönskande och enligt muntlig hävd planterad av den välförfarne föregångaren. I det vackra akademikvarteret i Åbo växer vid stranden av Aura å, och på platsen för den forna botaniska trädgården vid Biskopsgatan, en kraftig, högväxt ek som också påstås vara ett minne av Kalm och som överlevde brandkatastrofen 1827 då nästan hela staden lades i aska och så många oersättliga värden spolierades. Efter den pårsen nedlades botaniska trädgården och flyttades så småningom över till den nya huvudstaden Helsingfors och dess universitet.

Det är egentligen förvånande att inte Åbo akademi och stad i förening åstadkommit något slags botaniskt minnesmärke på den öppna platsen mellan Biskopsgatan och åkanten. Där ser nu, åtminstone på våren, ganska skräpigt och vanvårdat ut och det vore lätt att på denna traditionsrika mark gestalta en liten hortus botanicus med anknytning till Kalm och hans många efterträdare. Ett levande botaniskt minnesmärke med åldriga och kulturhistoriskt intressanta örter, och kanske rent av en minnestavla som talar om vad platsen en gång varit — och ännu i någon mån kanske kunde bli till prydnad för akademien och staden.

Men återvändom till S:ta Maria. I Kalms vackra prebendekyrka med dess tegelpelare och framtagna sparsamt förekommande medeltida målningar i de vitkalkade valven sitter i en igenmurad dörrnisch i korväggen en liten minnestavla över »Finlands Linné», uppsatt 1930 av Svenska Litteratursällskapet i Finland på initiativ av framlidne pro-

fessor Fredrik Elfving. Det är en enkel grå kalkstensskiva, placerad litet i skymundan, med texten:

Pehr Kalm
Natus 1716 Denatus 1779
In Academia Aboensi Professor Oeconomiae
Pastor Ecclesiae Sanctae Mariae

Minnestavlan kom till med anledning av 150-årsdagen av Kalms död, men uppsattes väl något senare.

1963 var det 200 år sedan Kalm tillträdde kyrkoherdekallet i S:ta Maria. Om anslagsbeviljande makter är på spendersamt humör har prosten Haavio hopp om att 1964 få påbörja en önskvärd delrestauration av kyrkan. Då Kalm skall hedras med att man lägger tillbaka den oornerade gravstenen från prästgraven söder om koret, Kalms vilorum, som sliten av mycket trampande nu förvaras i vapenhuset ingen till glädje, men en och annan till förargelse. Man får hoppas att så sker och att vederbörande alltjämt vill vårda minnet av Finlands främste linnéan, författaren till *En Resa til Norra America*, en av de namnkunnigaste främjarna av *Historia naturalis* i Finland.

SMÄRRE MEDDELANDEN

Nya porträtt på Linnés Hammarby. Porträttsamlingen på Linnés Hammarby har under år 1963 berikats med ett porträtt av Linneanska Stiftelsens på Hammarby inspektor åren 1928–1944, professor Rutger Sernander. Porträttet, som är en gåva av Fru Greta Du Rietz f. Sernander, är en vacker fotografisk reproduktion i färg av Erik Östermans utmärkta porträtt, som hänger på Södermanland-Närkes nation. Rutger Sernander, vars kärlek till Linné, Linnés Hammarby och allt linneanskt är nästan legendarisk, var Linné-Sällskapets vice ordförande från 1920 till sin bortgång 1944. Det blir för många av Linné-Sällskapets medlemmar en glädje att i en miljö, i vilken han kände sig så hemma att han ibland nära nog glömde att Linné där var blott en skugga, återuppliva minnet av hans färgstarka personlighet.

I samma rum i västra flygelbyggnaden som hyser inspektorsporträtten hänger nu också ett exemplar i brons av den porträttrelief av Arvid Hj. Uggla som Linné-Sällskapet överlämnade till honom på hans 80-årsdag den 13 februari 1963. Vad han inte vet om Linnés Hammarby är inte värt att veta (naturligtvis bortsett från allt som har hänt där utan att lämna några spår), och han har länge varit ett ovärderligt stöd för stiftelsens inspektorer. Att en bild av denne enastående Linnékännare bör finnas på Hammarby har därför syntts självklart.

NILS VON HOFSTEN

Linneanska Stiftelsens inspektor

Gåva till Linnémuseet av Linnéättlingen, landshövdingen Ingerd Beskow. Vid besök i Linnémuseet, sedan de senast anlända föremålen ur den från fröknarna Ödman inköpta samlingen blivit uppställda där, observerade fru Beskow att den i samlingen ingående byrån saknade beslaget på en av sina fötter. Detta väckte minnet av att just ett sådant beslag låg i hennes egna gömmor. Detta togs fram och visade sig vara just det som saknades på möbeln, varpå beslaget lämnades som gåva till museet. Förutom värdet av att möbeln på så sätt blivit kompletterad med en detalj som verkligen hört till — vilket styrkes också av att beslaget är av en ovanlig modell — utgör denna händelse ett nytt exempel bland flera tidigare konstaterade på att bitar av ett och samma föremål skilts åt i olika arvslotter och sedermera återförenats genom Linnémuseets förvärv ur dessa. I detta fall är det ur kusiners ägo som delarna sammanförts, vilket bekräftar pjäsens ärftliga förekomst hos tre generationer Linnéättlingar. För en samling, som har till uppgift att sammanföra ett bohag som omgivit en familj, vars ättlingar nu uppnått ända till tionde släktledet, är varje dylikt samhörighetsbevis ett mervärde att hälsa med den största tacksamhet.

SIGURD WALLIN

Linnés pärlympningsmetod. Från Göteborgs Historiska Museum har Linnésällskapet mottagit Göteborgs Allehanda för den 25 febr. 1780, som innehåller meddelande om försäljning på stadens auktionskammare den 30 mars av »et förseglat Convolut, innehållande Handlingar, angående en af den naturkunnige Archiatern och Riddaren von Linné i lifstiden upfunnen, men som Arcanum hållen konst, at impreg-

nera Musslor med pärlor, hwarföre framlidne Grosshandlaren Peter Sam. Bagge wid 1760 års Riksdag, uti Riksens Höglofl. Ständers Secrete Utskott, til wälbemälate Hr von Linné utlofwat, och sedermera, enligt dennes qvitto af d. 10 jul. 1762, betalt 18 000 D. K:mt.»

Gustaf Drake, Linné och pärlodlingen, SLÅ 1930, har ej omnämmt detta auktionstillfälle året efter grosshandlare Peter Samuelsson Bagges död (1779) varför det tydligen ej varit observerat. Handlingarna funno emellertid vid detta tillfälle ej någon köpare, eftersom det förseglade paketet återfanns av Peter Sam. Bagges sonson år 1820. Ej heller då blev det sålt utan skänktes slutligen 1871 av hans dotterson Oscar Dickson till Linnean Society.

Svenska Linné-Sällskapet betraktar sig som uppsamlingsplats för alla slags förbisedda strönotiser till Linnéforskningen och hyser stor tacksamhet för att som här finna sig uppfattat som sådan.

Charles E. Raven om Linné. En i många avseenden erkännssam men likväl väsentligen kritisk skildring av Linné som vetenskapsman, bör, om också något sent, i denna årsskrift få ett omnämnande. Den är framlagd av Charles E. Raven, Professor of Divinity i Cambridge, i första delen av dennes arbete *Natural Religion and Christian Theology*, en 1953 utgiven bearbetning av hans två tidigare hållna Gifford lectures, och försedd med undertiteln *Science and Religion*. I ett särskilt kapitel behandlas Linnaeus and the Coming of System. Hans arbete har uppmärksamrats mer utomlands än i Sverige, mer i lärdomshistoriska och filosofiska kretsar här hemma än av Linnéforskningen. Framställningens form närmar sig ofta essän men lämpar sig väl till att framhålla Ravens lärdom och stora beläsenhet. Arbetet berör den bibliska uppfattningen av naturen likväl som den fornkyrkliga och medeltida synen på naturen. Raven betraktar emellertid 1600-talet som det stora århundradet i biologins och naturvetenskapens utveckling och har därför självfallet goda skäl. Man bör då bortse från vårt eget århundrade. Den engelska insatsen inom området är framför andra väl tillvaratagen i framställningen. Raven har tidigare skrivit en bok om John Ray, och han stannar inte blott vid denne prästs och botanists ovanliga gärning som naturvetenskapsman utan också vid det förhållandet, att han är författaren till *The Wisdom of God manifested in the Works of the Creation*, 1691, ett av fysikoteologins kanoniska verk. Annars är det inte svårt att förstå Ravens beundran för tänkare, forskare och lärda sådana som Francis Bacon, Robert Boyle, Ralph Cudworth, hos oss mindre uppmärksammas men av betydelse som grundläggare av den typiskt engelska moralfilosofi, som till lösenord hade »moral sense», och Isaac Newton samt Herman Boerhaave, den holländske store naturvetenskapsmannen, som erkännssamt mötte Linné, då denne 1735 hade slagit igenom.

I förhållande till den epok, som de här nämnda vetenskapsmännen och många andra av mindre lyskraft gjorde stor, står för Raven 1700-talet som en tillbakagång. De ur principiell synpunkt vitala frågor, som under 1600-talet hade vunnit fullt beaktande, sköts, hävdar han, under det följande seklet mer åt sidan till förmån för en strävan, kännetecknad av samlarnit och klassifikation. Här är det som Linné träder in i bilden och honom ägnar Raven, såsom nämnts, ett kapitel, som likväl inte uteslutande behandlar Linné.

Raven kan inte gärna mot Linné rikta kritik utan att framhålla eller närmast förteckna hans förtjänster. Det torde inte vara behöfligt att nu taga del av dem. Framställningen kan här inte sägas vara ordentligt underbyggd av biografiska data, kritiskt sovrade. Bilden av Linnés religiositet är också felaktig. Det är dock inte lätt att i det

sammanhanget avväga sådana faktorer som Linnés självberöm och hans allvar i religiösa frågor eller att förstå i vilket avseende Linné var upplysningsman. Men att hans självuppskattning skulle »åtföljas av en naiv och talför pietism» innebär ett så vilseledande omdöme som över huvud taget är möjligt.

Men är Linnés betydelse väsentligen begränsad till den f. ö. av Raven högt respekterade namngivningen av tusentals arter inom djur- och växtvärlden enligt den binära nomenklaturen? Raven synes mena det. »För Linné är klassifikation, inordning i systemet och namngivningen av arter vetenskap och han är den store ordnaren, 'classifier'. Detta är en verklig förebräelse.» För denna enligt Raven nära nog ovetenskapliga inriktning, beroende av det ensidiga systematiska intresset, som nu starkt griper omkring sig och bildar en rörelse, göres Linné som huvudrepresentant ansvarig. Då han genom sin egen oerhörda kännedom om djur- och växtarter av alla slag från stora delar av världen, hopbragta bl. a. genom hans utsända lärjungar, övade ett mäktigt inflytande, bidrog han till att låsa utvecklingen vid en vetenskapstyp, som i sin ensidighet hindrade den friare utveckling av det naturvetenskapliga studiet, vilken hade kännetecknat det föregående seklet. Uppgifter av vital innebörd sköts åsido.

Det lär i bästa fall kunna sägas, att det bakom denna uppfattning ligger något av en riktig iakttagelse, och den förebräelse som riktas mot Linné har även tidigare uttalats. Den är inte Ravens blott. En *första* invändning mot Raven torde emellertid kunna göras genom det ganska självklara påpekandet, att den efterföljande utvecklingen av biologin knappast hade kunnat undvara det oerhörda inventeringsarbete, som Linnés uppsystematisering innebar. Charles Darwin bl. a. hade gagn av den. En *andra* invändning är, att stora delar av Linnés mycket omfattande vetenskapliga verk har varit Raven helt eller nära nog helt okända. Någon riktig avvägning av skilda sidor i Linnés gärning har därför Raven inte kunnat göra. Det är mycket denne inte har sett av det Linné har utfört.

Det är emellertid också tydligt, att Raven inte heller tillfullo har förstått begränsningen i Linnés akademiska utbildning och orientering. Linné hade inte som lärjunge fostrats in i en vetenskaplig tradition av tankedjup och sträng skolning. Man finner här en brist i hans vetenskapliga utveckling, han har på egen hand fått fylla ut vad universitetet inte hade givit honom. Teoretiskt relativt oskolad och utan övning under säker ledning att från unga år med skärpa ställa problem, sådana de förelåg i den pågående vetenskapliga debatten, tvangs han att angripa de vetenskapliga uppgifterna på annat sätt och från annat håll än som annars hade varit möjligt. Han nalkades dem genom den intuition, varigenom han ej sällan fick klarhet över vad som i vetenskapligt avseende behövde göras eller vad som i erövrande syfte kunde göras. Detta sätt att gripa sig an problemen gav ej sällan åt Linnés gärning på ett överraskande sätt ett fruktbart resultat, i flera fall lysande av geniets glans, bland andra det av Raven på otillräckliga grunder klandrade. Det är dock rätt begripligt, att Raven med sina förutsättningar inte lätteligen kunnat urskilja vad just här har framhållits.

Men det fanns i Linnés väg att bryta sig in i problemkomplexen uppenbara risker. Han undgick dem heller inte. Kunde hans intuition vara en fin, någon gång enastående slagruta, kunde den också föra vilse. Riskerna i hans vetenskapliga arbetssätt trädde då i dagen som spekulationer, som inte hade kontakt med det vetenskapliga problem-läget utan kom att ligga vid sidan av detta. De är bland annat uppenbara inom morfologin, medicinen och geologin. Att vådan härav ändock inte blev större än vad fallet var, därför hade Linné en stor gåva att tacka: lusten till och förmågan av autopsi. Hade han inte haft denna sin förunderliga iakttagelseförmåga, med åren starkt uppövad, hade hans vetenskapliga gärning icke i allo kunnat bli vad den nu blev.

Detta erinrar oss om det förhållandet, att Linnés i sin tids vetenskap avgörande

insats väsentligen beror på en samverkan mellan intuition, autopsi och outtröttligt systematiskt arbete och ordnande, aldrig avslutat, så länge han förmådde fullfölja sin tidigt begynta reformation inom den domän, han fått göra till sin.

ELIS MALMESTRÖM

Valda avhandlingar av Carl von Linné. Tre nya nummer i serien ha utgivits under år 1963. *Berusningsmedel (Inebriantia)* (Valda avhandlingar, 40, 1963) är, för att citera Linnés egen recension i Lärda Tidningar »en både lärd och nöjsam föreställning om de saker, som göra folk druckne». Den vidunderliga krogscenen, där en samling larmande fyllbultar ger prov på det omåttligt njutna vinets mångahanda verkningar, exemplifierar på ett lika ovanligt som muntrande sätt den lärda avhandlingens tema. Avhandlingen, vars respondent var västmanlänningen Olof Alander, f. 1739, har översatts av Albert Boerman och Telemak Fredbärj.

Under sina ämbetsperioder som rektor för Uppsala akademi hade Linné bl. a. att utfärda inbjudningar — program — till olika akademiska högtidligheter. De flesta av dessa publicerades på latin men ha nu, översatta och kommenterade av Ingrid Odelstierna, utgivits under den samlande titeln *Rektorsprogram* (Valda avhandlingar, 41, 1963). Dessa skrifers stereotypa, hårt mönsterbundna latinska retorik hör avgjort till det mest periferia i Linnés samlade produktion. Dock bjudas även här partier av intresse. Så t. ex. skänker Linnés lovprisning av livet i akademiska trädgården ett tjugusande anslag åt programmet av den 2 maj 1750. Och de i det den 15 april samma år daterade programmet antydda tankegångarna om »de många som lyda och tjäna ett fåtal», om »monadernas monad», om människan som *minor mundus* och världsalltet som *magnus homo* och andra eggande, om än endast framskymtande spekulationer, ge, tack vare utgivarens noggranna och insiktsfulla kommentarer, läsaren en flyktig inblick i Linnés vittomfattande och rikt fasetterade intellekt.

Nyttan av rörelse (Motus polychrestus) slutligen är titeln på en rent fysiologisk-dietetisk avhandling från år 1763, även den översatt av de ovan nämnda herrarna. (Valda avhandlingar, 42, 1963.) »Rörelse» är här lika med »motion», och framställningens ändamål är att, efter en i anslutning till den beundrade italienske fysiologen Sanctorius given principiell framställning av rörelsens inverkan på kroppen, visa hur många sjukdomstillstånd som gynnsamt påverkas av en måttlig kroppsmotion.

SUMMARY OF CONTENTS

NILS VON HOFSTEN introduces the new volume with some reflections on *Linnaeus and Goethe*, which he originally presented at the dinner following one of the Society's meetings. The great general resemblance between Linnaeus and Goethe is that both were morphologists, though of different temperaments and with different aims. For Linnaeus, morphology was primarily a means of constructing a system, besides which he desired to create and in *Philosophia botanica* also succeeded in creating order and method in current concepts and terminology. It is clear that his doctrine of metamorphosis, obscured, as it was, by his unreal medulla-cortex speculation, was an important source of inspiration for Goethe. In course of time Goethe became rather critical of what he called the one-sided ideas of Linnaeus and his followers. For Goethe, morphology—a word he coined himself—was a means of gaining insight into the conformity to law which manifests itself in the structure of living things. His morphology is a consequence of his conviction, which was based on natural philosophy, of the unity of all living things—not a genetic unity but a unity based on the natural system.

In the next paper, *How the Linnaean Image was formed*, OLLE FRANZÉN gives some rhapsodical glimpses of how the popular idea and estimate of Linnaeus as a personage varied in the first 75 years after his death. In the earliest published memorial addresses and biographies the image of Linnaeus is still fairly soberly delineated. The author sets this against the background of the facts that, on the one hand, the personality of Linnaeus was enveloped in criticism of various kinds from his younger contemporaries and, on the other, that the study of natural history in Sweden showed an obvious decline towards the end of the 18th century. The more sentimental image of Linnaeus began to grow up outside the boundaries of Sweden. In the biography published by the German Stoeber in 1792 it is already clearly developed. In Sweden it was not until 1807 that Sven Hedin, a doctor and a pupil of Linnaeus, drew the outlines of the "Linnaeus legend" in a speech at the centenary celebrations at Växjö. This legend is somewhat as follows.

"He was the son of a poor chaplain and was born and grew up amongst flowers in a country parish in Småland. His teachers were ignorant and, with few exceptions, did not understand their highly gifted pupil. He endured poverty and ill luck in his student years and met with jealousy and competition from powerful rivals. In foreign countries he received admiration and respect and was offered riches and honour. However, he returned to his native country and his waiting bride. After a struggle he reached the goal he was striving for—the professorship at Uppsala. His manhood years were strenuous. He was a God-fearing man yet popular and beloved by everyone. He died in January, when Nature is asleep, and was mourned as few men have been."

Afzelius, Wahlenberg, Beckman and Agardh are others who have helped to build up Linnaeus as a Swedish national figure. Nor must we forget the significance of the

fact that his memory was taken in hand by the Romantics and the "epigon" poets who followed them (Tegnér, Israel Hwasser and a horde of minor poets).

In *Linnaeus' Use of Bible Texts in Nemesis divina* ELIS MALMESTRÖM shows how and to what extent Linnaeus quotes the Bible in this remarkable manuscript, which Dr. Malmeström is engaged in preparing for publication. His account consists of two tables, one for the Old Testament and one for the New. The majority of the texts quoted are from the Old Testament and the most frequently quoted book is the apocryphal Ecclesiasticus. Next and on a level with each other come Proverbs and Ecclesiastes, then the Book of Job, the Psalms and the apocryphal Book of Wisdom. Thus, as might be expected, it is the Old Testament wisdom literature which preponderates.

Sommarros (Summerrose) and *Frökenstjärna* (Maidenstar) in *Linnaeus' Cowshed* is the title of a contribution by SIGURD WALLIN connected with the documents published in previous year-books concerning the Linnaeus family's possessions. The more or less poetic names which Linnaeus or his family and household gave the cows in the Hammarby cowshed or in the cowshed in the town are noted and compared with the naming system in other respects in the Uppland countryside at that period.

Three small contributions conclude the papers in this issue. SIGURD LINDMAN writes on "*Linnaeus' Cottage*" at *Korsberga*, a bibliographical contribution from ARNE HOLMBERG clears up the question whether Carl Snoilsky, the Swedish poet and bibliophile, possessed two copies of the original edition of *Systema naturae* (1735) and ERIC LINDQVIST writes on a *Memorial of Pehr Kalm at Åbo (Turku)*.

LINNÉ-SÄLLSKAPETS EGNA ANGELÄGENHETER

Fritiof Söderbäck

Minnesord vid Svenska Linné-Sällskapets sammankomst den 24 november 1963

Sedan vi sist var församlade har vårt sällskap och dess styrelse lidit en svår förlust. Fritiof Söderbäck, vår oförliknelige kamrat och vän, är inte längre i vår krets. Han avled i somras vid 76 års ålder.

Såsom verkställande direktör i Svenska Arbetsgivareföreningen hade Fritiof Söder-

bäck nedlagt ett av alla högt uppskattat arbete, när han för ett femtontal år sedan invaldes i vår styrelse. Han bekände då för mig, att han inte kände till Linné mer än genomsnittsstudenten som legat i Uppsala, och att han därför var litet generad över invalet samtidigt som han kände sig mycket glad åt att åter ha fått kontakt med sin gamla lärdomsstad.

Fritiof Söderbäck invaldes förvisso inte i vår krets på grund av sina Linné-kunskaper utan därför att Sällskapet hade behov av en skattmästare av hans format, med hans utomordentliga kunskaper på det finansiella området. I hans trygga händer visste vi att Sällskapets ekonomi skulle skötas på allra bästa sätt, och så blev det.

Men Fritiof Söderbäck var så mycket mer än en utmärkt skattmästare. Han hade stora kulturella intressen och han var en fullödlig människa. Hans sätt att vara och hans sätt att umgås med sina medmänniskor var något att se upp till.

Svenska Linné-Sällskapet bevarar hans vackra minne i stor tacksamhet.

Birger Strandell

STYRELSENS ÅRS- OCH FÖRVALTNINGS- BERÄTTELSE FÖR ÅR 1962

Sällskapets vårsammankomst ägde rum å Linnés Hammarby söndagen den 27 maj. Föredrag hölls av docent SIGURD FRIES över ämnet Linnés svenska växtnamn (tryckt i Årsskriften, årg. 45, 1962, under titeln Flora svecica som växtnamnsordbok).

Höstsammankomsten ägde rum söndagen den 28 oktober i Bernadottebiblioteket i Kungl. Slottet. Stadgeenliga val företogs. Härvid omvaldes till ordförande för år 1963 professor emeritus NILS VON HOFSTEN och till vice ordförande för samma tid överläkare BIRGER STRANDELL. Till styrelseledamöter för åren 1963–65 omvaldes f. d. förste bibliotekarie JONAS L:SON SAMZELIUS, professor OLOF H. SELLING och f. d. lektor ERIK ALMQUIST. Till suppleant för samma tid omvaldes förste museiintendent YNGVE LÖWEGREN. Till revisorer för 1963 omvaldes advokat DANIEL TRÖENG och redaktör SIGURD LINDMAN med förste museiintendent ROLF SANTESSON och förste amanuens INGVAR NORDIN som suppleanter.

Konungens handsekreterare friherre CARL-FREDRIK PALMSTIERNAN demonstrerade biblioteket och professor STEN LINDROTH höll föredrag över ämnet Vetenskapsakademien och kungahuset under Linnés tid. Därefter bereddes deltagarna tillfälle att under ledning av överståthållare JOHAN HAGANDER bese Överståthållarepalatset. Sammankomsten avslutades med supé i Sjöfartshuset, Skeppsbron.

SKATTMÄSTARENS BERÄTTELSE FÖR ÅR 1962

*Bokslut för år 1962***Vinst- och förlusträkning den 31 december 1962***Inkomster*

Årsavgifter	13 817: 37
Statsbidrag till årsskriften	4 000: —
Anslag från Kgl. Patriotiska Sällskapet	3 500: —
Uppsala Stads anslag	12 000: —
Uppsala Universitets anslag	12 000: —
Räntor och utdelningar efter avsättning till fonderna	17 685: 18
Försålda publikationer	701: 38
Museet: entréavgifter, vykort m. m.	2 460: 85
Utgifter utöver inkomsterna	8 886: 06
Summa kronor	75 050: 84

Utgifter

Linnéträdgården	44 559: 11
Linnémuseet	3 233: 20
Årsskriften	15 440: 28
Avlöningar	2 900: —
Omkostnader	7 952: 45
Publikationer	965: 80
Summa kronor	75 050: 84

Insamling till förvärv av Linnéföremål*Inkomster*

Behållning från 1961	30: —
Insamling bland medlemmarna	0: —
Summa kronor	30: —

Utgifter

Balanseras till 1963	30: —
Summa kronor	30: —

Ingående balanskonto den 1 januari 1962

Fasta Fondens konto	31 414: 77	Samlingarnas konto	1: —
Dispositionsfondens konto	22 829: 46	Samlingarnas k:o (interim)	6 000: —
Museifondens konto	2 015: 79	Aktiers konto	208 023: 93
Linnéfondens konto	117 564: 94	Kapitalräknings konto	613: 69
Viktor N. Baumbachs F k:o	12 565: 24	Sparkasse- och Sparbanks-	
Basil N. Soulsbys F k:o	1 416: 88	konton	2 350: —
Wenner-Grenska Samf. Donat.	4 863: 57	Checkräknings konto	13 567: 27
Pensionsfondens konto	12 500: —	Postgiro konto	425: 23
Växthusbyggn. Rep. F k:o	5 241: 96	Kassa konto	815: 10
Reservfondens konto	24 958: 43	Almqvist & Wiksells konto	4 191: 16
Uppsala Advokatbyrås konto	961: 34	Linnémedaljs konto	375: —
Insamlingens konto	30: —		
Kronor	236 362: 38	Kronor	236 362: 38

Utgående balanskonto den 31 december 1962

Samlingarnas konto	1: —	Fasta Fondens konto	31 414: 77
Samlingarnas k:o (interim)	6 000: —	Dispositionsfondens konto	22 829: 46
Aktiers konto	208 023: 93	Museifondens konto	2 015: 79
Kapitalräknings konto	636: 03	Linnéfondens konto	117 858: 85
Sparkasse och Sparbanks-		Viktor N. Baumbachs F k:o	12 628: 07
konton	2 437: 25	Basil N. Soulsbys F k:o	1 431: 05
Checkräknings konto	301: 77	Wenner-Grenska Samf. Donat.	4 863: 57
Postgiro konto	6 929: 77	Pensionsfondens konto	12 500: —
Kassa konto	4 823: 30	Växthusbyggn. Rep. F k:o	5 241: 96
Linnémedaljs konto	375: —	Reservfondens konto	16 072: 37
		Uppsala Advokatbyrås k:o	932: 37
		Almqvist & Wiksells konto	1 709: 79
		Insamlingens konto	30: —
Kronor	229 528: 05	Kronor	229 528: 05

Kommentar till 1962 års bokslut

Någon motsvarighet till den förbättring som visade sig i Sällskapets ekonomi under 1961 har inte uppnåtts under 1962. Bokslutet visar ett underskott på 8 900: —. Inkomsterna har således sjunkit med 3 000: — medan utgifterna ökat med 10 000: —. Inkomstminskningen hänför sig huvudsakligen till publikationsverksamheten, där en minskning med över 5 000: — redovisas. En del av denna minskning kan hänföras till att redovisningsperioderna inte överensstämmer med bokslutsåret. För årsavgifter redovisades en ökning med 1 800: —. På utgiftssidan har Trädgårdens kostnader ökat med 2 000: —, Årsskriften med 6 000: — och omkostnaderna med 2 500: —.

Dessa ökningar är beroende av den allmänna kostnadsstegringen och en större och mer påkostad årsskrift. Årets underskott har belastats reservfonden.

Sällskapets tillgångar, som huvudsakligen är placerade i aktier, har inte undergått någon värdeförsämring.

Stockholm i maj 1964.

RUNE MALMBERG
tjf. skattmästare

REVISIONSBERÄTTELSE FÖR ÅR 1962

Undertecknade, utsedda att granska Svenska Linné-Sällskapets räkenskaper och förvaltning för år 1962, få efter verkställd revision avgiva följande berättelse.

Vi hava tagit del av styrelsens protokoll, vilka ej föranleda något uttalande från vår sida.

Räkenskaperna, som fullständigt siffergranskats, äro förda med utmärkt ordning och reda samt i behörig ordning verifierade. Vi vitsorda att 1962 års utgående balanskonto samt vinst- och förlusträkning per den 31 december överensstämma med räkenskaperna. Årets underskott av Sällskapets verksamhet, kr. 8 886: 06, har belastats reservfonden.

Sällskapets värdehandlingar, vilka äro deponerade i öppet förvar hos Aktiebolaget Svenska Handelsbanken, Stockholm, hava avstämts mot av banken lämnad förteckning. Samtliga banktillgodohavanden hava även kontrollerats.

Då revisionen icke givit anledning till någon erinran, samt skattmästaren och styrelsen i övrigt med nit och skicklighet handhaft Sällskapets angelägenheter, tillstyrka vi, att ansvarsfrihet beviljas för 1962 års förvaltning.

Stockholm den 23 maj 1964.

DANIEL TROËNG

ROLF SANTESSON

LINNÉTRÄDGÅRDEN 1963

Förvåren 1963 rådde länge sträng köld, och ännu den 22 april var tjälen kvar i marken. Inga blommande örter kunde noteras förrän den 24 april, då *Bulbocodium vernum* och *Gagea lutea* började blomma. Vissa frysskador uppstodo på buxbomshäckarna, och av de fleråriga örterna tog ett 10-tal sådan skada, att de sedan inte repade sig. Maj månad blev däremot ovanligt varm, vilket fick till följd ett forcerat och krävande vårarbete för att medhinna de olika arbetsuppgifterna. Med den plötsligt inträdande värmen följde tyvärr ovanligt stor anhopning av bladlöss m. fl. skadeinsekter. Enligt trädgårdsmästarens utsago blevo träd, buskar och örter av skilda slag mycket hårt utsatta för skadegörare, vilket orsakade mycket extraarbete med besprutning o. d. Växtbeståndet i trädgården under sommaren blev dock normalt, ävenså frömogningen.

Under året har en *Populus nigra* planterats vid trädgårdens sydsida (mot Linnégatan). Efter stormbyn 1911, då två svartpopplar ödelades, har detta träd saknats i trädgården. Genom trädgårdsmästarens försorg blev sticklingsmaterial anskaffat från den s. k. Högströmspoppeln i Örebro stadspark. Denna poppel är omnämnd i Rutger Sernanders »Gamla trädgårdar och parker i Närke».

Vidare har — också vid sydsidan — planterats buskar av *Evonymus europaeus* var. *angustifolia* och av *Staphylea pinnata*, båda från Linnés Hammarby.

I oktober borttogos en lönn vid trädgårdens sydsida och en hästkastanj nordväst om mittgången, framför perennkvarteret. Detta var behövt för att ge mera ljus och luft åt bredvidliggande växtkvarter. I övrigt gallrades grenpartier bort på talrika träd, som blivit alltför risiga i kronan.

Under hösten omplanterades båda sidorabatterna längs mittgången på hela sitt växtmaterial. Anledningen var dels att de olika bestånden växt in i varandra, dels att jorden börjat bli utsugen av de djupgående rotsystemen. — På det annuella kvarteret togos jordprov för analys, vilken utvisade underskott på kalium och mangan liksom på spårämnen överhuvud.

Genom trädgårdsmästare R. Ekboms försorg har trädgården bekommit levande material av *Anemone vernalis* L., som en tid varit utgången.

ERIK ALMQUIST

Föreståndare för Linnéträdgården

SVENSKA LINNÉ-SÄLLSKAPETS STYRELSE

Hedersordförande:

Professor emer. ROB. E. FRIES

Hederssekreterare:

F. d. förste bibliotekarie ARVID Hj. UGGLA

Ordförande för år 1964:

Professor emer. NILS VON HOFSTEN

Vice ordförande för år 1964:

Överläkare BIRGER STRANDELL

Övriga styrelseledamöter:

Valda för åren 1962–1964:

F. d. förste intendent SIGURD WALLIN, professor emer. G. EINAR DU RIETZ,
bankdirektör SVEN WAHLBERG, skattmästare.

Suppleant: Redaktören fil. doktor GUSTAF NÄSSTRÖM.

Valda för åren 1963–1965:

F. d. förste bibliotekarie JONAS L:SON SAMZELIUS, professor OLOF H. SELLING, f. d.
lektor ERIK ALMQUIST, föreståndare för Linnéträdgården.

Suppleant: Förste museiintendent YNGVE LÖWEGREN.

Valda för åren 1964–1965:

Med. doktor TELEMAK FREDBÄRJ, laborator MAGNUS FRIES, sekreterare, förste
trädgårdsintendent NILS HYLANDER.

Suppleant: Amanuens CARL-OTTO VON SYDOW, redaktör för årsskriften.

Vald av Större akademiska konsistoriet:

Professor J. AXEL NANNFELDT.

Biträdande sekreterare: Fil. doktor SVEN NILSSON.

Revisorer:

Advokat DANIEL TROËNG, en vakant.

Suppleanter: Docent ROLF SANTESSON och förste amanuens INGVAR NORDIN

Sällskapets trädgårdsmästare: GUNNAR PETTERSSON.

Sällskapets museivakt: fru LINNÉA JANSSON.

NYA MEDLEMMAR

Adolphson, Karl, Advokat, Hälsingborg
Akselson, Lennart, Herr, Jönköping
Bergström, Ingmar, Överläkare, Östersund
Berven, Elis, Professor, Stockholm
Bolin, Nea, Fru, Stockholm
Danielsson, Otto, Kriminalkommissarie, Stockholm
Ekström, Brita, Fru, Stockholm
Flink, Albert, Arkitekt, Stockholm
Friberg, Staffan, Med. lic., Stockholm
Groth, Orvar, Försäkringsdirektör, Stockholm
Henningsson, Bengt, Docent, Uppsala
Hermond, Björn, Fil. stud., Göteborg
von Holst, Hübner, Leg. läk., Skogstorp
Hultgren, Skörsåkers Britta, Fil. mag., Uppsala
Kolmodin, Martin, Rektor, Sundbyberg
Kullander, Torsten, Doktor, Lund
Laufors, Eric, Stadsträdgårdsmästare, Uppsala
Laurell, Helmer, f. d. Överste, Stockholm
Lindgren, Stig, Medicinalråd, Stockholm
Lindqvist, Karin, Läroverksadjunkt, Stockholm
Lundgren, Karl-Magnus, Med. kand., Uppsala
*Martin, Karl H., Inredningsarkitekt, Stockholm
Moræus, Björn, Centraldispensärläkare, Umeå
Nicou, Hans, Godsägare, Djursholm
Nilsson, Sven, Fil. dr, Uppsala
Nilsson, Yngve, Fil. dr, Bromma
Roupé, Lauritz, Kriminalkommissarie, Bromma
Rydin, C. O., Apotekare, Örebro
Röstman, Elsa, Fru, Stockholm
Sjöberg, Holger, Leg. läk., Stockholm
The Smithsonian Institution, Washington
Statens Trädgårdsskola, Norrköping
Stjernswärd, Brita, Amanuens, Stockholm
Svensson, Gustaf, Musikdirektör, Stockholm
Söderberg, Edvard, Kansliråd, Stockholm

* Ständig medlem.

Tengdahl, Knut, Tandläkare, Stockholm
Thulin, P., Bokhandlare, Lidingö
Upmark, Märta, Museiassistent, Stockholm
Upsala College, New Jersey
Urwitz, Sigfrid, Färtläkare, Stockholm
Wahlberg, Sven, Bankdirektör, Uppsala
Vidaeus, Olov, Skoldirektör, Sollentuna

Nya medlemmar kunna anmälas hos Svenska Linné-Sällskapets sekreterare,
Fack, Uppsala 1.

UPPSALA 1964
ALMQVIST & WIKSELLS
BOKTRYCKERI AB
041010